

APPENDIX

to master thesis

Mijn Eigen Hein.

Creating space for children to explore, embrace
and express their personal death stories.

Myron Wouts - September 2022

Contents.

APPENDIX A - PREPARATORY PROJECT BRIEF	3
APPENDIX B - FIRST EXPLORATION OF CONTEXT	10
APPENDIX C - RESEARCH SESSION PLAN	12
APPENDIX D - RESEARCH INTERVIEW PROTOCOL	13
APPENDIX E - RESEARCH SESSION TRANSCRIPTS	15
APPENDIX F - ETHICAL CONSIDERATIONS	22
APPENDIX G - RESULTS OF MAKING ASSIGNMENT	23
APPENDIX H - DESIGN EXPLORATIONS	25
APPENDIX I - DRAFT STORIES FOR HEIN MASKS	65
APPENDIX J - DRAFT OF TEACHER'S GUIDE	66
APPENDIX K - PROTOTYPE TESTING SETUP	72

Note. Working with Dutch children made it so that much of the project's day-to-day, including communication with the supervisory team, was in Dutch. Therefore, a large part of this appendix is written in Dutch.

IDE Master Graduation

Project team, Procedural checks and personal Project brief

This document contains the agreements made between student and supervisory team about the student's IDE Master Graduation Project. This document can also include the involvement of an external organisation, however, it does not cover any legal employment relationship that the student and the client (might) agree upon. Next to that, this document facilitates the required procedural checks. In this document:

- The student defines the team, what he/she is going to do/deliver and how that will come about.
- SSC E&SA (Shared Service Center, Education & Student Affairs) reports on the student's registration and study progress.
- IDE's Board of Examiners confirms if the student is allowed to start the Graduation Project.

! USE ADOBE ACROBAT READER TO OPEN, EDIT AND SAVE THIS DOCUMENT

Download again and reopen in case you tried other software, such as Preview (Mac) or a webbrowser.

STUDENT DATA & MASTER PROGRAMME

Save this form according the format "IDE Master Graduation Project Brief_familyname_firstname_studentnumber_dd-mm-yyyy". Complete all blue parts of the form and include the approved Project Brief in your Graduation Report as Appendix 1 !

family name Wouts
initials M.C.S. given name Myron
student number 4489659
street & no.
zipcode & city
country
phone
email

Your master programme (only select the options that apply to you):

IDE master(s): ☐ IPD ☒ Dfl ☐ SPD

2nd non-IDE master:

individual programme: - - (give date of approval)

honours programme: ☐ Honours Programme Master

specialisation / annotation: ☐ Medisign

☐ Tech. in Sustainable Design

☐ Entrepreneurship

SUPERVISORY TEAM **

Fill in the required data for the supervisory team members. Please check the instructions on the right !

** chair Marieke Sonneveld dept. / section: HCD/AED
** mentor Ianus Keller dept. / section: HCD/DCC
2nd mentor Laura Cramwinckel
organisation: Nederlands Uitvaart Museum Tot Zover
city: Amsterdam country: The Netherlands

comments
(optional)

⋮

Chair should request the IDE Board of Examiners for approval of a non-IDE mentor, including a motivation letter and c.v..

Second mentor only applies in case the assignment is hosted by an external organisation.

Ensure a heterogeneous team. In case you wish to include two team members from the same section, please explain why.

APPROVAL PROJECT BRIEF

To be filled in by the chair of the supervisory team.

chair Marieke Sonneveld date - - signature _____

CHECK STUDY PROGRESS

To be filled in by the SSC E&SA (Shared Service Center, Education & Student Affairs), after approval of the project brief by the Chair. The study progress will be checked for a 2nd time just before the green light meeting.

Master electives no. of EC accumulated in total: _____ EC

Of which, taking the conditional requirements into account, can be part of the exam programme _____ EC

List of electives obtained before the third semester without approval of the BoE

☒ YES all 1st year master courses passed

☐ NO missing 1st year master courses are:

name _____ date - - signature _____

FORMAL APPROVAL GRADUATION PROJECT

To be filled in by the Board of Examiners of IDE TU Delft. Please check the supervisory team and study the parts of the brief marked **. Next, please assess, (dis)approve and sign this Project Brief, by using the criteria below.

- Does the project fit within the (MSc)-programme of the student (taking into account, if described, the activities done next to the obligatory MSc specific courses)?
- Is the level of the project challenging enough for a MSc IDE graduating student?
- Is the project expected to be doable within 100 working days/20 weeks?
- Does the composition of the supervisory team comply with the regulations and fit the assignment?

Content: ☒ APPROVED ☐ NOT APPROVED

Procedure: ☐ APPROVED ☐ NOT APPROVED

comments

name _____ date - - signature _____

Death at your doorstep: a traveling children's expo to revitalize death

project title

Please state the title of your graduation project (above) and the start date and end date (below). Keep the title compact and simple. Do not use abbreviations. The remainder of this document allows you to define and clarify your graduation project.

start date 21 - 02 - 2022

15 - 09 - 2022

end date

INTRODUCTION **

Please describe, the context of your project, and address the main stakeholders (interests) within this context in a concise yet complete manner. Who are involved, what do they value and how do they currently operate within the given context? What are the main opportunities and limitations you are currently aware of (cultural- and social norms, resources (time, money,...), technology, ...).

Children generally develop an understanding of death between the ages of 3 and 10. Naturally, questions emerge about the great unknown after we die. This process and the factors that facilitate it are called 'death education'. Through secularization and advancing medicine over the previous century, death became decreasingly everyday. Humanity grew to suppress death and coping with it until there is no escape, resulting in a lessened ability to deal with loss and one's own mortality. More recently, the COVID-19 pandemic brought unpredictable death to the forefront. There is a growing need for death education.

Tot Zover is a museum dedicated to death education. They serve the children's target group with exhibitions (e.g., an audiotour and a scavenger hunt) and educational programs. But they have trouble pulling this group to their physical location. Moreover, the museum's building is rather small and their financial means limited. They wish to bring their message to the child's world in the form of a traveling pop-up exhibition.

At this point in the process, I define three principal stakeholders: the child, their parent(s) (and/or guardian(s)) and their teacher. Below, I will describe the stakeholders' main values and concerns relevant to this context.

Children's lives revolve around growth, about learning to interpret the world around them. Narrative and play are two factors that are often found in learning experiences deemed effective for children. As children develop a more mature understanding of death and its existentialism, e.g., when witnessing the death of a loved one, they may experience sadness or anxiety. They seek guidance from the adults in their life.

The most important persons in a child's life are their parents. They are the child's caretaker and have the most responsibility. For their child to thrive, they wish to create a safe, loving and stimulating environment. They value the freedom to raise their child according to their own beliefs. Especially when it comes to death, parents may feel concerned to answer their child's questions, afraid of causing sadness or anxiety through a wrong answer.

The teacher is another key figure in the child's development. Teachers may value creating safe, interesting and effective learning environments. Especially in primary education, learning goals reach far beyond spelling, math and history. In these years, children also learn about norms and values. Schoolteachers have a significant share in the child's upbringing. The topic of death may be covered when it brings itself into the classroom. And, of course, schools with a specific religious or spiritual identity may incorporate those views in education. But rarely are death and its existential implications part of the regular curriculum. I expect that teachers are concerned to interfere with parents' religious, spiritual or philosophical views.

From the above, I conclude that this context provides a viable opportunity for design: there is a depth of concerns and emotions to be explored for these three stakeholder groups.

space available for images / figures on next page

introduction (continued): space for images

Parent

Concerned to scare or hurt child by providing the wrong information.

Child

Curious to explore the topic of death.

Teacher

Concerned to interfere with parents' spiritual/philosophical views.

image / figure 1: Main stakeholders and their concerns

image / figure 2: Current exhibition at Museum Tot Zover showing funerary rituals across cultures

PROBLEM DEFINITION **

Limit and define the scope and solution space of your project to one that is manageable within one Master Graduation Project of 30 EC (= 20 full time weeks or 100 working days) and clearly indicate what issue(s) should be addressed in this project.

The museum struggles most with attracting the younger group to the museum. Seeing that it is parents that decide whether to visit, it is they who need to be convinced of the visit's worth. Often, parents expect it to be a scary or saddening experience, for them as well as their child. Moreover, the museum is not ideally accessible. A possible solution would be to bring the museum to the children. In 2017, the museum introduced 'Doodgewoon in de klas', a learning module to be used in primary schools. Now, this ambition has brought them to a new plan: the introduction of a traveling or portable exhibition specifically designed for children. This idea was developed into a detailed case by students from Radboud University. But these plans are still just words on paper.

The next step is to develop the plans into an interactive concept. It will be important not to squish the full range of death-related lessons into it, but rather to address a specific topic.

Excluded from the scope are the political aspects involved (permits, legislations, etc.), the experience or journey during the regular museum visit and grief counseling. Furthermore, operationalizing the concept (e.g., funding, sourcing and producing the concept artifacts) are not part of my ambitions, nor are these part of Tot Zover's brief.

With the design concept I aim to guide children in their existential questions. I believe that tackling death and existentialism head-on at an early age can revitalize the value of death.

ASSIGNMENT **

State in 2 or 3 sentences what you are going to research, design, create and / or generate, that will solve (part of) the issue(s) pointed out in "problem definition". Then illustrate this assignment by indicating what kind of solution you expect and / or aim to deliver, for instance: a product, a product-service combination, a strategy illustrated through product or product-service combination ideas, In case of a Specialisation and/or Annotation, make sure the assignment reflects this/these.

I will design a portable learning concept that guides children in their existential and spiritual questions concerning death. The values, concerns and beliefs of stakeholders found through hands-on user research will inspire the design.

For the research phase of the project, I aim to conduct generative research. I think it is especially relevant with this young user group to draw from their creativity and rich fantasy. A desirable outcome for this phase would be a visual representation of the context, the key stakeholders and their nuanced concerns.

In the design phase, I will ideate and develop the interactive learning concept. I aim to deliver a sketch of the concept journey (preferably including a link to the physical museum). The pop-up expo, as the hero of the concept, and its unique interactions should be more colored in and evaluated (e.g., including a visual, a detailed description, a working prototype, etc.). This should include attractive aesthetics and a suitable tone of voice, as well as a brief roadmap of steps towards implementation.

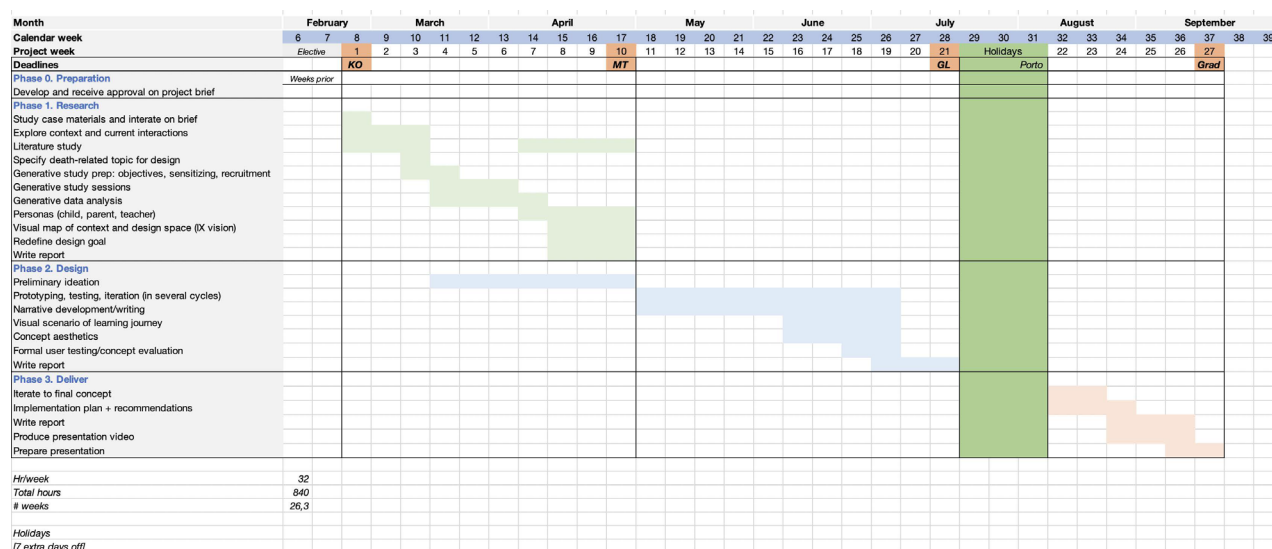
In this paragraph, I explain two more essential elements of the concept. Firstly, the concept should involve playful elements. Children are known to have relatively short attention spans. Experiences that are interactive and fun are bound to keep the users more engaged, increasing the lesson's potential. Secondly, the concept should involve narrative elements. Storytelling as a method of teaching dates back as far as humanity itself. Storytelling is most effective when emotional or irrational matters are discussed, as is the case in this context.

PLANNING AND APPROACH **

Include a Gantt Chart (replace the example below - more examples can be found in Manual 2) that shows the different phases of your project, deliverables you have in mind, meetings, and how you plan to spend your time. Please note that all activities should fit within the given net time of 30 EC = 20 full time weeks or 100 working days, and your planning should include a kick-off meeting, mid-term meeting, green light meeting and graduation ceremony. Illustrate your Gantt Chart by, for instance, explaining your approach, and please indicate periods of part-time activities and/or periods of not spending time on your graduation project, if any, for instance because of holidays or parallel activities.

start date 21 - 2 - 2022

15 - 9 - 2022 end date

The project is divided into three phases across seven months. I will be working for 32 hours per week. The remaining day will be used for part-time activities, including work on the advisory board of student association Virgiel.

In the first phase, I will conduct a generative study. Depending on COVID, I will prepare online or physical sessions. I would be interested to experiment with methods (e.g., a theater/bodily expression workshop). I conclude with: a set of personas, a visual context map (perhaps through analogy) and an updated design goal. An essential step before starting the generative study is choosing a sub-topic within death education.

In the second phase, I will use the insights for concept design. Especially in playful experiences iteration is key. Therefore, I plan to spend the second phase prototyping and testing rigorously. In addition to the main experience concept, I will develop and illustrate the learning journey. Later in the phase I will start thinking about suitable aesthetics. Also, I will need to allocate time to developing the story.

In the third phase, after a holiday, I finish the project. I finalize the concept and write an implementation plan including recommendations. Of course, I here need to also write the final report. Finally, I will prepare the final project presentation. It would fit my portfolio to support my presentation with a semi-professional video.

Ethics will be of paramount importance. This is especially true for this project due to the sensitivity of the topic and the vulnerability of the target group. This may influence, e.g., data collection, providing freedom to end participation at any moment in testing, putting more attention to providing study information (in appropriate language).

MOTIVATION AND PERSONAL AMBITIONS

Explain why you set up this project, what competences you want to prove and learn. For example: acquired competences from your MSc programme, the elective semester, extra-curricular activities (etc.) and point out the competences you have yet developed. Optionally, describe which personal learning ambitions you explicitly want to address in this project, on top of the learning objectives of the Graduation Project, such as: in depth knowledge a on specific subject, broadening your competences or experimenting with a specific tool and/or methodology, Stick to no more than five ambitions.

1. Demonstrate and further develop visual communication of tacit concepts. (Empathic skills)

As a front-end designer it is essential to communicate intangible concepts (e.g., emotions, thoughts, aspirations, etc.) in an engaging and convincing way. Visualization is a common way of achieving this. Throughout my master's I have worked part-time as a visual thinker. I wish to further develop my visual toolbox through practice. It would be great if my quick sketches can develop into a more polished, presentable form.

2. Learn about professional empathy in a controversial and sensitive context (Empathic skills)

The context of End of Life and death education is particularly sensitive. Moreover, if I wish to focus on the spiritual and existential aspects of death, I should expect even more controversy and sensitivity. It could be difficult to interview someone with a particular set of views diametrically different from my own. It is my challenge to listen actively, to be unbiased and respectful; to be professional.

3. Demonstrate the value of storytelling as design (Critical skills)

With a background in theater and videography, I have a strong passion for stories. Throughout my studies, I have seen that storytelling is generally considered an important aspect of designing, but rarely of the design concept itself. Especially considering design for behavioral change I find that a peculiar thing, since stories are one of the oldest means of behavioral influence through morals. Within this project, I hope to demonstrate that a focus on storytelling within a design concept can greatly stimulate its emotional effects in use.

4. Further explore designing for play (Playful skills)

In my studies, I have come across playful experiences several times, most notably BEP and, currently, JMP. In both courses, the design process, gritty and frustrating as it can be, has been inspiring and rewarding. There is a truth to be found in playful, fun experiences to stimulate learning. Moreover, common aspects of interaction design including intuitive use, flow and social interaction are highly relevant here. I am considering game design as a viable career option. It would only make sense to include it in my graduation project.

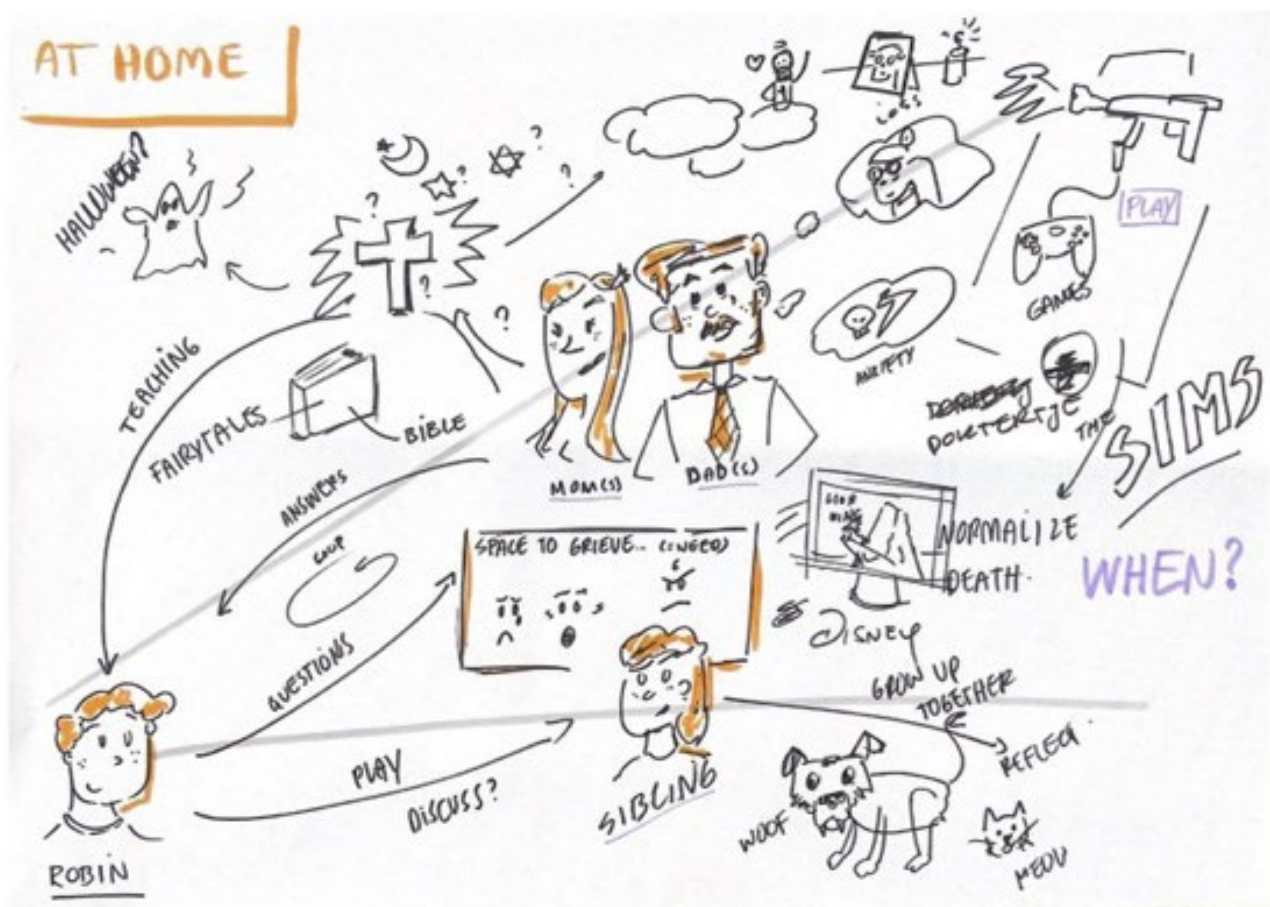
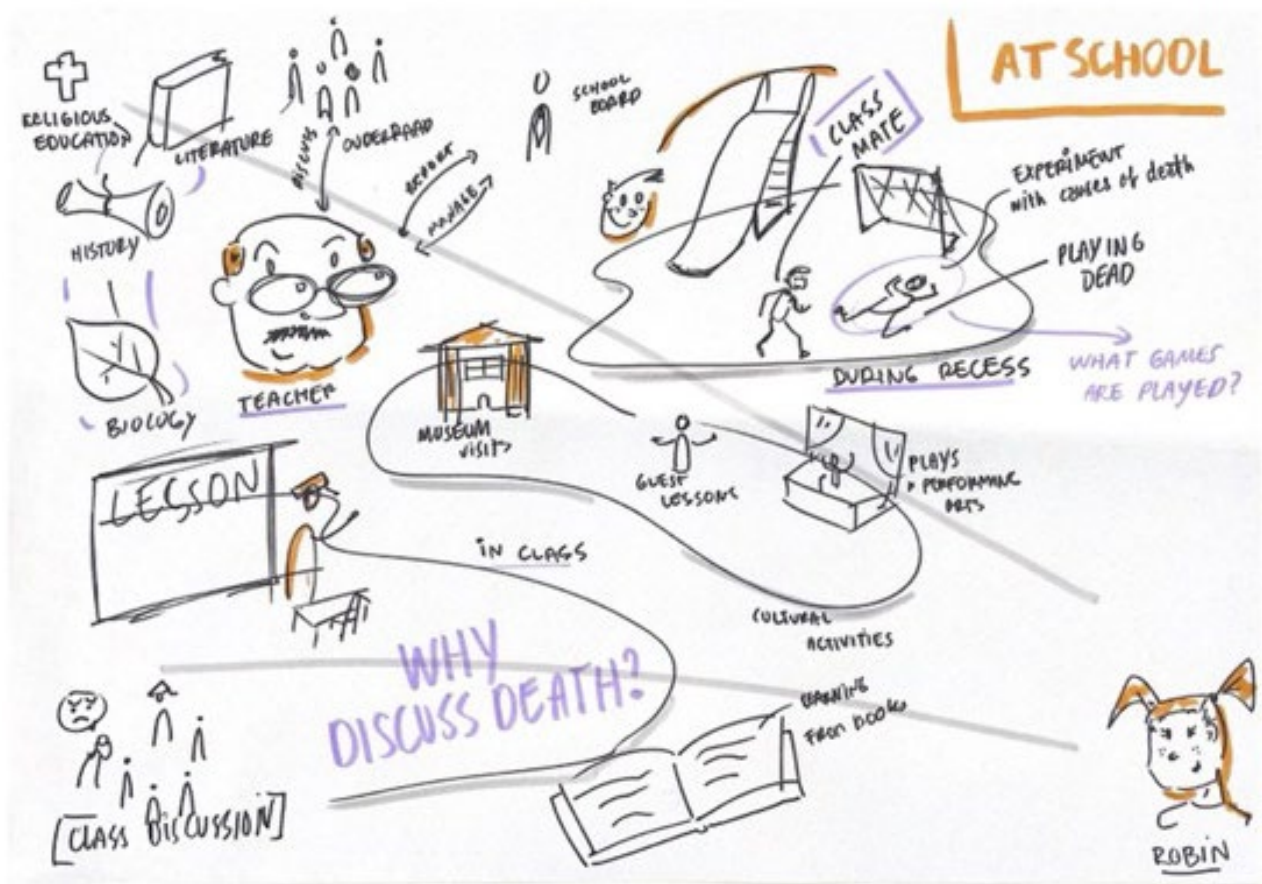
5. Grow on a spiritual and philosophical level (Core skills)

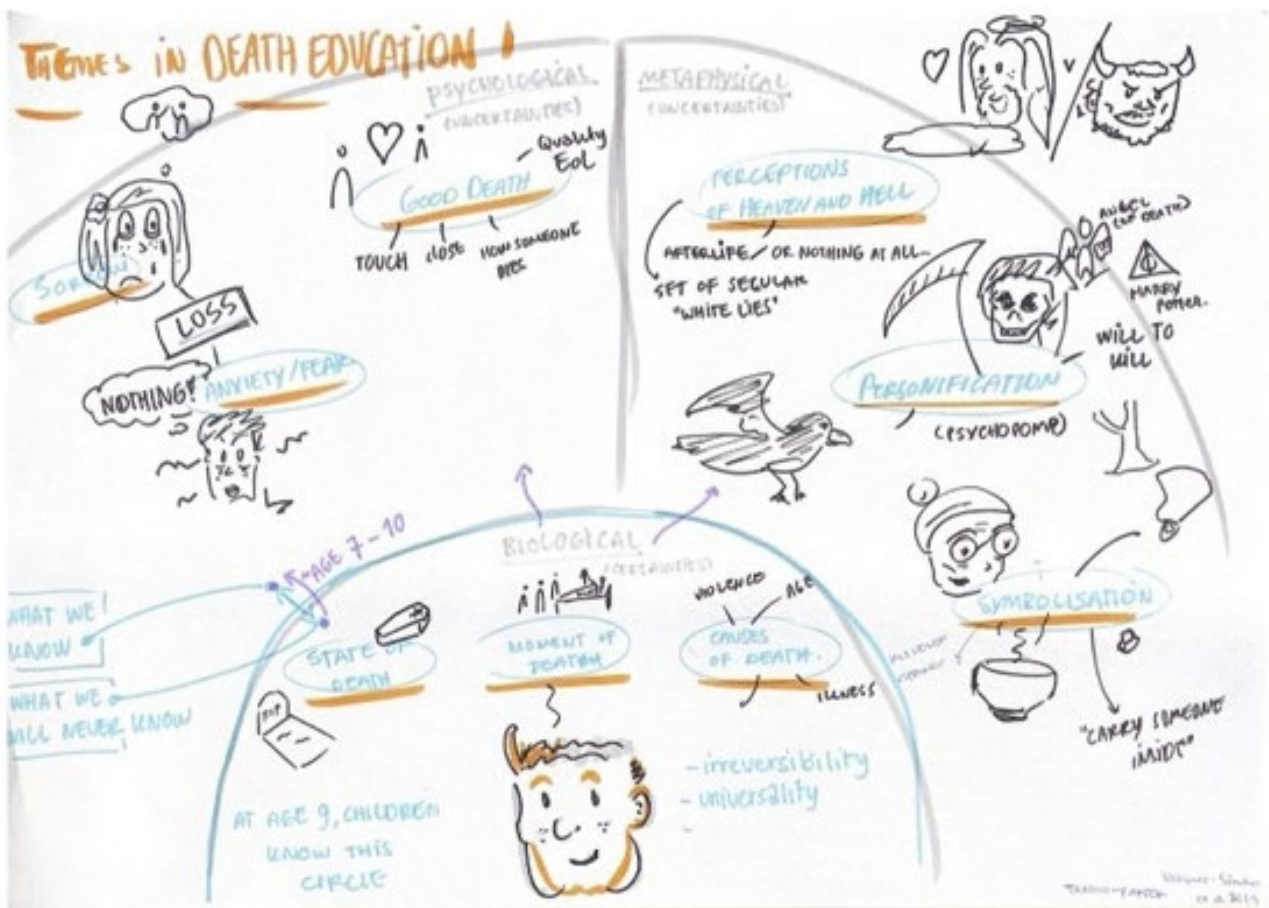
Finally, I feel a strong personal connection to the topic of death. The passing of my father in 2017 has been a key point in my life and its development throughout my years of study. Although it has forced me into a more mature perspective towards the world, my relationship with death has not benefited from the event positively. I believe conducting this project, as a symbolic last salute to my father, is only a suitable finale to my time as a student. It will be a positive twist to a painful, pivotal point in my life.

FINAL COMMENTS

In case your project brief needs final comments, please add any information you think is relevant.

APPENDIX B - FIRST EXPLORATION OF CONTEXT

Note. This sketch is an early version of the theoretical model presented on page 46 of the thesis.

APPENDIX C - RESEARCH SESSION PLAN

Intention	Activity	Outcome
Introduction		
The intention of this step is to make children understand why we are doing this session. I will explain a set of rules, both to control productive behavior and to provide children with the appropriate amount of freedom to share or not to share information.	I introduce myself to the children and explain that we are here today because I want to learn about children's perspectives. I also introduce the topic of EoL. I ask the children to also introduce themselves (and make a name tag). I ask children their formal (verbal) consent and stress that they are always free to withdraw their consent later. I introduce the session rules. I will be friendly and open to the children. I should feel to them like a young, approachable 'cousin', not a teacher.	Children understand the study subject and goal. Children know what is expected of them, and understand that they are free to share or not to share. Children feel welcome and are hopefully motivated to contribute.
Icebreaker: storycubes		
The intention of this step is to further promote a friendly and creative atmosphere. Additionally, children should realize in this step that there will be no wrong answers in this session.	I bring out a set of Storycubes and introduce them to the game. We will throw some dice and together try to form a simple story based on the icons on the dice. I will encourage children's contributions and invite children to continue each other's stories.	Children understand that stories will play a part in this session. Children understand that this session will be fun, creative and playful. Children understand that I will not judge them nor their answers throughout the session.
Assignment 1: listening to a story		
The intention of this step is to (further) sensitize children towards the topic of End-of-Life. Approaching the topic through telling a story makes it less of a hard confrontation, which is meant to limit the emotional impact.	I ask the children to close their eyes and focus on themselves. I read out the short story 'Ballade van de Dood', while I play some relaxing music.	Children understand that in this session, death will not be a scary and negative subject. Instead, we will try to look for the beauty in death. Whether this step is effective and stimulating will hopefully give me insight into how stories can activate children's reflections about the End of Life.
Assignment 2: the dying journey		
The intention of this step is to gain insight into children's imagination of the process of dying, the state of being dead and the afterlife (if they believe in such a thing). I would expect that how the children fulfil this assignment is influenced by their past experiences with EoL and their parents' attitudes towards the subject.	I introduce a set of toys (e.g. Playmobil) and I ask the children to together act out a couple of scenes: a. what the place of death like; b. what is dying like; c. what is it like after someone has died. It is important to tell the children that it is okay if we don't agree to one another. This is only interesting and rich. After the playing exercise, I ask the children to draw their version of one of the scenes on the front of a postcard.	Through this creative means, I give children a richer means of expression beyond just talking. Additionally, the creative aspect will likely be fun for the children. The co-operative nature of the exercise is more effective for extraverted children. I will have video recordings and still images of the acted out scenes.
Break (15 min)		
Assignment 3: a postcard to the dead		
The intention of this step is to make children further imagine what dying and being dead is like. Through this assignment I wish to also find out which questions they have about dying and being dead.	On the back of their postcard, the children can ask a lost loved one a question about what dying and being dead is like. After the exercise, I engage the children in a group discussion. I ask the children if they ever discuss these things with people around them. Where would they feel most comfortable sharing these thoughts?	Using writing instead of drawing should allow children that are more linguistically apt to express themselves creatively. The questions should give insight into the linguistic development of the age group, as well as the words which this age group associates with End of Life. Most importantly, this step will identify the questions which children find stimulating concerning End of Life topics.
Reflection and closure		
The intention of this step is to round off the session appropriately. This means making sure that children understand what they went through during the session and that no harm was done to them. The final intention of this step is to explain to the children what I will do with their contributions.	I provide a summary of the session and point out moments that were emotional or difficult (if any). I invite children to reflect on those moments and try to comfort them if necessary. They are free to ask any question concerning the End of Life which comes to them, and I will answer honestly. The focus of this activity is their learning process and comfort, not mine. After this discussion, I thank them for their participation and ask them if they've had fun. Then, I explain what I will do after this session.	The session makes a full circle and possible emotions have been discussed. The children should feel relieved and realize that their participation was also a learning experience. The children understand once again the relevance of their contributions and that I am thankful for their participation.

APPENDIX D - RESEARCH INTERVIEW PROTOCOL

Date: 31 March 2022
Version: 2.0

Introductie

Ik stel me voor aan de kinderen: 'Vandaag wil ik het graag hebben over een vreemd onderwerp. Het kan misschien verdrietig worden, of eng. Het gaat namelijk over de dood.'

(Hier laat ik een pauze vallen. En ik kijk de kinderen rustig aan om te zien hoe het onderwerp valt.)

'Ik denk dat veel grote mensen dit een eng onderwerp vinden. Misschien omdat ze iemand verloren zijn. Maar ik denk ook dat kinderen nadenken over de dood. En vandaag ben ik benieuwd naar hoe dat voor jullie is.'

'We gaan deze workshop knutselen, tekenen en praten. Daarvoor zijn wel een paar regels belangrijk:

1. We laten elkaar uitpraten. Ik heb hier de praatbeer. Alleen als je de beer hebt, praat je.
2. We gaan het leuk hebben met elkaar, maar voor mij is dit onderzoek een serieuze zaak. Ik wil jullie dus vragen actief mee te doen.
3. Vandaag ben ik niet op zoek naar goede of foute antwoorden. Alles is goed.
4. We hebben respect voor elkaars mening. Ook als we het niet eens zijn met elkaar.'

Ik check of ze de regels hebben begrepen. Dan vraag ik toestemming voor het maken van foto's en video's tijdens de sessie en het maken van een geluidsopname. Hierbij geef ik aan dat zowel hun ouders als de school op de hoogte zijn van wat we vandaag gaan doen.

Voorstelrondje

'Nogmaals, ik ben dus Myron, ik ben 24 jaar. En mijn favoriete Disneyfilm is de Lion King. Kunnen jullie je ook voorstellen?' Ik ga de cirkel rond en zorg dat ik van alle kinderen de naam weet. En hun favoriete Disneyfilm.

Icebreaker: Story Cubes

Ik haal een pakje Story Cubes tevoorschijn. Dit zijn sets van 9 unieke dobbelstenen met op elke zijde een simpele illustratie (e.g., een paard, een kasteel, een zonnetje, etc.). Ik gooi met de dobbelsteen en geef de kinderen een opdracht:

1. We beginnen links van mij. Steeds kiest er iemand een dobbelsteen en vertelt met dat plaatje een paar zinnen van een verhaaltje. De volgende persoon kiest er weer een en vult het verhaaltje aan. Enzovoorts.

Assignment 1: listening to a story

Ik probeer over te gaan naar een meer rustige sfeer. De kinderen mogen op hun stoel zitten, op de grond zitten of liggen. Ik vraag ze hun ogen te sluiten. Ik lees het verhaal De ballade van de dood (zie bijlage 1) voor. Na het voorlezen, vraag ik de kinderen hun ogen weer te openen en op hun stoel te komen zitten.

2. Wat vonden jullie van dit verhaaltje?
3. Wat denken jullie dat het verhaaltje betekent?
4. Doet het verhaaltje je aan iets denken wat je eerder hebt gezien of meegemaakt?

Assignment 2: the dying journey

De sfeer mag weer wat meer tezamen. Ik pak de praatbeer en geef hem een kroontje. Ik haal ook een andere knuffel tevoorschijn die de dood voorstelt.

5. [Met de groep] We hebben in het verhaal gehoord over een Koning en hoe hij doodging. Zouden jullie dit voor mij kunnen uitbeelden met de beer?

Ik laat de kinderen deze scene uitbeelden.

6. [Elk kind langs] Hoe denken jullie dat het voor de Koning was nadat hij doodging? Hoe voelde dat voor hem?

Ik laat de kinderen ook deze scene uitbeelden.

7. [Elk kind langs] Waar is de Koning nu, denken jullie?
 - a. Hoe ziet het eruit waar hij is? Waarom denk je dat?
 - b. Hoe ruikt het?
 - c. Hoe voelt het?
 - d. Hoe klinkt het?

Ik laat de kinderen ook deze scene uitbeelden. De sfeer mag weer wat introspectiever.

8. Hebben jullie wel eens gedroomd over hoe het is als je dood bent? Wat denk je hiervan?

Ik deel de ansichtkaarten uit.

9. Teken voor mij hoe je denkt dat het eruit ziet als je dood bent.
10. Leg uit aan de groep wat je hebt getekend.

Assignment 3: a postcard to the dead

De kinderen mogen nu hun ansichtkaart omdraaien.

11. Stel je zou een kaartje mogen sturen aan de Koning uit het verhaal, of iemand anders die er niet meer is. Misschien opa, oma, je hond of je kat, zou je dan misschien iets willen vragen? Iets over hoe het was om dood te gaan, of over hoe het is om dood te zijn?

In de ruimte hangt een prikbord met daarop al gemaakte ansichtkaartjes. Hier mogen de kinderen ook naar kijken. Als ze hun kaartje af hebben, mogen ze hun kaartje toelichten en ophangen.

Semi-structured interview

‘Dat was alles wat ik met jullie wilde doen vandaag. Ik heb nog wel een paar vragen om terug te kijken op deze workshop.’

12. Hoe was de workshop voor jullie? Hoe is het om op deze manier na te denken over de dood?

Ik laat een blad zien met verschillende emojis erop. Kinderen mogen aanwijzen hoe ze zich gevoeld hebben.

13. Wat voor gevoelens hebben jullie ervaren tijdens de workshop? Wat vinden jullie daarvan?
14. Praten jullie wel eens vaker over de dood? Met wie praten jullie hierover?
15. Hoe zou ik het voor jullie makkelijker kunnen maken om met de dood om te gaan?

Reflectie

16. Wat hebben jullie geleerd vandaag tijdens de workshop? Wat ga je thuis aan papa of mama vertellen?
17. Zijn er dingen die je gek vindt, of waar je je zorgen overmaakt, na deze workshop?
18. Ik vind het eerlijk als jullie ook de kans krijgen om mij vragen te stellen. Hebben jullie na vanmiddag nog iets wat je van mij wilt weten? Over mij? Of over de dood? Of over iets heel anders?

‘Weet dat het niet raar of verkeerd is om dingen te voelen als je aan de dood denkt. Soms is dat verdrietig, soms is dat bang, soms is dat boos, soms is dat gek genoeg blij. Maar weet vooral dat je er altijd met papa of mama of met de juf over kan praten. Ook als je na vandaag toch piekert over iets, dan mag je altijd iemand aanspreken. Of als je later toch een vraag hebt aan mij, dan weten papa of mama of de juf mij te bereiken, okay?’

19. De laatste, belangrijkste vraag: hebben we het vandaag leuk gehad met elkaar?

Ik bedank de kinderen voor hun deelname. En ik leg uit dat ik het gesprek nog eens ga terugluisteren, dat ik ga nadenken over wat ze gezegd heb en hiermee aan de slag ga.

De kinderen krijgen van mij allemaal een high five.

APPENDIX E - RESEARCH SESSION TRANSCRIPTS

Workshop #1

Date: 8 April 2022

Version: 1.0

Time	Who	Quote
03:11	J	Ik ben [naam] en mijn favoriete Disneyfilm is ook The Lion King.
03:19	S	Mijn naam is [naam].
03:33	T	Mijn naam is [naam] en mijn favoriete film is The Lion King.
04:36	N	De ster kwam op een alien.
04:41	J	De alien viel op de aarde.
04:44	S	Stilte.
05:06	S	Ja, ik weet het niet.
05:25	Juf	Probeer maar Saar, wijs maar hest mooiste plaatje aan. Dan kun je altijd nog vertellen wat het is.
06:05	S	Er was een boek.
06:13	T	En hij viel op een huis.
06:55	N	Mensen vonden de voetafdruk van de alien.
07:04	J	Er kwam een rechtszaak over de alien.
07:18	S	Hij moest zijn paspoort laten zien.
07:30	T	Er waren allemaal papieren van.
<i>Instructie en voolezen verhaal</i>		
13:49	N	Hoezo stierven ze gelukkig?
13:50	J	Ik vond het gek.
13:53	Ik	Ja, het is toch eigenlijk wel een gek verhaal. Wat denken jullie dat dat is?
13:55	J	Omdat ze eigenlijk blij zijn dat ze...
13:57	N	Je kan de dood ook niet opsluiten, want je ziet het niet. Hoe kan je dan de dood zien?
14:02	Ik	Ja dat weet ik niet, dat is in het verhaaltje denk ik zo.
14:06	J	Ik vond het ook wel gek dat ze gelukkig stierven...
14:07	N	Ja ik snap wel.
14:18	S	Ik vond het ook gek dat ze gelukkig stierven.
14:34	T	Dat vond ik ook.
14:39	J	Ik vond het ook gek dat ze de dood konden vangen, omdat je de dood niet kan zien. En de dood kan ook gewoon erdoorheen, dus dat snap ik eigenlijk niet zo.
14:52	N	Ja de dood is dan onzichtbaar. Soort van en dan kan het overal doorheen. Dus dan kun je het niet vangen.
15:00	J	Maar het is ook fantasie. En dat mag wel vind ik. Dat is het juist leuker in plaats van het is echt gebeurd. Dat is leuker als het fantasie is.
15:35	J	We moesten een keer bij taal moesten we een verhaaltje maken en daar heb ik ook fantasie gebruikt. Dus ik vind het niet zo erg dat dat wordt gebruikt.
16:11	Ik	Vinden jullie muziek okay?
16:11	J	Ik vind het fijn, rustig.
17:00	N	[over de aap] Je houdt de dood vast. Ik wil niet dood! Hij is wel bruin, de dood is bruin.
17:07	J	Ik weet waarom hij de dood is, kijk. Hij heeft hier een strik, dan stikt ie.
17:26	S	Dat is wel waar!
17:27	J	Kijk, het is mijn baby.
17:32	N	Hij doet het vanzelf, de dood.
18:20	N	Ik kan door [J] heen, kijk.
18:25	J	Fijn eigenlijk denk ik voor de koning. Omdat hij een hoop saaier vindt, dus ik denk wel dat het een fijn gevoel geeft.
18:29	N	Fijn! Omdat dan is hij weer vrij. Dan kan hij eindelijk weer mensen doden, want dat vindt ie denk ik leuk.
18:49	N	Dat je het leuk vindt om mensen dood te maken.
19:00	Ik	En jullie gaven aan dat jullie het einde van het verhaal gek vonden.
19:10	?	En ik vind het nog iets gekker, dat de jongste 3 eeuwen oud was, dan zou hij ook al lang dood zijn. Dat kan natuurlijk niet, en dat hij dan nog steeds jong was. Dat snapte ik niet helemaal.
19:30	Ik	In films zien we ook wel eens op afstand zoiets gebeuren...
19:35	J	[interrupt] Zoals de Lion King.
19:42	Ik	Hebben jullie er wel eens over nagedacht hoe dat voor de koning zelf is?
19:44	S	Triest.
19:55	J	Ik denk wel dat het moeilijk is voor de koning. Dat hij wel verdrietig is.

20:14	S	Ik denk dat hij het wel moeilijk vond.
20:23	S	...
		<i>Weinig antwoord op de vraag: denken jullie wel eens erover na hoe dat is?</i>
20:46	N	Sommige mensen die oud zijn die willen soms wel dood.
20:51	J	Ja dan is het gewoon niet meer leuk.
20:51	N	Dan kunnen ze ook niks meer doen want dan.. En als ze dan heel oud zijn, dan kunnen ze ook niet meer zo goed lopen enzo. Dan kunnen ze niks meer doen, dan is het stom.
21:08	S	Mijn oma is doodgegaan. Maar ze wou het ook wel, want ze kon eigenlijk niet meer zo heel veel dingen.
22:18	S	Ik vond het niet echt leuk.
21:34	Ik	En hoe denk je daar nu over dan, denk je dat het goed is dat oma dat heeft gedaan?
21:35	S	Soms wel, soms niet.
21:37	N	Als ze het echt wil, dan wil ze het. Je moet het zelf weten of je echt dood wil.
21:44	T	Mijn overgrootoma kon helemaal niks meer zelf. Dus ze was aan het begin van groep 5 doodgegaan. En mijn vader vond het helemaal niet leuk.
22:10	T	Maar hij durfde dat niet in de kerk.
22:30	N	Ze moeten het wel zelf weten, als ze niks meer kunnen dan.
22:37	J	Als ze het eigenlijk niet willen, dan moet je het niet doen. Maar als je het wilt doen, dan moet je het doen.
22:42	N	Maar ook als je het niet wilt, en je moet het doen. Dan moet je het ook doen, want dan heb je niks meer aan je leven. Dus dan kan je...
22:53	S	Ik heb een paar dode mensen in de familie. En sommige ken ik niet.
23:10	N	Ik heb ook mijn oma niet gekend.
23:13	S	Volgens mij heb ik er 6.
23:35	Ik	Heb je wel eens het gevoel dat je mensen die er niet zijn op een bepaalde manier kunt voelen?
23:38	S	Fijn. Dan voel ik dat ze in mijn hart zitten.
23:49	J	Mijn opa en oma zijn allebei doodgegaan door kanker. En dan schelden mensen ook met kankerkind en dat vind ik echt niet fijn. Dat vind ik geen fijn gevoel. Maar soms heb ik toch het idee dat ze naar me kijken, en dat geeft me wel een fijn gevoel.
24:13	N	Mag ik de beer, want dan mag ik wat zeggen.
24:54	S	Ik heb een kat die dood is gegaan. En ik heb een foto daarvan op mijn kamer, en daar kijk ik dan elke nacht naar.
25:07	S	Dan voel ik weer dat ie dicht bij me is.
25:19	T	Ik heb een foto van mijn oma op mijn kamer. En mijn oma werd gepest omdat ze kanker had toen ze 13 was.
25:45	J	De vader en moeder van mijn moeder zijn doodgegaan want ze werkten allebei op een boot. Haar vader is met trauma van de boot afgehaald omdat hij een hartstilstand had, en mijn oma is doodgegaan door kanker. Ik heb ze allebei nooit gekend. En ik heb ook een hond die is doodgegaan. En wij hebben ook een knuffel van die hond. En van mijn opa en oma staan er altijd foto's. Dus ik denk wel altijd aan ze.
<i>Uitleg ansichtkaarten opdracht</i>		
27:41	N	Hoe vind je het om dood te zijn?
28:28	S	Ik heb een broer die ik niet heb gekend. En ik wil aan hem wat schrijven, maar ik weet niet waar hij van houdt, want toen hij uit de buik kwam, was hij al dood.
28:42	N	Ik weet niet waar mijn oma van hield.
28:50	S	Ik had een broer of zus en die was doodgegaan. Daar wil ik een kaart voor maken.
29:19	S	Ik wil de hemel maken.
29:26	Ik	Ja, dat mag natuurlijk. Hoe denk je dat die eruitziet?
29:27	S	Heel donker met sterretjes.
29:36	J	En bliksemschichten die komen ook uit de hemel.
29:58	J	Ik vind het muziekje ook wel bij het onderwerp passen.
30:00	N	Ja een soort trieste muziek.
30:37	Ik	Ik vind het heel knap van jullie dat jullie er zo over kunnen praten. En ik denk dat veel grote mensen denken dat jullie hier niet zo over kunnen praten.
30:37	T	Dat denkt mijn moeder ook. Mama is er bang voor dat ik dan heel erg aan omi ga denken. Want dan kan ik soms niet slapen.
30:57	N	Dat snap ik wel eigenlijk.
31:00	S	Ik blijf ook wakker als ik soms naar die foto kijk.
31:15	S	Ik heb hem al heel lang, en hij kon ineens dagenlang niks meer.
31:26	N	Zucht.
31:51	N	Hoe voelt het om dood te zijn.
31:56	T	Het krijgt roze of blauw omdat ik niet wist of ik een zus had of een broer.
32:38	J	Ik ga vragen of ze... Ik weet nog niet wat ik ga vragen.
32:48	S	Ik weet al wat ik ga vragen: wil je nog op de aarde zijn?
33:42	S	Wat gaan we hiermee doen?
33:45	N	Naar de hemel opsturen.

33:47	J	Dan wind je hem om een ballon, dan doe je er helium in.
33:50	N	Maar waar ben je als je dood bent?
33:51	J	In de hemel.
33:54	N	Op een alien planeet ofzo.
33:56	S	Ik denk dan altijd dat je. Er zijn natuurlijk heel veel mensen die dood zijn, en dan denk ik dat ze naar de hemel gaan en dan. En dan denk ik dat je met de andere mensen kan spelen.
34:19	Ik	Denk je dat je dan ook de mensen op aarde nog kan zien?
34:23	S	Ja, want dan denk ik dat ze boven je hoofd zijn.
35:52	T	Ik denk altijd dat als je dood gaat dat het leven opnieuw begint maar dat je jezelf dan niet meer voelt.
36:13	S	Ik heb twee opa's die dood zijn gegaan, twee oma's, mijn broertje, en de kat.
36:48	N	Ik heb: hoe voelt het om dood te zijn en wil je nog op de aarde zijn?
38:20	Ik	En [N], praat je hier wel eens over thuis?
38:21	N	Nee.
38:26	Ik	En hoezo denk je dat dat is?
38:26	N	Ik heb er ook zelf geen zin in denk ik.
38:35	Ik	En denk je dat het goed is om hier wel eens bij stil te staan?
38:38	N	Ja. [daarna stilte]
39:05	T	Ik ga twee vragen opschrijven. Wil je nog op de aarde zijn en kan je me zien?
39:14	N	Die zat ik ook te denken: kun je me zien? Ik denk het niet. Want hij zit in de hemel. En dat is heel ver weg.
39:29	T	Ik was laatst heel verdrietig omdat ik niet wou dat mijn lievelingsoma doodgaat.
40:00	Ik	En hebben jullie het er wel eens op school over met vrienden of vriendinnen.
40:18	N	Ik heb het er eigenlijk nog nooit over gehad met vrienden. Ja een keertje.
40:20	S	Ik wel.
40:25	T	Ik ook.
40:27	S	Voor mij is het wel goed. Als ik echt tegen iemand wil praten, doe ik het tegen mijn knuffels als er niemand is.
40:48	T	En als diegene ziet dat je weer denkt aan iemand, kan die ander je helpen.
40:56	N	Ik ben meestal gewoon met mijn vrienden aan het spelen. En niemand vraagt ook of die het er met mij over wil hebben.
41:13	T	Maar soms kan het ook gewoon vragen. Omdat ze dat niet weten.
42:31	S	Ik ben nu bezig met een hartje en daar heb ik dan eigenlijk dat de hartjes los gaan van elkaar omdat we niet meer bij elkaar zijn.
43:01	T	Ik heb opgeschreven: wil je wel in de hemel zijn en zie je ons?
43:19	S	Ik heb gevraagd: willen jullie mij kennen en is de hemel mooi?
43:30	N	Ik denk het wel: met de kleuren enzo, en de sterren.
44:02	S	De kat woonde ook nog even met mijn opa en oma. En mijn opa heeft een rammelaartje gevonden en toen mocht ik hem.
44:22	T	Ik heb een vlinder die je op je kleren kan doen van oma.
45:10	Ik	Wat ga je straks vertellen aan papa of mama?
45:15	N	Dat we over de dood hebben gepraat.
45:15	J	Dat we over de dood hebben gepraat, en dat ik ze ook mis.
45:23	S	Ik ga zeggen dat ik deze kaart voor [naam broertje] heb gemaakt. En dat het een opdracht was omdat we aan het praten waren over dood.
45:37	T	Ik ga zeggen tegen papa en mama dat ik deze heb gemaakt omdat ik het niet leuk vindt dat of mijn broer of zus dood is gegaan.
45:57	Ik	En hebben we er iets over geleerd vandaag?
46:00	S	Dat je gewoon het kan vertellen aan iedereen. Die je vertrouwt.
46:12	N	Eeehhmm.
46:33	J	Ik weet het ook niet zo goed.
46:53	S	Hoe gaan mensen dood?
	N	Ja dat wilde ik ook zeggen.
47:03	N	Ja je kan een hartaanval krijgen.
47:38	S	Hoe gaan de mensen naar de hemel?
48:09	T	[wat we wel weten]: dat je in een kist wordt gestopt en een paar jaar later een skelet wordt. En allemaal afbrokkelt.
48:19	T	Je lichaam heeft juist een beetje lucht nodig.
49:15	S	Je kan kiezen wat je wilt, je kan begraven worden of je kan verbrand worden.
49:26	S	En mijn broer die ligt gewoon nog onder de grond en mijn overgrootoma die ligt nu in een bakje.
39:43	J	Ik ben ook vernoemd naar mijn opa. Ik weet niet meer precies hoe hij heette, maar ik ben naar hem vernoemd, dus hij is wel voor altijd weer bij me. En dat voelt fijn.

Workshop #2

Date: 11 April 2022

Version: 1.0

Time	Who	Quote
04:42	S	Alles met actie en vechten vind ik leuk. Ik heb veel favoriete games. Drie die ik het allerleukst vind en dat is: Minecraft, Roblox en Brawlstars.
05:00	Ik	En jij [L], wat is jouw favoriete film?
05:09	L	Niks. Alles is stom.
05:15	Ik	En je favoriete game?
05:16	L	Brawlstars en Minecraft of FIFA.
		<i>Instructie Storycubes</i>
06:35	S	Er was een mens die dood is gegaan en hij lag in een graf, maar toen werd hij een zombie en toen staken die heel veel mensen aan.
07:00	L	De zombie stak een kaars aan. Zo kwamen alle mensen uit hun graf en werden ze allemaal zombies.
07:45	Ik	Dan ga ik verder. Er waren een paar mensen en die wisten hoe ze van de zombies af moesten komen. Die moesten schuilen dus die bouwden tenten waar de zombies niet in konden. Dus die waren veilig.
07:59	A	De zombies hadden een plan.
09:17	F	Ze wouden de tenten in de fik steken zodat de mensen niet konden ontsnappen.
09:52	S	Toen gingen bijna alle mensen dood.
10:16	L	Toen schoten de zombies met de pijl.
10:39	S	Of andersom.
10:40	Ik	Langzaam maar zeker namen de zombies de hele wereld over.
10:46	L	Jeej. Dit is leuk.
11:13	A	De mensen die nog leefden deden parachuten om de zombies en toen vlogen ze in de lucht.
11:24	F	En toen gingen alle zombies dood.
	Ik	<i>En ze leefden nog lang en stierven gelukkig</i>
17:26	A	Dat klinkt heel raar.
17:37	A	Ze zou denken dat het leven nog lang en gelukkig. Vroeger dacht ik dat als je dood ging dat je dan een paar jaar daarna weer in de buik werd geboren.
18:02	L	Ik dacht dat je dan in een dier veranderde.
18:03	S	Ik dacht dat je dan in een zombie veranderde.
18:08	F	...
	Ik	Wat vinden jullie allemaal van het verhaaltje.
18:21	L	Heel erg st.... Nou ja.
18:24	A	Ik vind hem heel raar. Het lijkt ook meer op een gedichtje. Ik vind het laatste... Dat vind ik dus raar.
18:45	S	Ze stierven en ze leefden nog dood en gelukkig, zoiets.
18:52	L	Ze leefden en stierven gelukkig.
18:52	A	Ja, dat vind ik heel raar!
18:57	A	Omdat ze dan dood zijn.
19:09	L	Je bent toch niet blij als je dood gaat.
19:11	A	Want als je aan het slapen bent, heb je ook niet dood dat je aan het slapen bent. Als je wakker wordt dan weet je weer dat je leeft.
19:41	S	Weet jij wie Huggy Wuggy is? Want dat is een monster die ook mensen dood. Ik heb geen plaatje. Het is wel eng.
20:16	A	De muziek is zo verdrietig.
20:17	S	Huggy Wuggy is... Het heet Poppy Playtime. En Huggy Wuggy beschermt de pop. En Huggy Wuggy is een heel groot blauw wezen. Hij doet net alsof hij een pop is. Een dokter die heeft Huggy Wuggy gemaakt als pop. Maar toen ging ie dood dus hebben ze zijn hersens opgepakt en in Huggy Wuggy gedaan. En dan wordt hij agressief. Want dan beschermt hij Poppy Playtime.
21:34	A	En hij heeft hele enge tanden!
21:34	S	En hij heeft een moeder en die heet Mommy Longlegs.
22:05	S	En het is maar iets maar het heeft ook met de dood te maken want hij eet natuurlijk mensen op. Hij heeft wel een tong en hij heeft hier tanden en daarachter ook tanden.
22:41	L	Wist je dat je ook in Minecraft Huggy Wuggy kan spelen? Da's echt eng hoor.
22:48	S	Het is natuurlijk eigenlijk gewoon een spel.
23:12	S	Het ging een beetje over de dood. Want hij eet mensen op.
23:43		<i>Instructie uitbeelden</i>
24:00		<i>Uitbeelden</i>
24:09	S	Dan stapt hij naar de koning toe en dan doet hij zo... Doet hij hem open.

24:28	L	Deze ligt bloedend op de grond.
24:37	A	Toen jij dat stukje zei zag ik ook voor me dat er op dat plaatje zo 'DOOD' stond. NIET OPENMAKEN.
25:25	L	Ik dacht bij het laatste stukje toen die man helemaal blauw was en op bed lag.
25:35	L	Hij voelt het niet want hij is toch dood.
26:07	Ik	Denken jullie dat de koning daarna ergens heenging?
26:17	A	Ja, het graf.
26:19		Nee, want hij is dood.
26:31	F	Dat hij het niet meemaakt.
26:42	A	Het is eigenlijk alsof je al drieduizendmiljoen .. heel veel jaren dood bent. Alsof je helemaal in slaap bent zoveel haar.
26:49	L	Mijn oma is ook dood.
26:54	A	Mijn tante is ook dood maar die wou ook doodgaan.
26:58	L	Volgend jaar was mijn oma 100 geworden.
27:12	S	Mijn oma ging dood toen ze 90 was en mijn opa en oma hadden ook kanker alletwee. En die zijn niet doodgegaan die konden nog op tijd naar de dokter. Bij opa duurde het een week en mijn oma maar twee dagen. En mijn opa ging dood omdat hij hersenkanker heeft. Dat is echt heel erg.
28:01	A	Ik vond het raar dat ze dood wilde gaan. Ze voelde zich niet zo lekker en toen ze wou gaan slapen ging ze dood. De volgende ochtend was ik weg en was ik mooi gekleed en kwam ik op school maar toen gingen we naar een kerk. En zij is naar die kerk gegaan en daar is ze begraven. Maar we zijn eerst naar een groot gebouw geweest, daar mocht je middageten en daarna moest je op rijtjes zitten en toen zag ze in een doodskist.
29:11	S	Ik wou een ding zeggen nog. Mijn oma is ook begraven maar dat mocht ik niet zien van mijn moeder, toen moest ik naar buiten. Omdat mama zei: ik mocht het niet zien want zij vond het er heel smerig uit zien.
29:37	S	Dat vond ik niet fijn, want anders had ik haar nog wel kunnen zien.
29:51	S	Dat heb ik toen wel gezegd maar ik was pas 7. Maar ik mocht het niet zien omdat ik nog te jong was. En toen werd ze begraven en vond ik het helemaal niet leuk omdat het mijn lievelingsoma was.
30:22	L	Ik heb een overgrootoma en die is ook doodgegaan omdat ze oud was. En toen gingen we in Katwijk naar de IKEA. En toen kwam er zo'n heel lange auto.
30:45	A	Ja daar zitten doodskisten in.
30:46	L	En toen liepen we erachteraan en toen blijf hij stil bij mijn oma. En toen gingen ze graven. En ik mocht toen de bloemen op de kist gooien.
31:13	L	Dat was niet leuk, want hij was heel diep. Daar wil je niet in vallen.
31:22	Ik	Hoe voelde het dat je ook wat mocht doen?
31:28	L	Dat voelde wel fijn want ik wilde ook wel iets doen voor mijn oma. Dat was de laatste keer dat ik haar een beetje kon zien.
31:42	S	Twee dagen geleden was mijn overgrootopa doodgegaan. Dus maandag. Toen ging hij dood, ik weet niet hoe oud hij was, toen kreeg mama een berichtje. Ik kende hem niet, maar het was wel heel zielig om te horen.
32:39	L	We hebben net <i>Beleef de lente</i> gekeken. En toen stond er dat er net een ei was gelegd door een slechtvalk. Dus toen was zijn opa doodgegaan en kwam er een ei.
32:57	A	Dus het kan ook zijn dat hij in dat ei zat.
33:08	A	Ik heb volgens mij ook iemand in mijn familie die een paar dagen voordat ik geboren werd dood was gegaan. Dus toen heeft hij mij niet gezien. Maar ik weet niet zeker hoe dat was. Maar dat heb ik pas een paar weken geleden gehoord.
33:49	Ik	En denken jullie wel eens aan iemand, hoe voelt dat?
33:59	L	Heel verdrietig.
34:02	L	Soms is het wel fijn ook. Want als je bezig bent, of gewoon aan het spelen bent, dan vergeet je dat er iemand dood is gegaan.
34:18	S	Ik vind het fijn om het te vergeten. Want altijd als mijn moeder het opbrengt moet ik wel huilen.
34:30	S	Mijn oma heette Oma Annie alleen toen ze 90 was ging ze dood omdat ze opeens iets had. Geen kanker maar iets ergers dat je hart niet meer kan kloppen. En toen ging ze dood. Dus toen had ze een hartstilstand. Toen was ze naar de dokter gebracht.
35:19	A	Volgens mij had Ome Leo mij nooit gekend.
35:34	S	Ik heb ook een Ome Leo.
35:34	A	Is ie dood? Dan is het misschien dezelfde.
35:37	A	Die is doodgegaan. Maar mijn mama hield heel erg van Ome Leo. En daar heeft ze dus een foto van. Mijn tante, tante Daan, die heeft een foto van tante Bep.
36:00	Ik	Hebben jullie wel eens gezien dat papa en mama verdrietig zijn en hoe is dat?
36:03	A	Ik was heel verdrietig toen tante Bep doodging. Want ze wou doodgaan, dus ik was ook blij voor haar. Maar ik vond het eigenlijk niet leuk, want ze heeft mij 9 jaar. Zij wou mij wel 9 jaar zien worden. Je hebt ook sommige kinderen of mensen die dan een gevoel hebben van de mensen die dood zijn. Die weten dan wat ze doen. Dus bijvoorbeeld: tante Daan

		zei tegen mij dat als iemand dood is, dan kun je iemand hebben. Dan zegt ze: ik zie dat tante Bep vroeger in haar neus peuterde en dat weten zij dan, en dat vind ik heel raar.
37:07	S	Mijn vader en moeder, toen mijn tante hersenkanker had, Toen moest mijn moeder heel erg huilen. En toen riep mijn moeder mijn vader. En hij moest niet huilen. Hij heeft iets dat hij niet kan huilen ofzo iets. Omdat, geen idee eigenlijk. Maar die heeft mama wel getroost. Maar ik vond dat heel erg, toen moest ik zelf ook huilen.
37:51	L	Ik had een opa, die ging dood één dag voor ik werd geboren.
38:04	A	Dat is niet leuk.
38:06	L	Ik heb hem nooit gekend.
38:11	A	Maar weet je wel hoe hij eruit ziet van foto's?
38:11	L	En mijn opa die lijkt heel erg op zijn vader. Mijn overgrootopa die heeft net zo'n grote ogen als mijn opa, en die heeft ook grijs haar.
39:34	A	Mijn tante die was altijd heel lief voor mij. Telkens als ik binnenkwam met mijn oma dan kreeg ik een paar minuten daarna een koekje of een chocolaatje. En dat vond ik heel leuk. Maar toen ze doodging en ik thuiskwam toen moest ik ineens heel erg huilen op de bank omdat ik dat niet leuk vond.
40:07	F	Mijn opa was doodgegaan van huidkanker toen mijn vader nog 5 of 6 was.
40:29	F	Mijn oma die heeft nog een tweepersoons bed. En als ik dan ga logeren dan lig ik altijd naast haar.
40:41	A	Ik denk dat je oma dat altijd heel leuk vindt.
40:48	S	Ik ken iemand, nu is hij dood, hij was 4 of 3 jaar toen zijn ouders allebei overleden. Toen had hij een vader en moeder die voor hem wilden zorgen.
41:35	A	En nu?
41:35	S	En nu is ie dood.
41:46	L	Toen mijn oma is overleden, toen ze nog leefde woonde ze nog in een bejaardetehuis. Want als je daarheen ging kreeg je altijd chocolademelk en een koekje. En als je daar binnenkwam kreeg je een ijsje. En je kon ook een rondje in het park wandelen. Maar ik vind het heel jammer maar ook wel weer fijn voor haar. Niet per se voor haar. Maar er was daar ook een heel vervelende vrouw die daar ook woont. Die was ook oud. En die klopte de hele tijd op het raam als wij buiten zaten. En dan zei ze de hele tijd piep piep. Soms schrok ik me rot.
42:44	S	Toen ik bij mijn vader en moeder bij oma ging kijken toen ik binnenkwam zei ze: je mag wel een snoepje pakken. En toen kreeg ik ook warme chocomel. En toen, daar hadden ze geen park, maar ze is wel mijn lievelingsoma, want ze hield echt van alles. En toen kwamen we weer en toen moesten we even iemand die daar werkt roepen. En toen gingen we naar de dokter want er was ook een dokter post. En toen lag mijn oma op het bed en toen ging hij allemaal kijken en toen bleek dat haar hard niet meer klopte. Want je hart gaat zo van 'boem boem' en hij hoorde helemaal niks meer. Dat vond ik heel erg.
44:56	A	[naam] beneden die heeft ook last van haar hart. Als zij lang loopt of hard rent dan doet het pijn bij haar. En dat vond ik heel raar want dat heeft ze plotseling gekregen.
47:04	A	Het kan ook zijn dat tante Bep nu hierzo ergens zweeft...
47:07	S	Ik heb heel veel doden. Ik had vroeger een hond die heette Jacky. En die was heel grappig. Want toen hij tussen de deur kwam, toen werkten zijn poten niet meer dus toen gingen we naar de dokter. Toen liep hij gewoon weg, dat vond ik heel raar.
47:43	A	Tante Bep haar lievelingskleuren waren dit volgens mij.
50:27	Ik	En wat teken jij?
50:27	F	Bloemetjes want zij is uitgestrooid tussen de bollenvelden.
50:35	Ik	<i>Uitleg over cremieren en begraven en keuze</i>
50:50	A	Dat mogen ze dan zelf weten!
51:12	?	Ik zat te denken dat ze dan...
51:18	A	Maar de botjes blijven over, want dat kan niet.
51:21	S	Jawel dat kan wel.
51:27	S	Dan doen ze het in een heel grote over.
51:36	A	Dit is heel raar, ik weet niet eens meer hoe tante Bep eruit ziet.
51:36	S	Dan worden ze erin geschoven.
51:47	L	Is tante Bep een geest geworden?
51:47	A	Ja!
51:50	S	En dan wordt het in de fik gestoken.
52:00	S	En mijn oma heeft gekozen dat ze niet verbrand werd. Ze heeft daar niet voor gekozen. Toen ze nog leefde toen zei ze: ik ga nooit verbrand worden. Ik blijf gewoon voor altijd in een graf, anders vind ik het niet fijn. En dan zei ze elke dag: ik hoop dat ik de volgende dag nog leef want dan gelooft ze daarin. Maar eens een keer zei ze dat en toen leefde ze niet meer. En ze zei: ik ga niet verbrand worden, want ik wil dat mijn lichaam naar boven, dus naar de hemel gaat.
53:19	A	Toen we op de crematieplaats waren, toen werd ze gebeld dat ze naar het ziekenhuis moest omdat de checks met de baby niet goed waren.

55:43	A	Het zou leuk zijn als ze mee naar school ging, dat ze dan het antwoord tegen me zei, maar helaas.
56:12	F	Het is moeilijk dat ik niet weet wat ik moet vragen aan haar.
56:37	L	Ik weet het!
58:07	L	Wie wilt er weten hoe mijn oma heette. Ze heette oma Schaap. Ik heb getekend: mijn oma in de lucht: die zegt 'ik hou van je'. Dan zegt mijn oma: ik heb een hartje vast en dan zegt zij 'YES'.
58:47	Ik	Heb jij het gevoel dat oma jou wel eens kan zien?
58:55	S	Volgens mij wel ja, want mijn oma zit natuurlijk in de lucht en mijn hond dus die kunnen me daar zien. Alleen nu natuurlijk niet want nu zitten we in een gebouw.
59:17	L	Wat moet je doen als je dood bent en wat gebeurt er.
59:28	S	Ik heb bloemetjes. Hier hield mijn oma heel veel van. Deze twee kikkertjes. Mama had die voor haar gekocht en die hebben we bij het gracht gezet. Mijn oma hield heel erg van bloemetjes en heel veel van regenbogen. Mijn oma hield heel veel van hartjes en van de lucht want ze zit natuurlijk in de lucht.
1:00:26	F	Ik heb bloemetjes gemaakt omdat ze gecremeerd is. En een baby, want mijn oma ging dood toe mijn moeder zwanger was. En toen moest ze naar het ziekenhuis. Want de testuitslagen waren niet zo goed. En ze merkte ook dat het steeds slechter ging. En ze dacht dat ze dood ging. Toen had ze een prikje gedaan zodat ze bleef slapen. Zodat ze dood kon gaan zonder dat ze het kon merken.
1:01:09	F	Wel goed, want ook die nacht was ze doodgegaan. En anders was het misschien de dag erna.
1:01:29	F	Want vorige week was ze anders 94. Vorig jaar was ze doodgegaan.
1:01:47	A	Mijn tante is 94.
1:01:53	S	Ik heb nog een paar dingen erbij gezet. Toen mijn oma twee dagen voor haar dood toen had ze. Ik heb er een kroontje bij gezet omdat ze toen de koning heeft gezien en een high five heeft kunnen geven. En ik heb een sleuteltje erbij gezet omdat ik dan misschien haar grafkist kan herkennen want dat was ook altijd een goud sleuteltje want zo deden ze hem natuurlijk dicht. En ik heb er sterren bij getekend want om 8 uur was de hartstilstand. Dus daarom.
1:03:22	A	Tante Bep in een doodskist laten zien. Met de sleutel erbij. En dit is dus tante Bep die in de hemel is. Ik heb een zonnetje en een maantje. Een kasteel waar we in woonden. En zijn er ook snoepjes? Omdat ik altijd snoepjes kreeg van haar.
1:04:38	A	Dat is haar mis echt heel erg.
1:04:48	S	Ik heb hier [S] bij gezet en toen heb ik gezegd dat ik haar heel erg miste.
1:06:29	A	De eerste dag toen had ik het erover en daarna hebben we het er nooit meer over gehad.
1:06:36	F	Dan hebben we het erover dat we het wel jammer vinden maar dat ze nu ook waarschijnlijk wel blij is.
1:06:43	L	Ik spreek soms met [naam klasgenootje]. Dan praat ik met hem over wie er van de familie dood is gegaan en hoe je dat vindt.
1:07:07	L	Ik denk dat dat goed is.
1:07:15	A	Ik heb er bloemetjes bij omdat er toen bloemetjes zijn gelegd. Helaas mocht ik dat zelf niet doen. Ik mocht alleen maar de bloemetjes vasthouden voor mijn vader of mijn oma. Ik had het wel heel fijn gevonden als ik tante Bep nog had gezien, maar dat mocht niet. Want we waren ook te laat.
1:07:39		<i>Hoe vonden jullie het om hier vandaag bij stil te staan</i>
1:07:49	A	Nou eigenlijk vond ik het wel leuk om hier even boven te zijn om te bespreken over de dood, maar eigenlijk vond ik het ook helemaal niet zo leuk omdat Tante Bep dan dood is en dan moet ik er weer aan denken.
1:08:11	A	Die avond moest ik huilen en toen kon ik niet slapen dus de volgende ochtend had ik niet zo goed geslapen.
1:08:51	L	Ik wil het beertje houden, maar dat mag niet. Maar hij is zo lief!

APPENDIX F - ETHICAL CONSIDERATIONS

A central question to ethics in research is whether the chosen study method is necessary. In effect, this means reflecting on whether the research question can be answered through readily available material [53]. In this context, I would argue that the rich insight into children's perspectives that I am looking for is not yet available or directly usable as inspiration for design. The contextmapping approach is particularly suitable for research about the human world of experience when the insights are used for design inspiration [41, 42, 43].

Diener and Crandall introduced four main areas of risk in ethical research: harm to participants; lack of informed consent; invasion of privacy; deception [54]. In the following paragraphs, I address these four areas.

Harm (sensitive topic and vulnerable group).

The End-of-Life is a sensitive topic for parents and children [55]. And children are considered a vulnerable group who cannot yet take full responsibility for their actions and choices. Some children are afraid of death and of discussing it. Participating in a study in this topic, therefore, increases the risk of anxiety, sadness, or other negative emotions. And other I am taking extra measures to limit this risk.

In-session. Throughout the session, I should pay extra attention to non-verbal signs of discomfort. One of the session's main rules is the freedom to share or not share. Children are made aware of this. I conclude the session with a moment of reflection in which I can refer to emotional moments. If emotions rise, I will make sure to discuss them with the children before the session ends. Additionally, I explain to them that they can always talk to their teacher if after the session they worry about the topic.

Potentially harmful details. If details come up during the session that may be harmful to the child, I am obligated to forward this information to the teacher. I can inform the child of this when it occurs. The duty of researchers to protect the safety of children overrides their responsibility to guarantee confidentiality [53].

Aftercare. I make sure to schedule a meeting with the teacher to discuss the findings after analysis. Here, I also hope to receive feedback on the effects of the research on children. If this feedback is concerning, action might be required (e.g., scheduling an additionally reflective conversation with an affected child and/or their parent). I share the findings with parents concisely in writing. I inform parents that they are free to contact me for any questions or concerns about their child's participation.

Lack of informed consent

Parents. I provide parents with written information about my study topic and goal. I explain the relevance of the study and the value of participation. I illustrate the session process, the data collection and storage and what I will do with the insights. I ask parents to give written consent.

Children. I will wait for children's full agreement to their participation, as advised by Schenk and Williamson [56]. I make them aware that I am also asking their parent's consent [53]. I should try in my best efforts not to entice, persuade, or intimidate children into giving consent [53]. It is important that participants understand the research topic and goal before giving consent. It is the responsibility of the researcher to provide the appropriate (amount of) information [55]. In the case of children, this means tailoring the information before consent to the children's developmental stage [57].

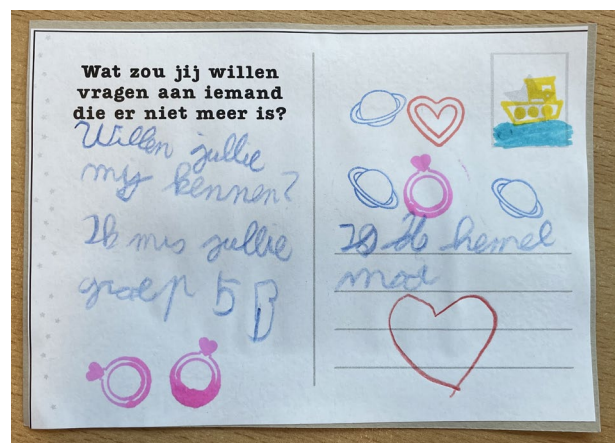
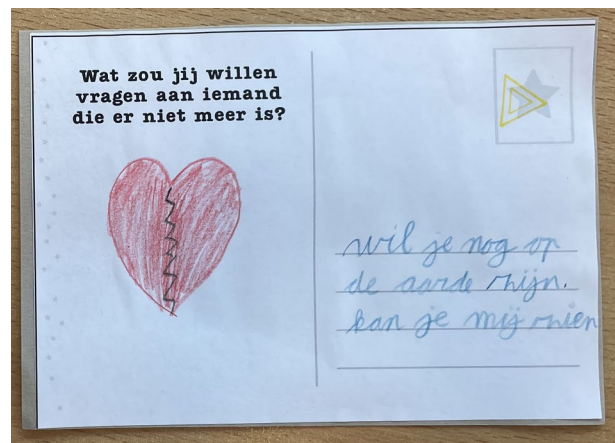
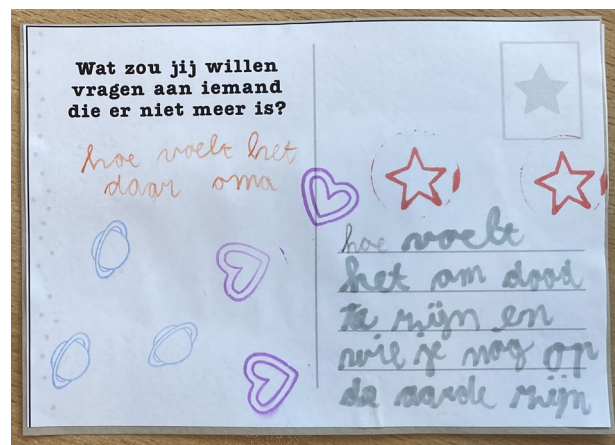
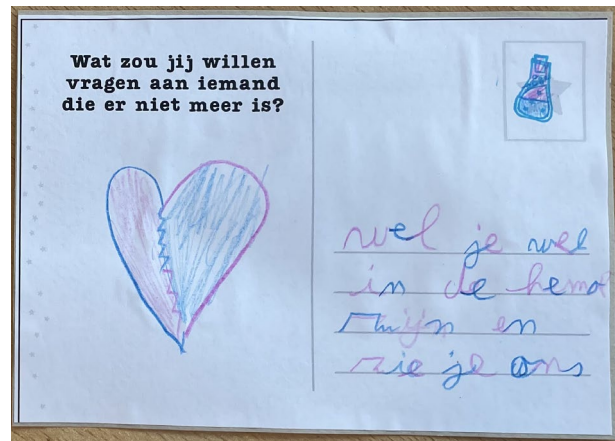
Invasion of privacy

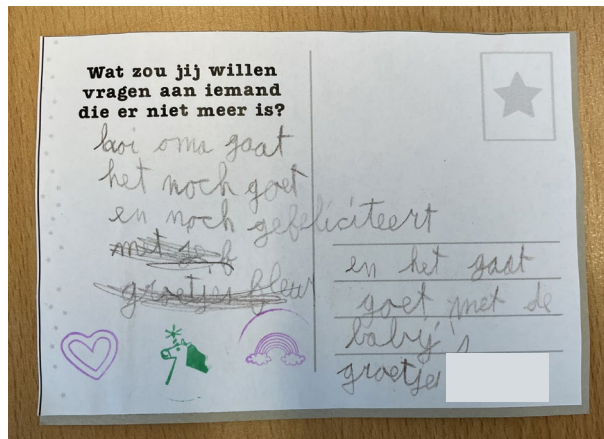
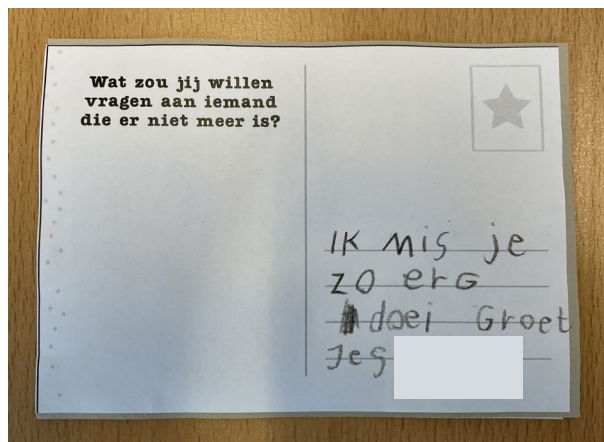
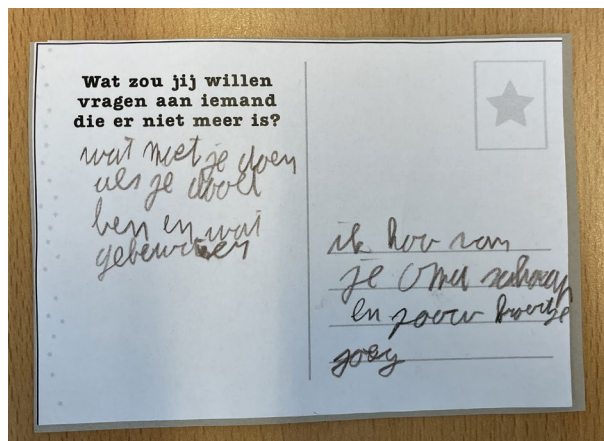
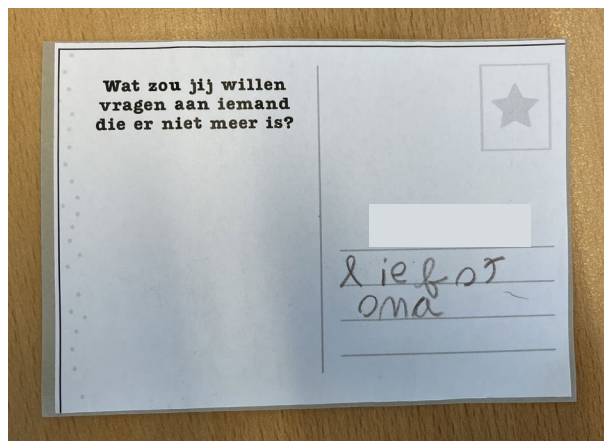
All personally identifiable data will be anonymized before publication unless I have explicit consent of both parent and child to publish identifiable data. I do not think there is a potential invasion for privacy in this study.

Deception

I will not avoid the study topic of End of Life in communications prior to asking consent. Additionally, I will explicitly mention to parents and children that participation might be an emotional experience. This may influence the number of children willing to participate. If the expectations and study topic are clear before children participate, there is no deception at play.

APPENDIX G - RESULTS OF MAKING ASSIGNMENT

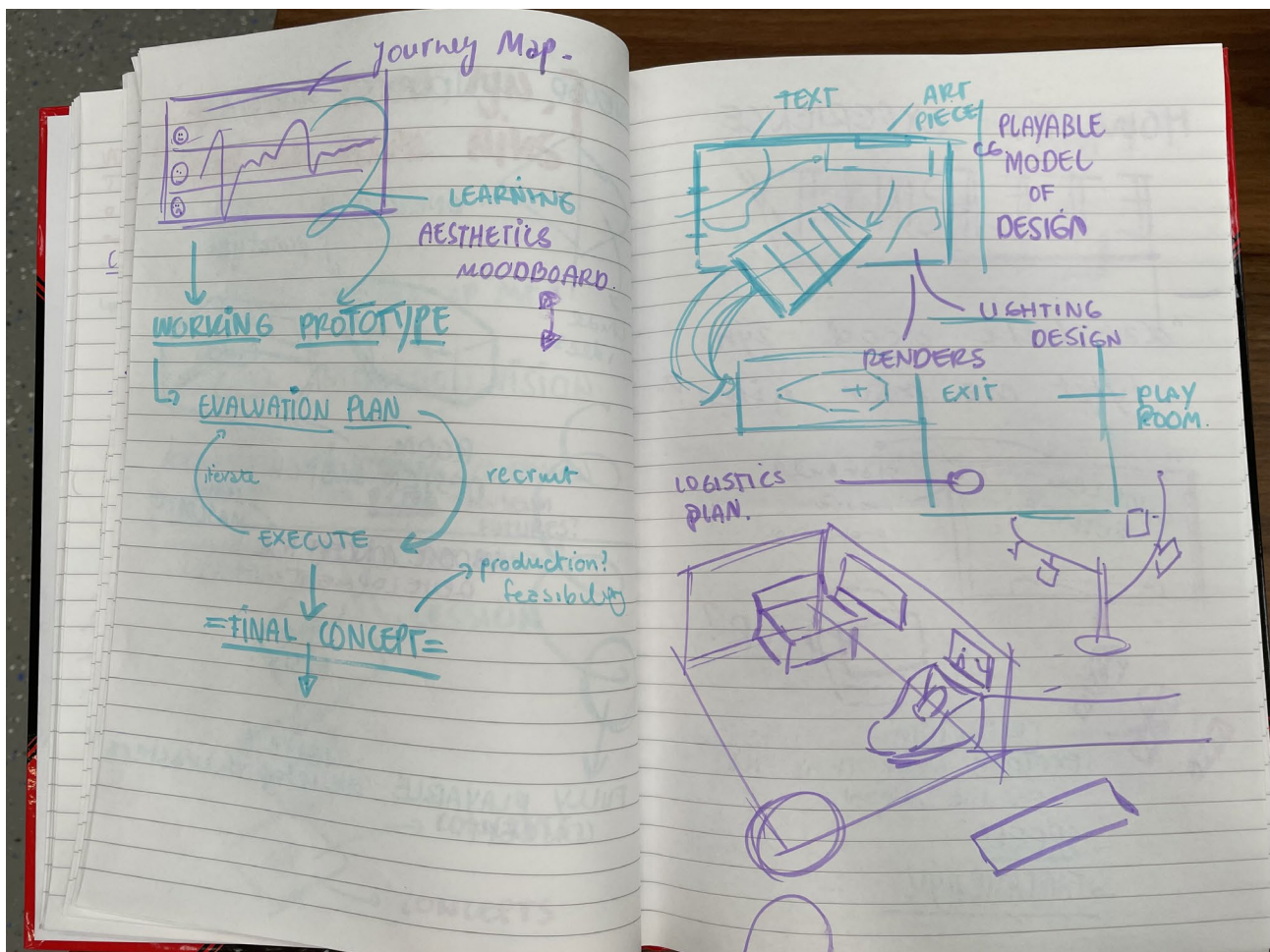
APPENDIX H - DESIGN EXPLORATIONS

Compared to the thesis itself, where I described the ideation and conceptualization as concisely and coherently as possible, here I provide a more meandering overview of the process. I use sketches and photographs to illustrate my thoughts. Inspired by the process steps described in the chapter 'Design approach' on page 86 of the thesis, I use the following steps in this appendix:

- † Sketching early ideas
- † Ideating and incubating
- † Writing the narrative
- † Designing the interactables

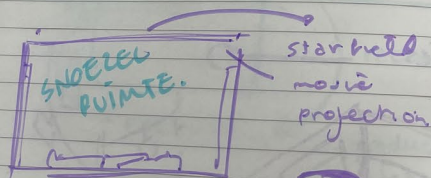
Sketching early ideas

This step took place before the design phase even started. I believe that it is important to acknowledge the ideas that come up during the research phase instead of suppressing them. The idea of using masks to invite the children to express, for instance, already came a couple of weeks after starting the project.

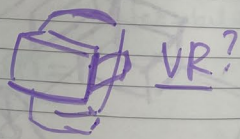

HOW TO EXPERIENCE ETERNITY

"dat hele dood zijn
lykt me maar niks!"

VR?

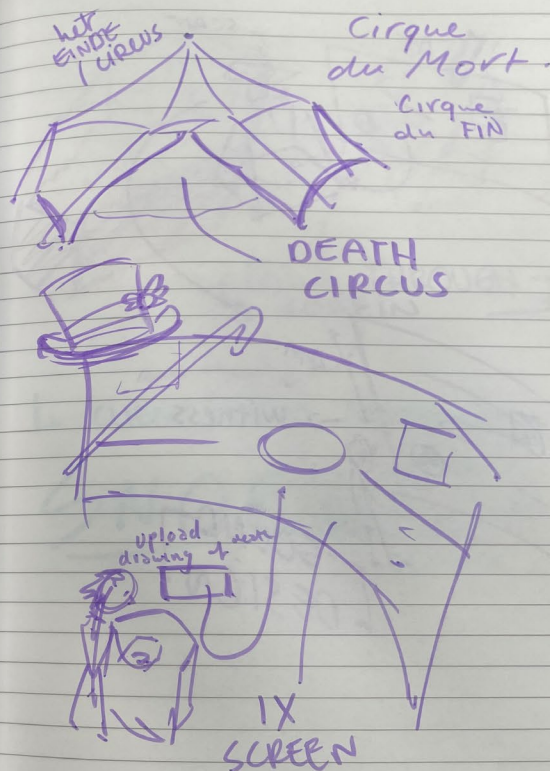
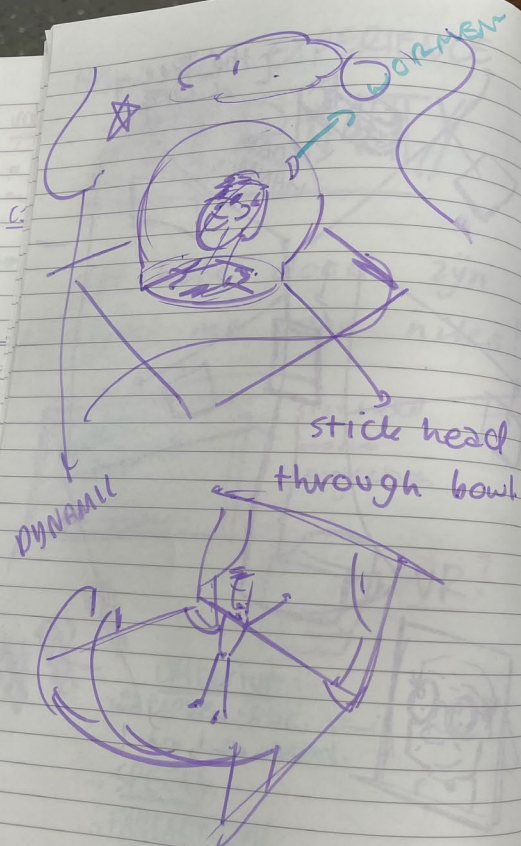
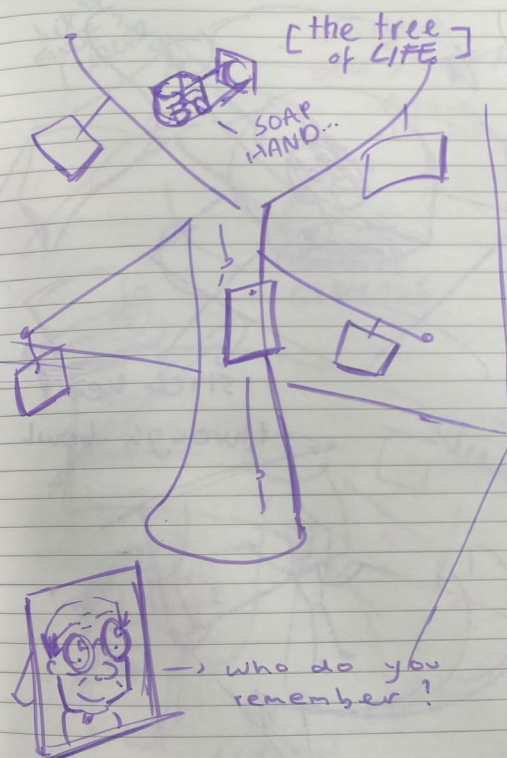

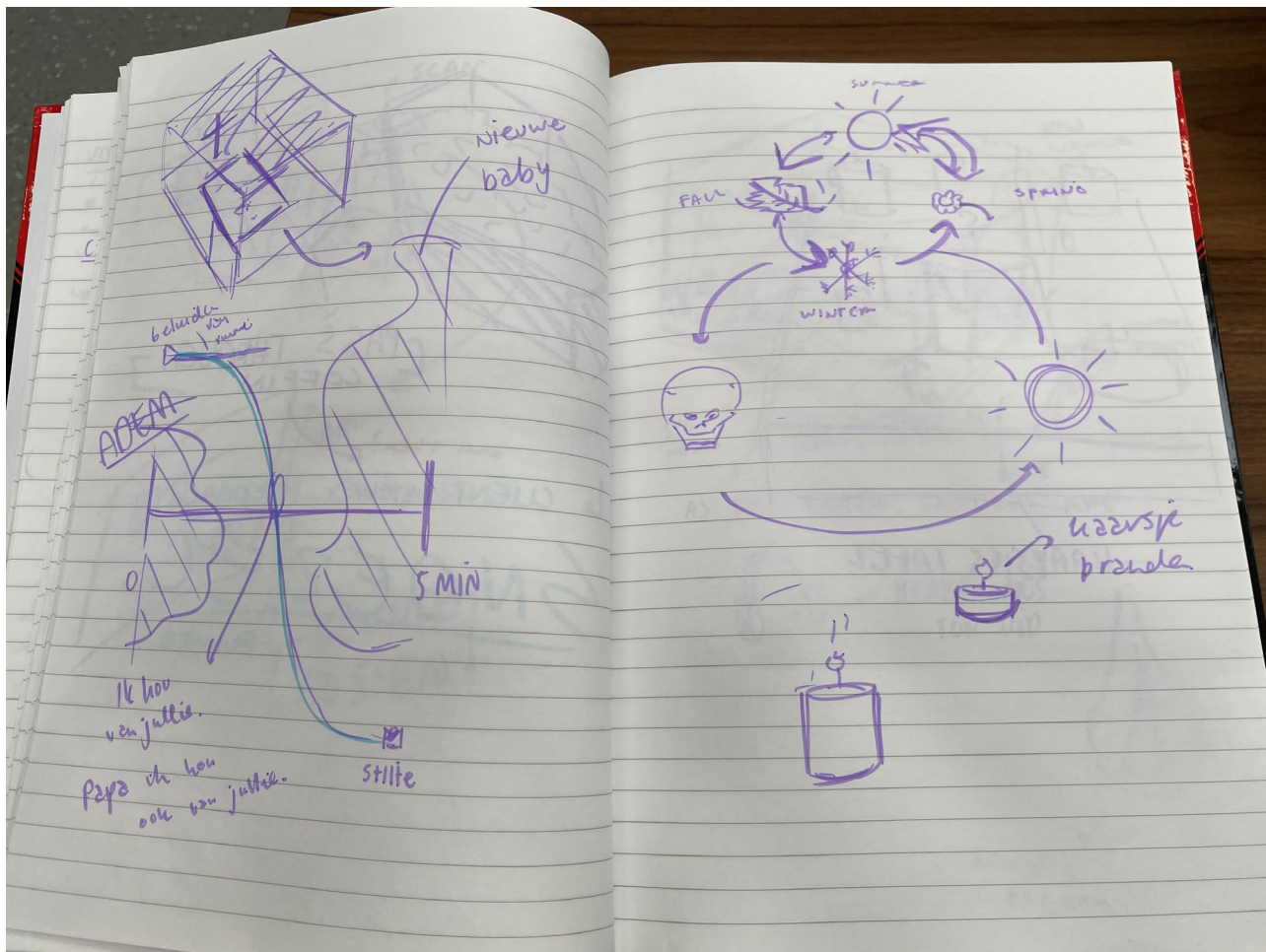
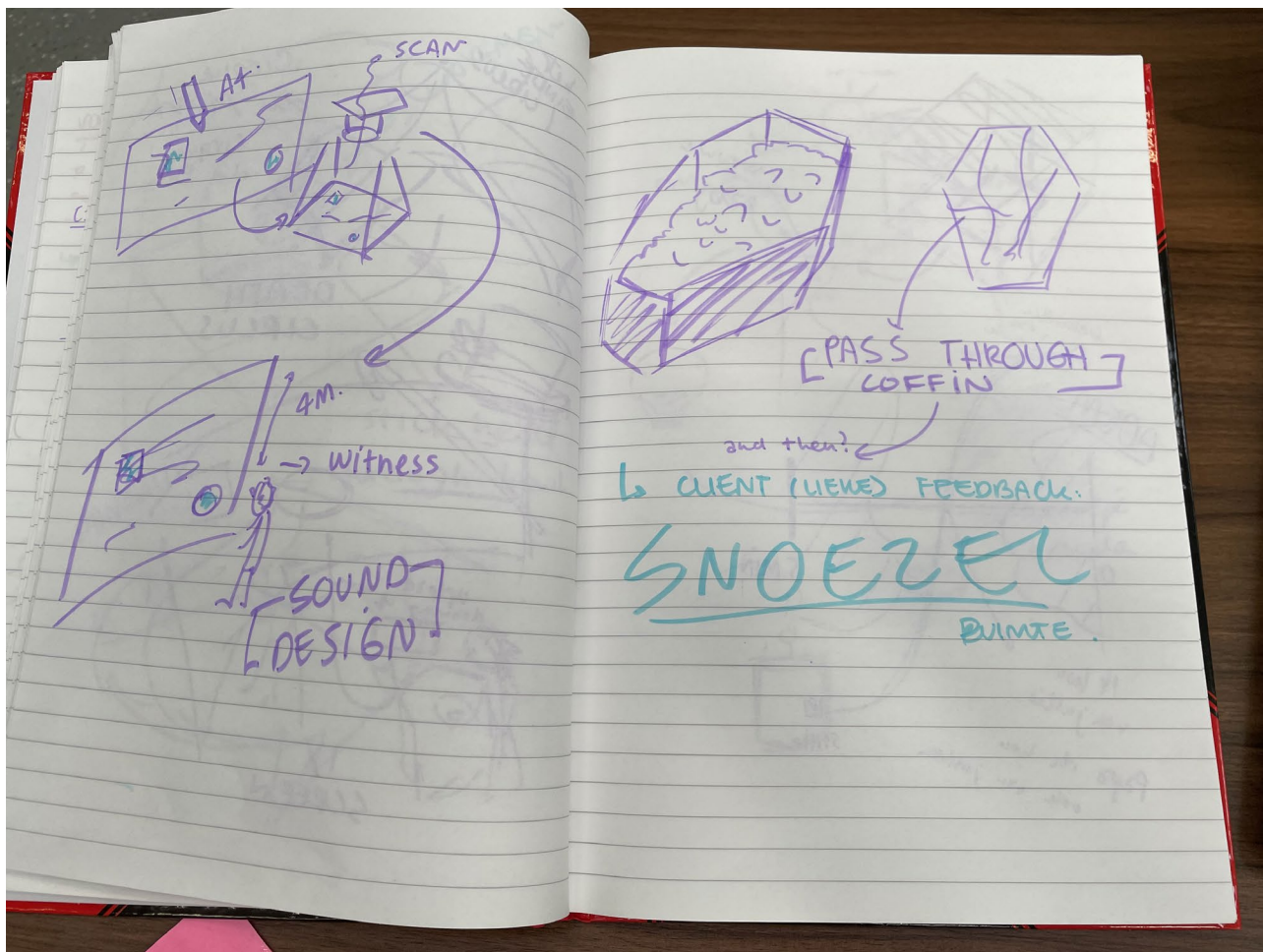
critierium:

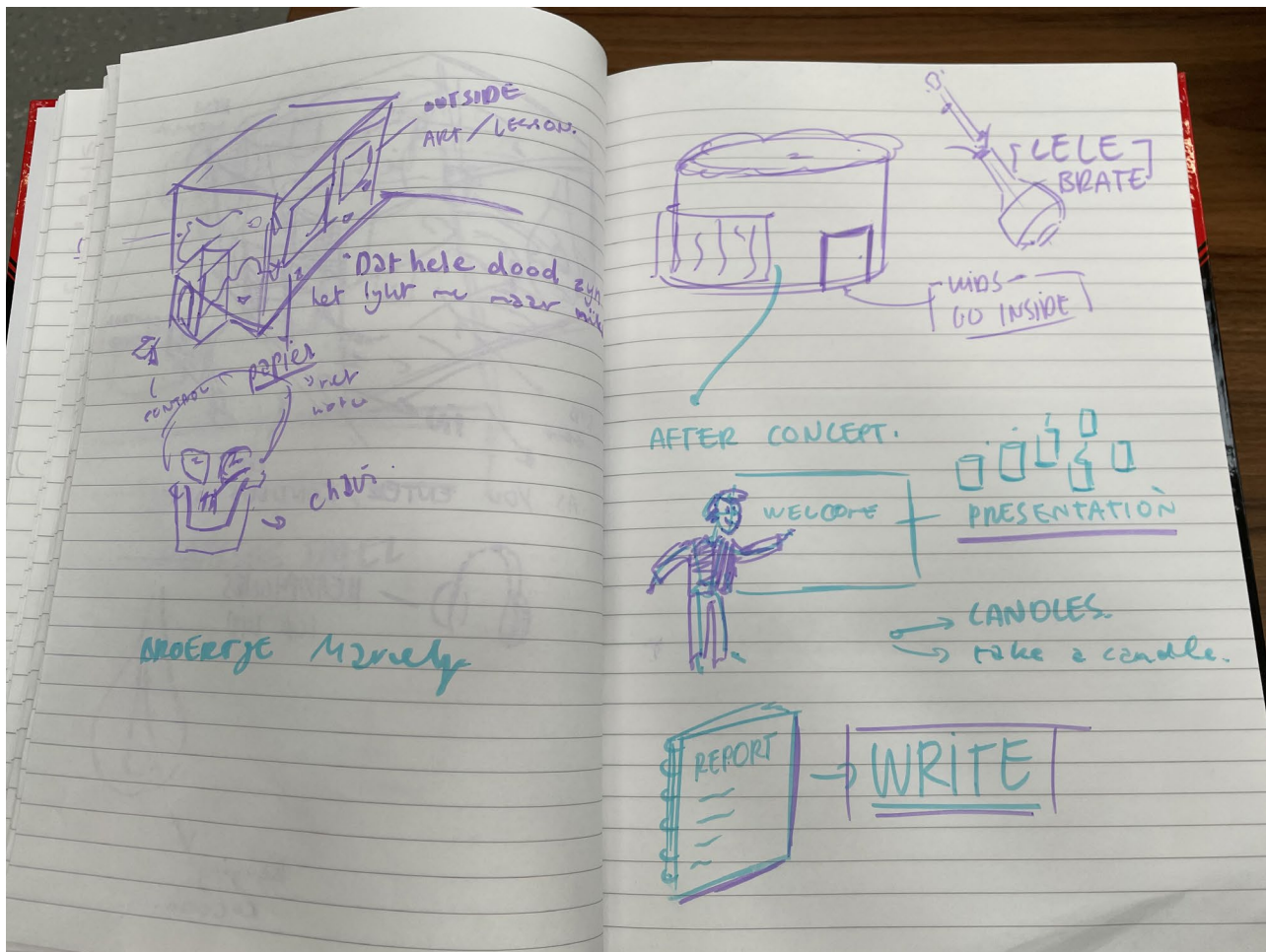
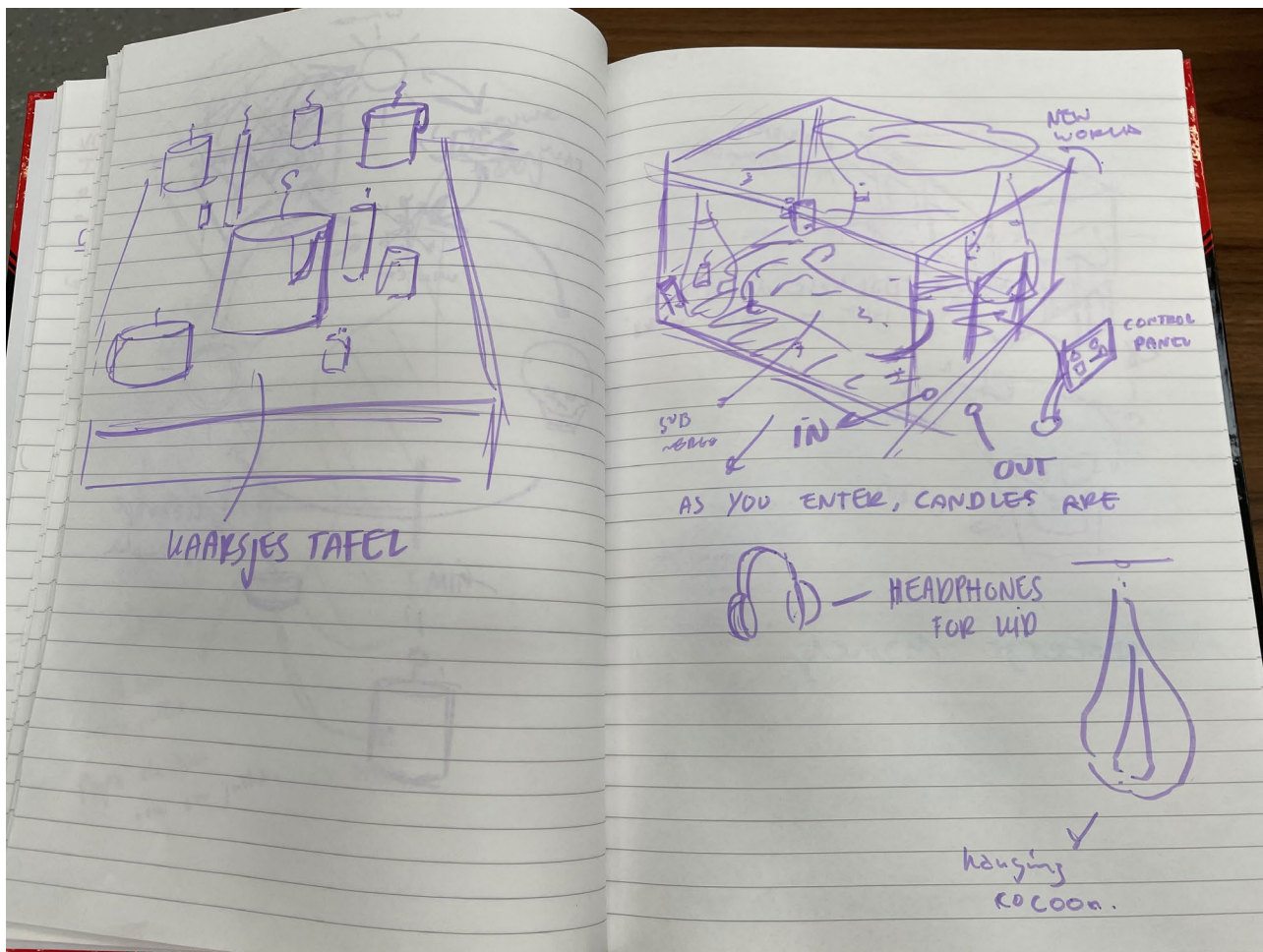
→ EXPLORE what it is like
to be dead.

→ SPEELS

→ FANTASIERIJN

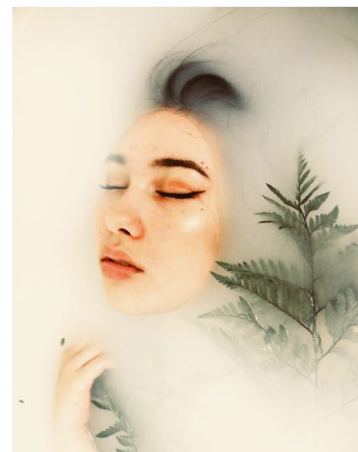

It seems that the first seeds of the final concept were planted quite early on in the project...

My design goal is to make children explore what it is like to be dead.

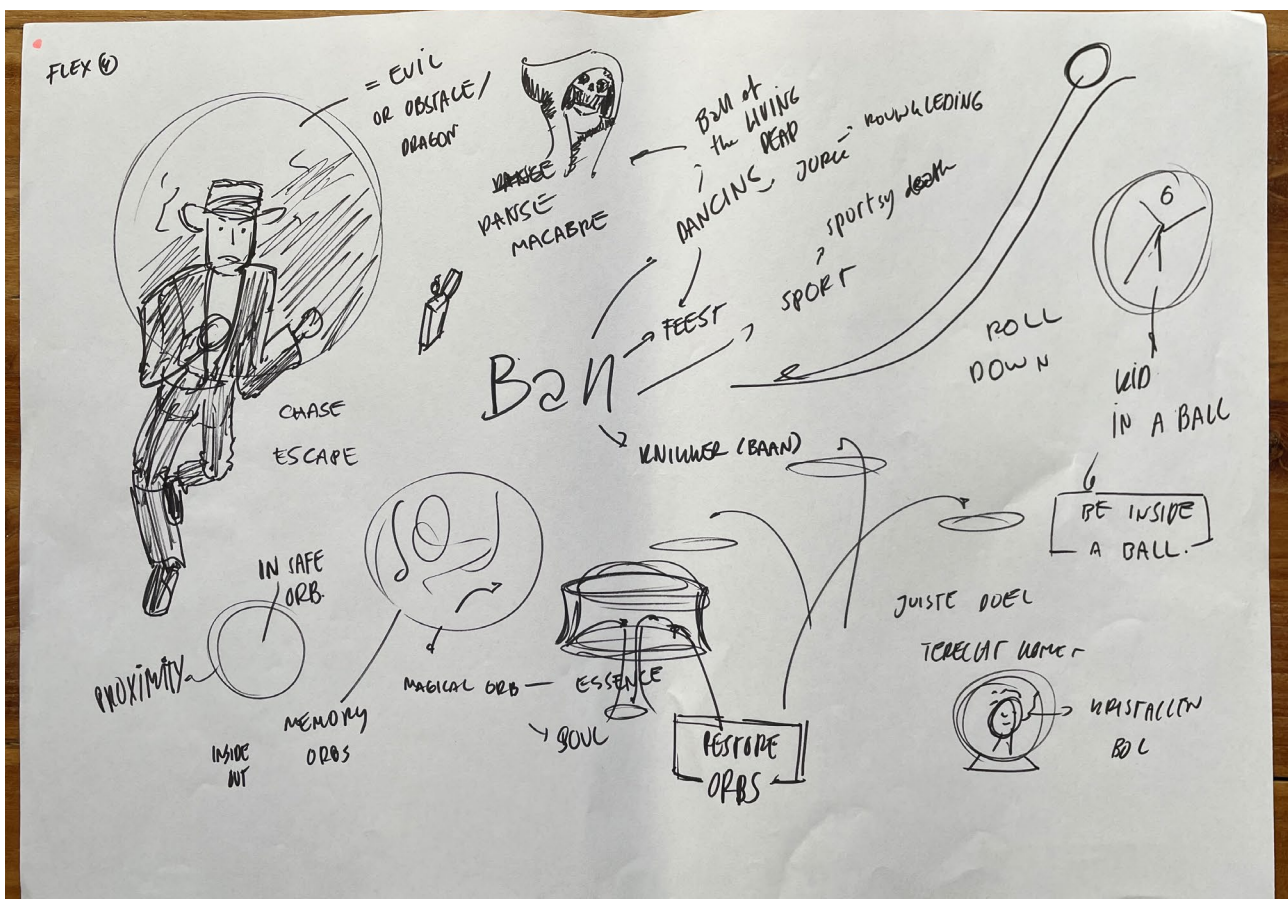
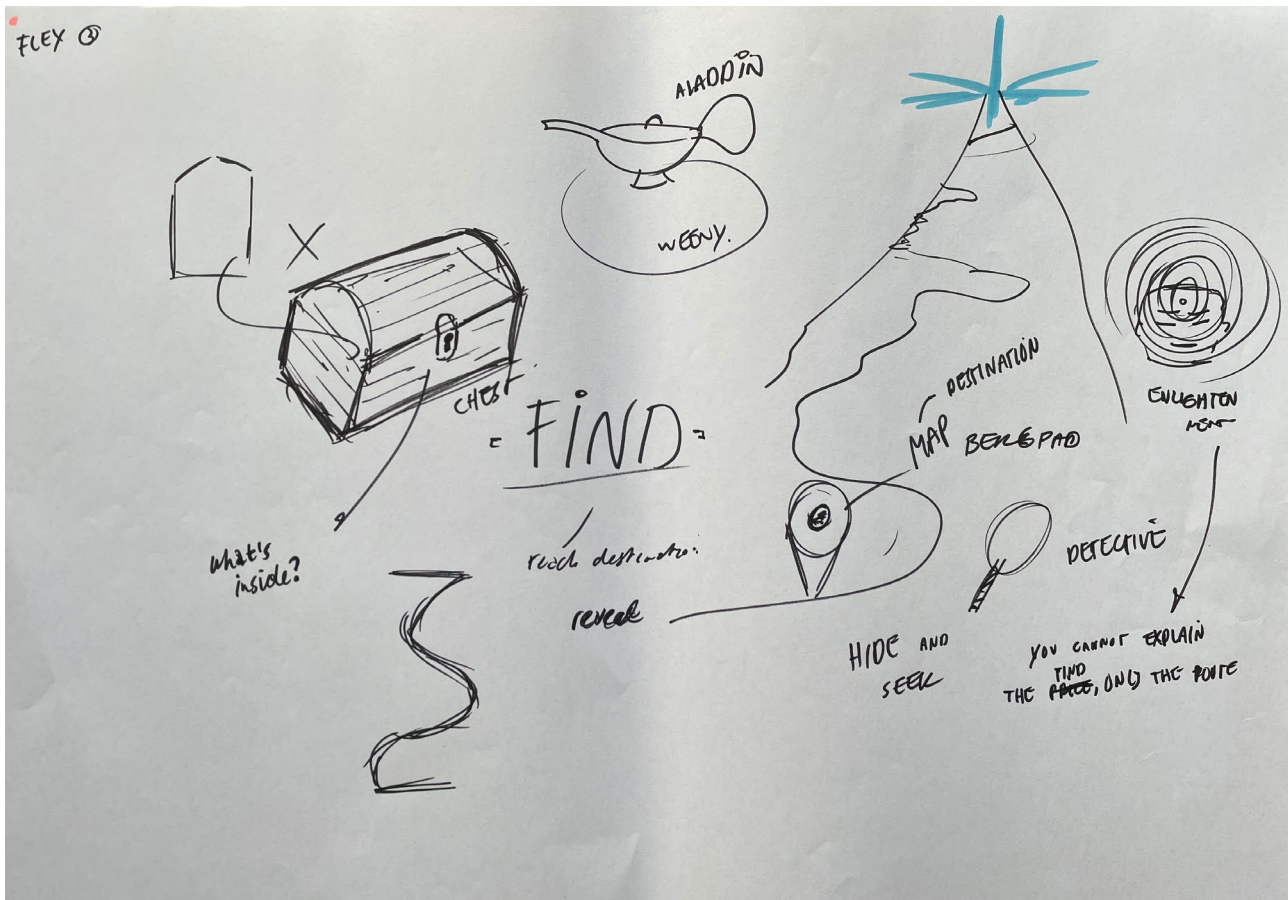

The interaction with my concept should be like being completely submerged in a bathtub.

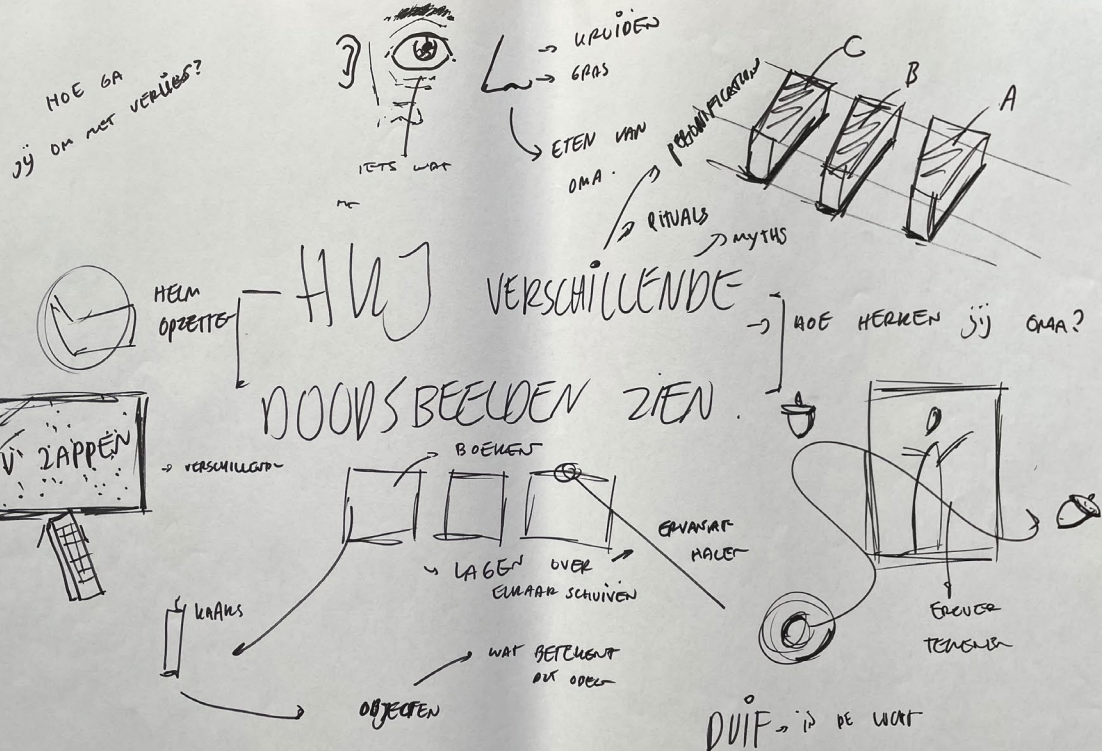
My first design goal and interaction vision or metaphor.

Ideating and incubating.

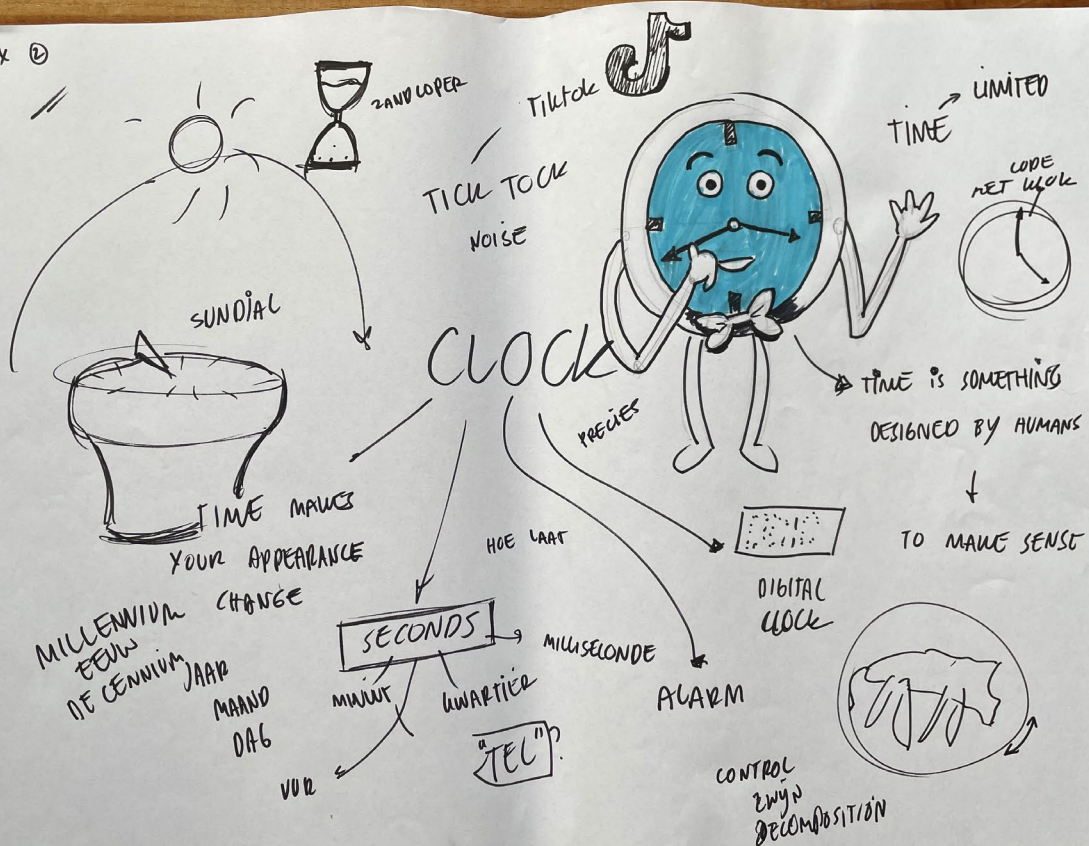
Much sketching and associating was done in this step.

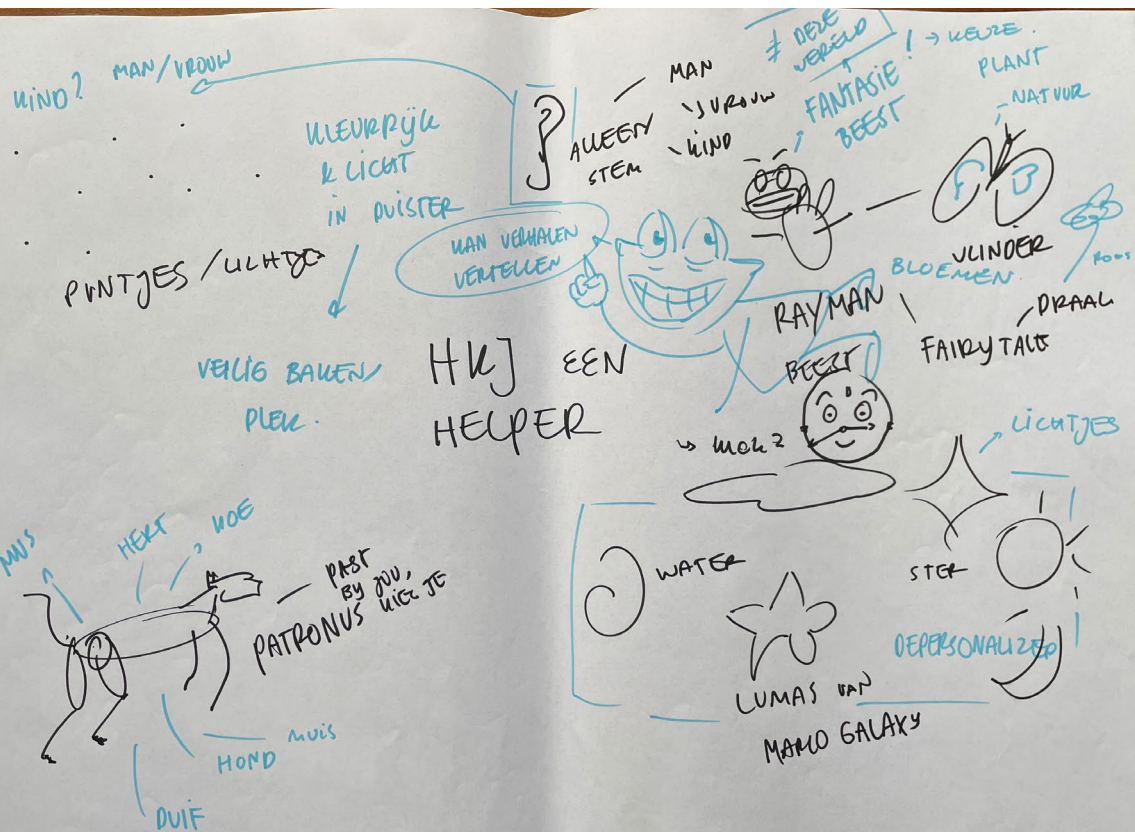
78

FLEX ②

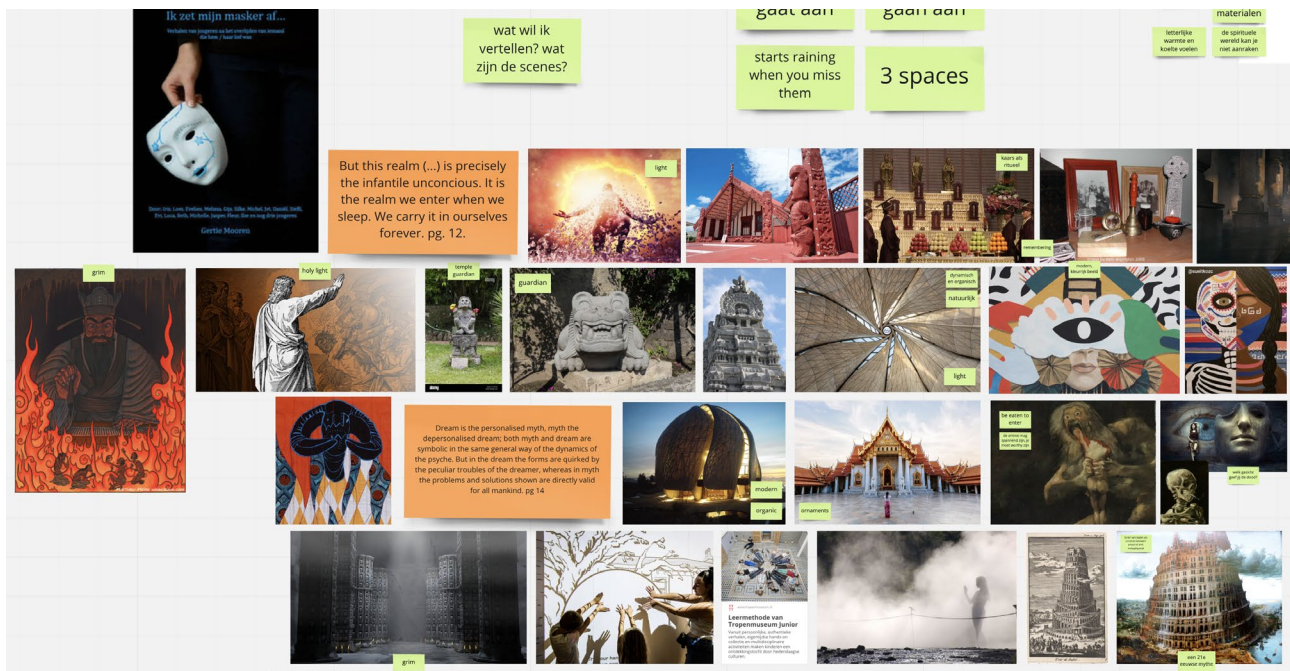
②

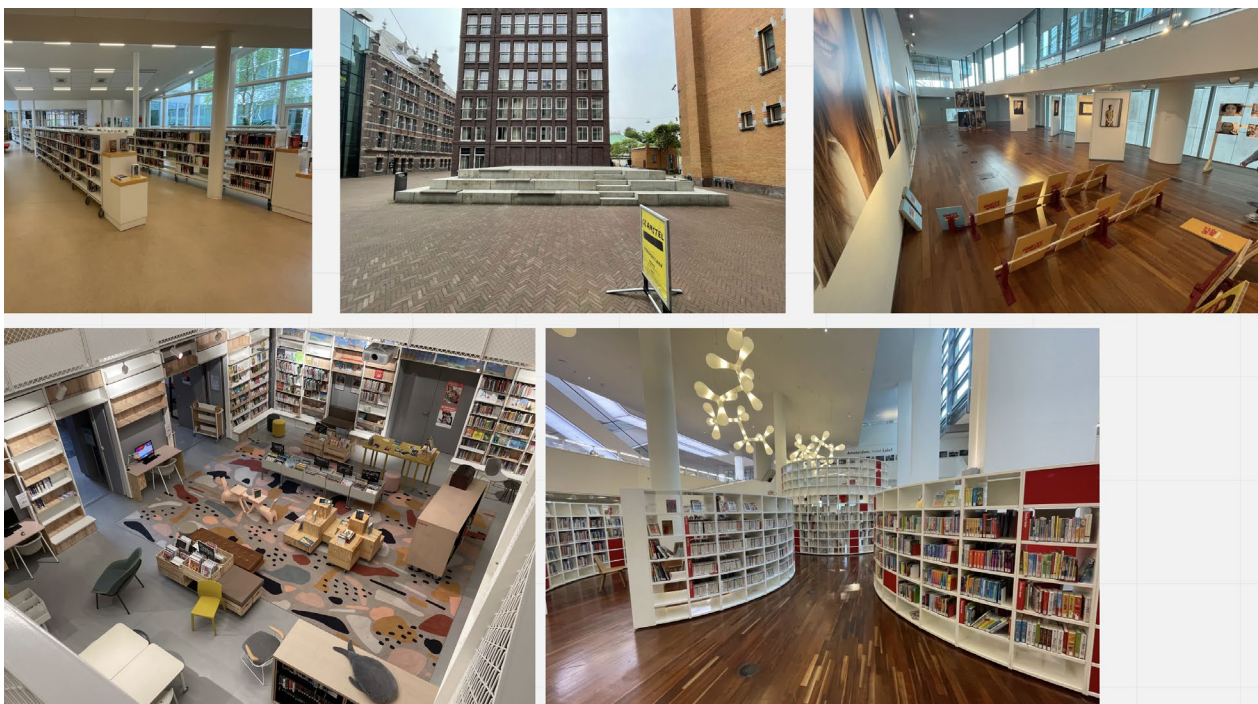
①

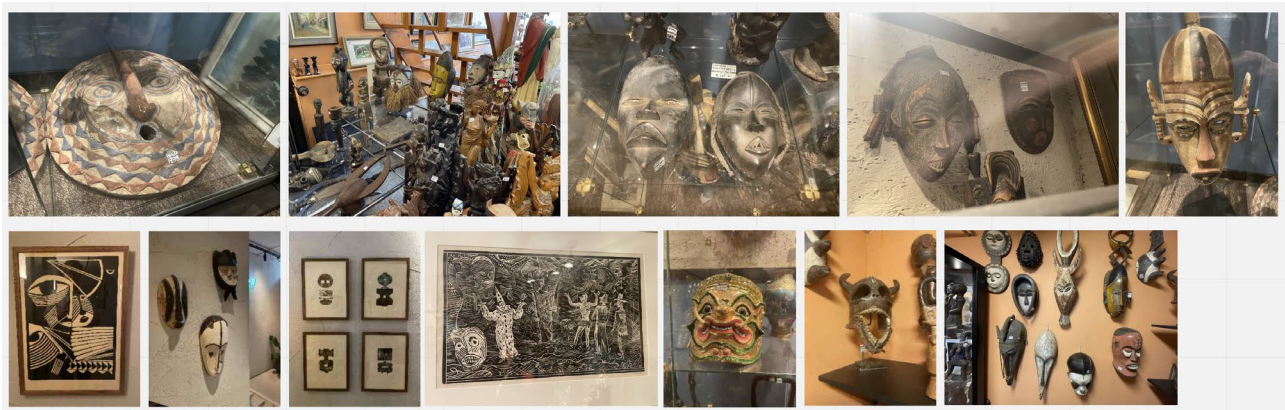
Part of this step was also actively looking for inspiration...

I spent an afternoon scouting several locations of the OBA.

I photographed every mask that I could find!

I also visited the death-related exhibition at Naturalis Biodiversity Center in Leiden for inspiration.

Writing the narrative.

I explored and iterated on the concept narrative through many different methods.

Bang

Gisteren keek ik naar het jeugdjournaal, want dat moet altijd van papa en mama. Ineens moest ik aan de dood denken. Ga ik ook dood op een keer? Ben ik er dan nog wel? Of niet? Het lijkt me van niet eigenlijk. Thuis geloven wij niet in iets, dus dood is dood. Denk ik. Maar ik word er onrustig van. Hoe is het dan om dood te zijn? Ik ben nerveus. En waarom kan ik niet gewoon blijven leven? Ik voel me bang. Is het echt voor eeuwig dan? Ik kan mezelf niet meer houden en sla in paniek een kreet uit. Papa vraagt vanuit de keuken bezorgd: wat is er, lieverd? Ik blijf even stil. Ik voel me een beetje betrappt. Niks, zeg ik dan snel.

Even later is gedachte is weer weg. Papa roept dat we gaan eten. Ik kom, zeg ik terug. Terwijl ik naar de keuken loop, hoor ik nog vaag het jeugdjournaal. Een meisje vertelt over hoe ze moest vluchten voor de oorlog.

‘Mensen zeggen vaak. Ach, waar maak je je druk om? Je bent nog zo jong!’

Nieuwsgierig

We waren buiten aan het spelen, Sam en ik. Tot de rand van het bos. Verder mag niet. We lagen in het gras en keken naar boven. Ik had nog bijna een lieveheersbeestje gevangen. Ik kon nog geen sterren zien, maar de maan kwam wel tevoorschijn. De hemel kleurde oranje, met roze en paarse vlekken. Het was rustig. Ik hoorde wat krekels. En de wind die de bomen kietelde.

Hoe groot zou het heelal zijn, vroeg Sam. Oneindig, zei ik. Dat hadden we op school gehad. En hoe oud is het, ging Sam door. Geen idee. Heel oud. Nog ouder dan de dino's. Sam keek me even aan. En weer naar de hemel. We zijn stil. We kijken gewoon. Naar boven. Ik droom even weg. Het leven is niet eeuwig, toch. Maar de ziel wel, denk ik. Thuis geloven wij dat goede mensen naar de Here Jezus in de hemel gaan. En dat Hij van alle mensen houdt. Dat de hemel een lichte plek is.

Ik weet het niet. Als de hemel een mooi is, is het daar misschien oranje, met roze en paarse vlekken. Dan hoor je krekels en kietelt de wind de bomen. En is Jezus een lieveheersbeestje.

‘Ik weet niet of er iets is, maar als het er is, is het er niet grauw, maar levendig.’

Verdrietig

Vandaag was ik bij de buurjongen spelen. De buurvrouw had pannenkoeken gemaakt. Toen moest ik ineens aan oma denken. Pannenkoeken maakte zij het lekkerst. Met veel stroop en met poedersuiker. Ik miste haar toen heel erg. Terwijl ik steeds minder aan haar denk. Het is alweer zo lang geleden. Toen ze net dood was, moest ik wel vaak huilen. En mama ook. Ik weet nog hoe raar ik dat vond.

Oma's lichaam was op. In het ziekenhuis had ze allemaal slangetjes in haar neus. Ik heb een tekening voor haar gemaakt en haar een heel dikke knuffel gegeven. En toen ging ze dood. In haar slaap, zei mama. Op de begrafenis waren heel veel mensen die ik niet kende. Veel mensen waren verdrietig. En mensen kwamen mij troosten. Maar ik was helemaal niet verdrietig! Ik had veel meer zin in Fortnite.

Following are some pictures of the more artistic explorations of the interaction qualities. This is how the metaphor of the prism of chapter 'Forming the theme' on page 74 was discovered.

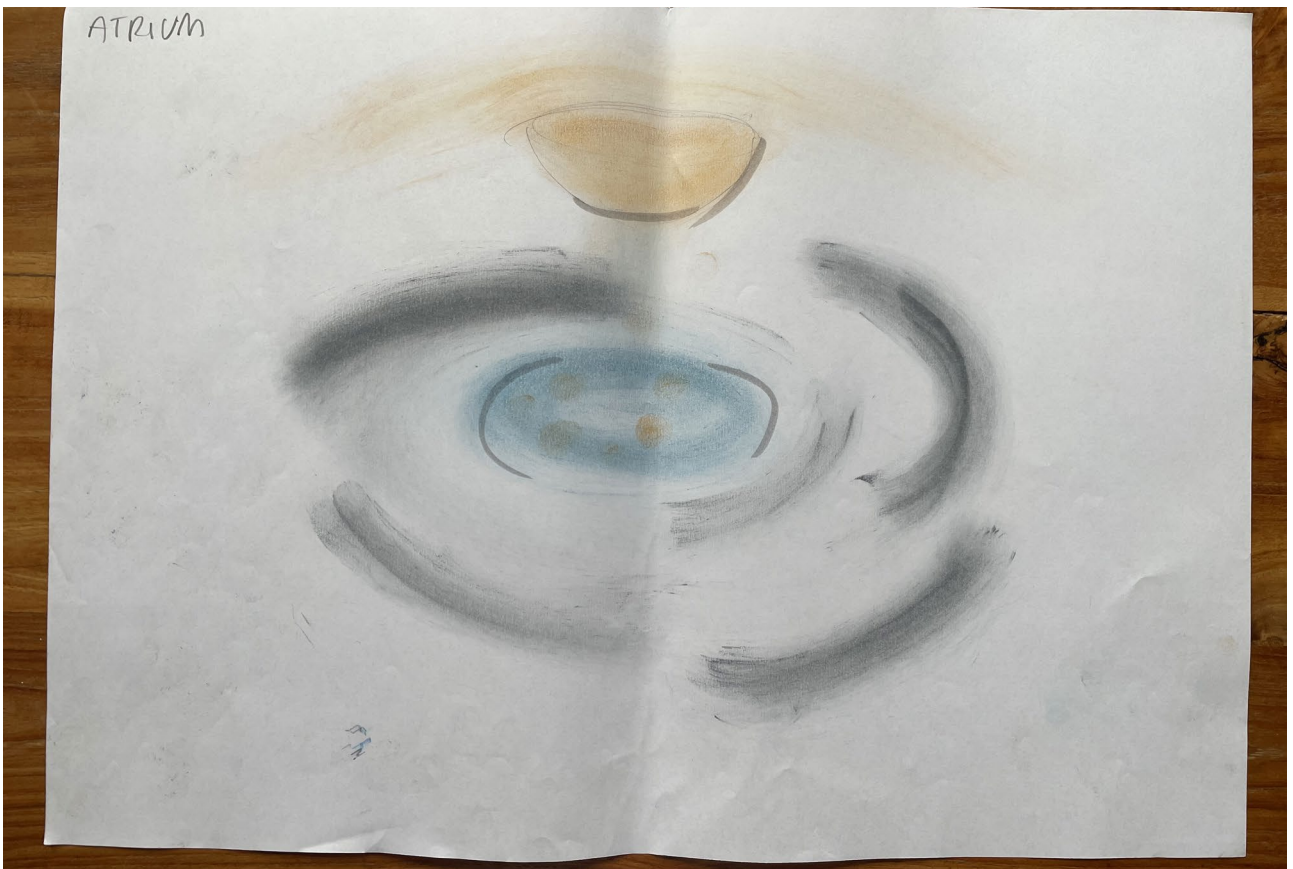

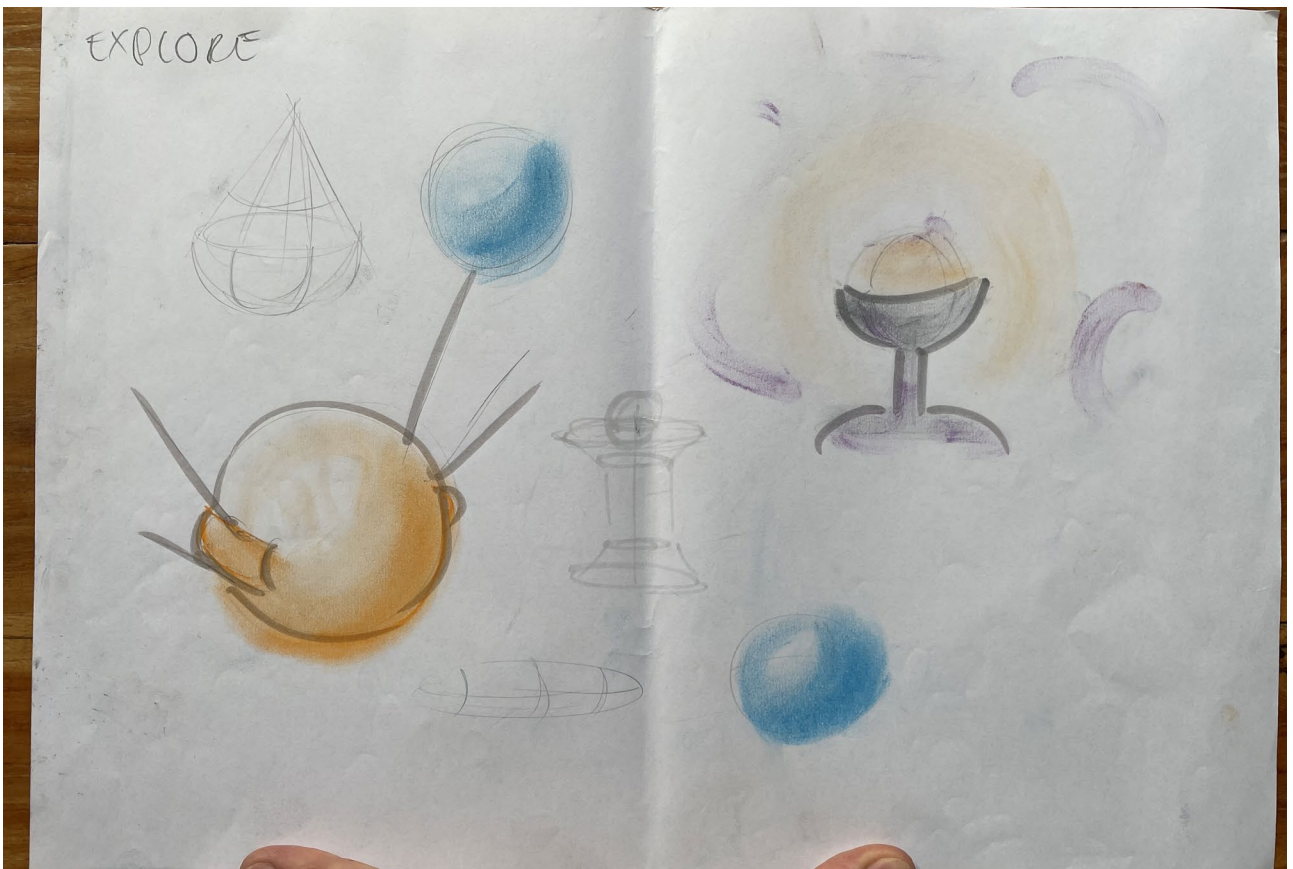
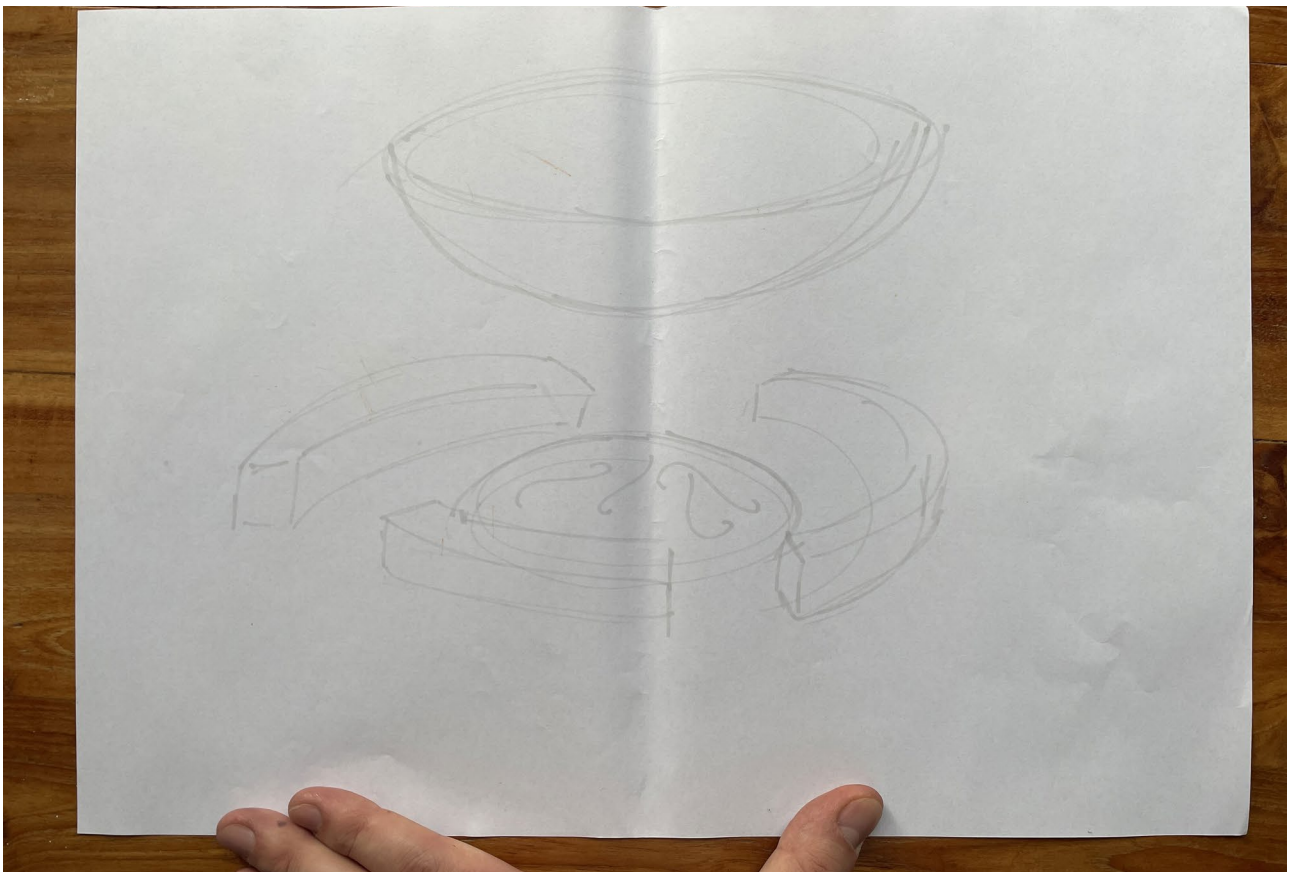

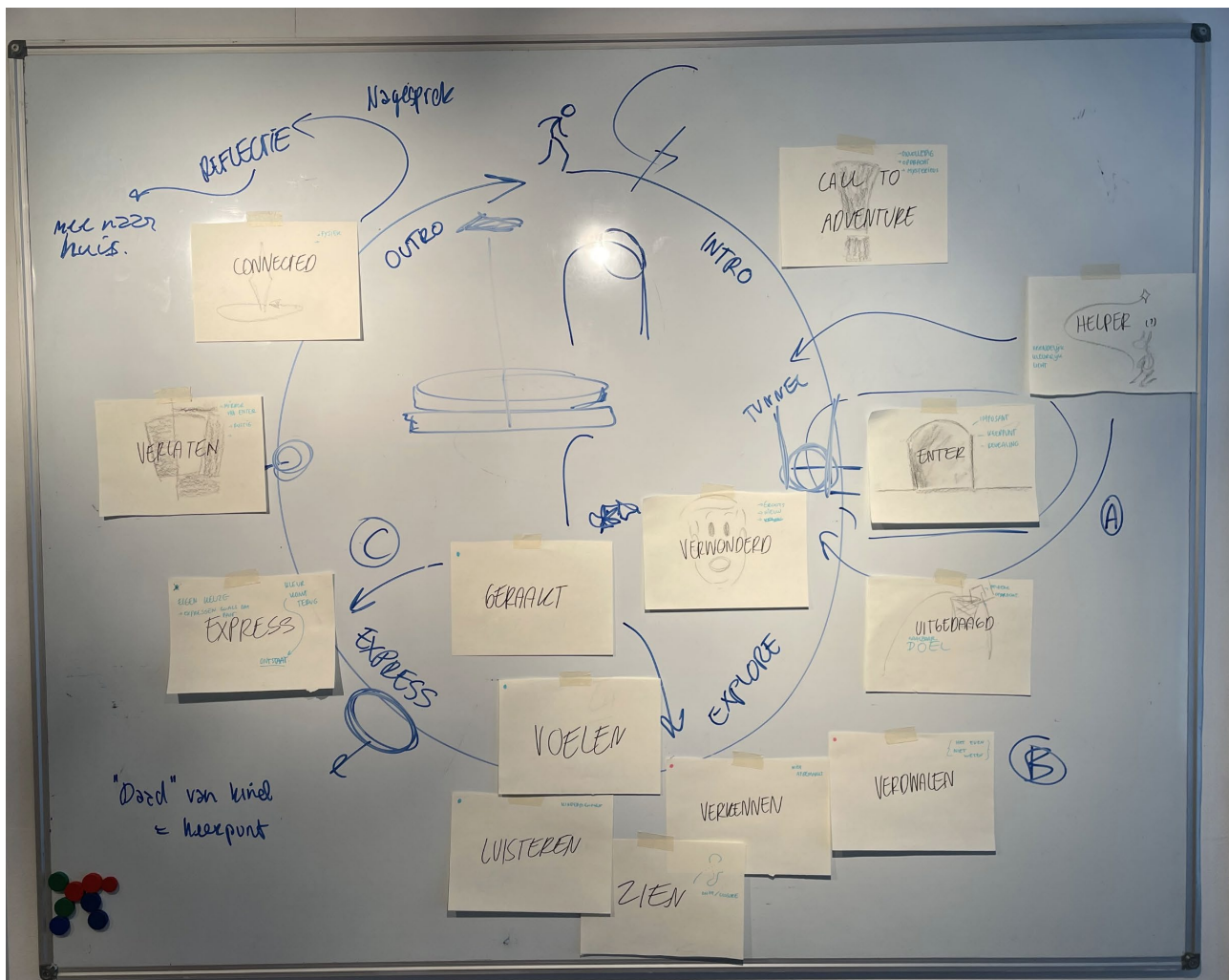
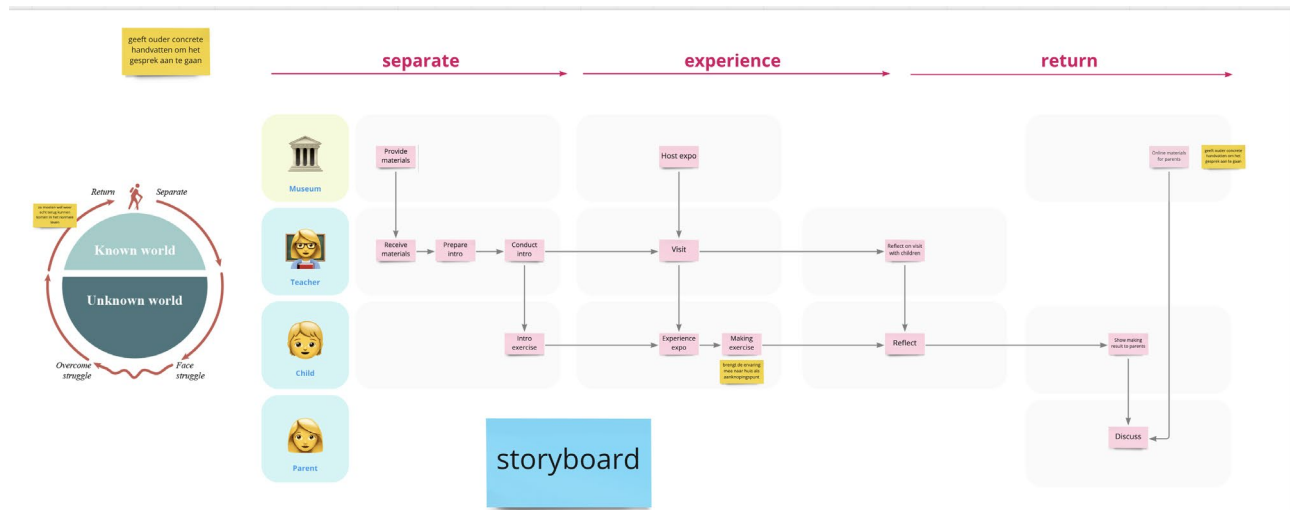

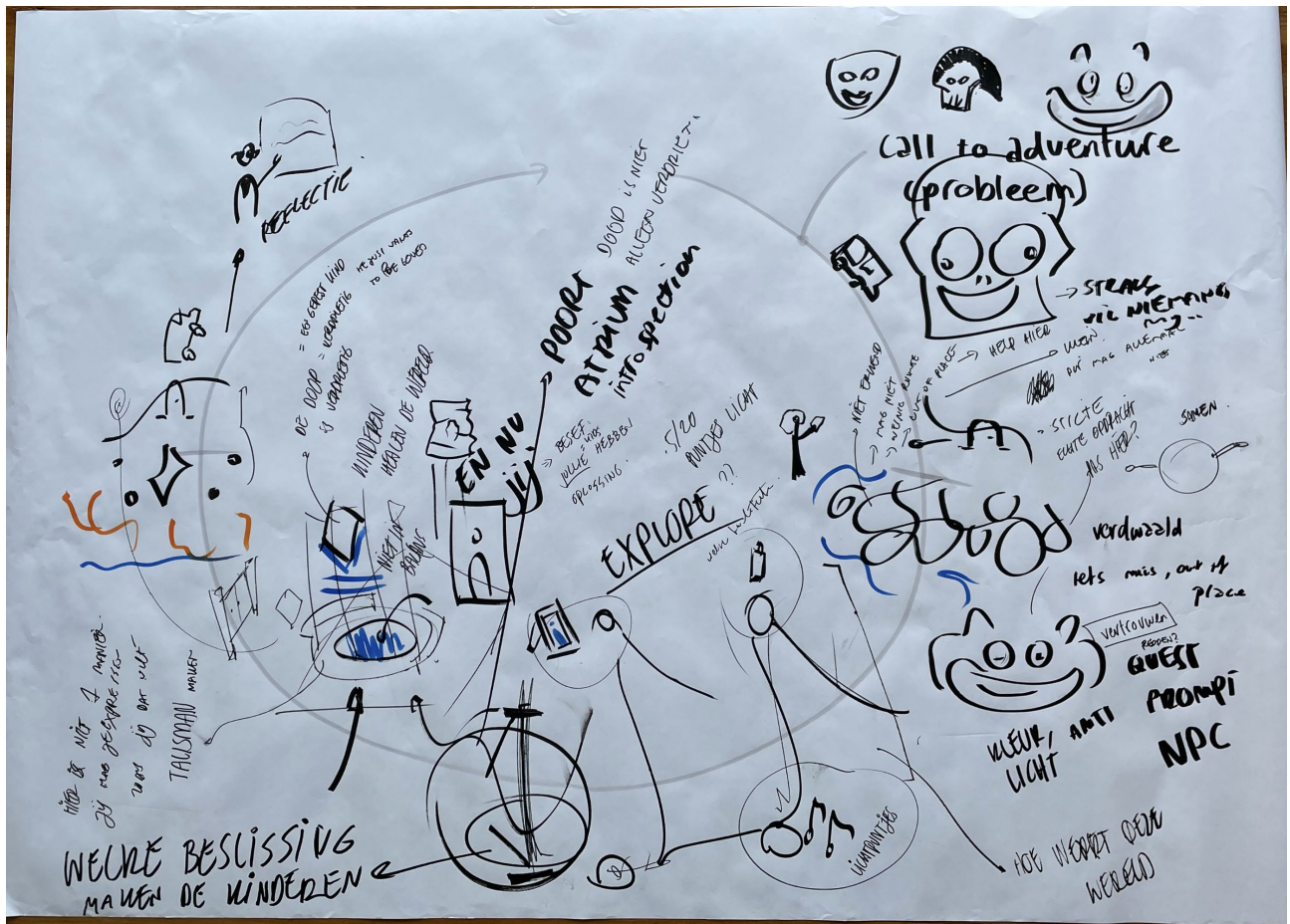

After these explorations, I started outlining the story more concretely.

OUTLINE (D.D. 7 JUNI)

Character description: HEIN

HEIN, the grim reaper, is death personified. He is an ancient spirit that guides souls from this earth onto the next realm.

Appearance:

A floating mask resembling a skull.

Desire:

To feel acknowledged for the variety of things he does in his job helping the deceased to pass on.

Personality:

Enlightened.

Friendly.

Caring.

A story we agree to tell each other over and over... till we forget that it's a lie.

Scene 1 – De eerste aanraking

De kinderen krijgen in de klas een mysterieuze, cilindervormige doos. Met strakke randen, in mat wit. In de doos vinden ze een masker en een brief. Het masker is zwart-wit beschilderd: het heeft de donkere oogkassen, de diep uitgeholde neusgaten en de knokige tanden van een schedel. De brief is opgerold en dichtgeknoopt met zwart lint. Eén van de kinderen mag de brief uitrollen en leest deze voor:

STORY BEAT 0: CALL TO ADVENTURE

- Motivatie creëren.
- Naar de plek waar verhalen worden verzameld.
- Sensitizing over dood als onderwerp. Dit kan alvast gaan landen.

Na dit geheimzinnige bericht weten de kinderen nog niet goed wat ze gaan meemaken tijdens hun bezoek aan de bibliotheek. De leerkracht knoopt een kort gesprek aan. Zo kan hij/zij alvast ervaren hoe het onderwerp landt bij de kinderen, waar rekening mee kan worden gehouden tijdens het bezoek.

Scene 2 – Enter wereld

De kinderen lopen door de bibliotheek. Hier is nog weinig bovennatuurlijks of anderszins bijzonders te merken. De klas komt aan bij een poort met een groot, gesloten gordijn. Eén voor één lopen ze door het gordijn naar binnen in een cirkelvormige ruimte die enkel wordt verlicht door wat kaarsen. Op de achtergrond tokkelt een snaarinstrument.

Scene 3 – Dwaling en taak

Tegenover de ingang hangt een masker (~ 70 cm hoog) met de gezichtskenmerken van een schedel, herkenbaar als het masker uit de doos. Vanuit de oogkassen straalt een koude gloed.

In het midden van de ruimte ligt in de vloer een cirkelvormige waterbak waarin de dimverlichte ruimte weerspiegelt.

STORY BEAT 1: INTRO EN TAAK

Kinderen van deze aarde, welkom in de Maskerzaal. Hier verzamel ik de verhalen die de mensen over mij vertellen. Oh ja, voor ik het vergeet zal ik me voorstellen. Mijn naam is... eehm... tja, dat is een lastige. (Beat.) Weet je wat, noem me maar Hein.

Al sinds de mens er is, ben ik er ook. Want sinds de mens er is, gaan er mensen dood. Zo is het leven. (Beat.) Als mensen doodgaan, kom ik naar ze toe. Dan reik ik naar ze met mijn knokige hand en neem ik ze rustig mee. Dat is mijn werk. Net als de boer die met zijn zeis het koren maait.

De meeste mensen vinden mij maar stom. Ze zijn bang voor me. Of ze moeten huilen als ik in de buurt ben. Of ze geven me de schuld. (Beat.) Het maakt mij verdrietig dat ik mensen alleen maar verdrietig maak. Kunnen jullie me daarmee helpen?

In deze bibliotheek liggen vele schatten van verhalen verborgen. Daar gaan jullie zoeken. Jullie krijgen straks allemaal een masker mee. Gebruik de krijtjes die je onderweg vindt om mij het gezicht te geven dat jij voor je ziet als je aan me denkt.

Let op: het masker heeft een binnen- en een buitenkant. Die mag je allebei gebruiken. Heb je iets wat je liever voor jezelf houdt? Zet dat aan de binnenkant. Of mag juist de hele wereld het weten? Teken dat juist op de buitenkant.

Bedankt voor jullie hulp en veel succes. Ik ben benieuwd wat voor mooie gezichten jullie gaan maken. Tot straks!

Scene 4 – Verkennen

In de bibliotheek rondlopen met het masker. Dit mag individueel of in tweetallen. In de bibliotheek zijn verschillende boeken verstopt met een geheime boodschap. Deze boodschap []

Scene 5 – Teruggeven

De laatste kinderen maken hun maskers af. Ondertussen beginnen de eersten met hun rituelen. Ze lopen steeds alleen de ruimte in en stoppen hun masker in de scanner.

Er klinkt een gefonkel en al het licht in de ruimte dimt. Op het grote schedelmasker van Hein verschijnt het door het kind versierde masker. Dit staat er een paar seconden, sprankelend in de donkere ruimte. Dan fadet het rustig uit.

Er klinkt nog een twinkelen. Het masker verschijnt nogmaals, nu op ware grootte, op een willekeurige plek aan de muur. Hier

blijft het hangen. Vanuit het masker verschijnen kleurrijke strepen van krijt die rustig golven, dansen, wiegen.

Dit kind is nu klaar en mag gaan zitten. Zo gaat elk kind één voor één.

Scene 6 – Ruimte compleet

Alle kinderen zitten. De ruimte licht op en blijft helder, waardoor iedereen elkaar weer kan zien. En de andere maskers dus ook. Hein spreekt de klas weer toe.

STORY BEAT 2: TAAK VOLBRACHT

Kinderen van de aarde. Wat hebben jullie mooie dingen gevonden in de bibliotheek. Jullie geven mijn collectie behoorlijk meer kleur. Kijk maar eens rond. Welke gezichten hebben de andere kinderen mij gegeven? Lijken veel gezichten op elkaar? Of verschillen ze juist van elkaar?

(Enige tijd pauze om de kinderen te laten rondkijken.)

Niet iedereen hoeft hetzelfde over mij te denken. Ik vind het juist fijn dat er meer kleuren zijn dan één. Meer kleuren dan het saaie grijs dat ik eerst was. Want ik ben meer dan dat. Ik ben meer dan alleen de traan op je wang. Ik ben de zoete geur van oma's appeltaart. Ik ben de foto van opa en het kaarsje dat je bij me zet, ik ben de grapjes die hij altijd maakte. Ik ben het lievelingsspeeltje van de hond. Ik ben het wanneer je oom zegt dat je zo op je tante begint te lijken. Ik ben het bankje in het park waar we samen altijd de eendjes voerden. Ik ben het liedje dat we samen zongen. Ik ben net zo veel het leven als dat ik de dood ben. Ik besta omdat ik door mensen verteld word. En zoals ik verteld word, zo ben ik. Een grauwe schedel, een prachtig versierd masker of nog iets heel anders. Hoe vertel jij mij?

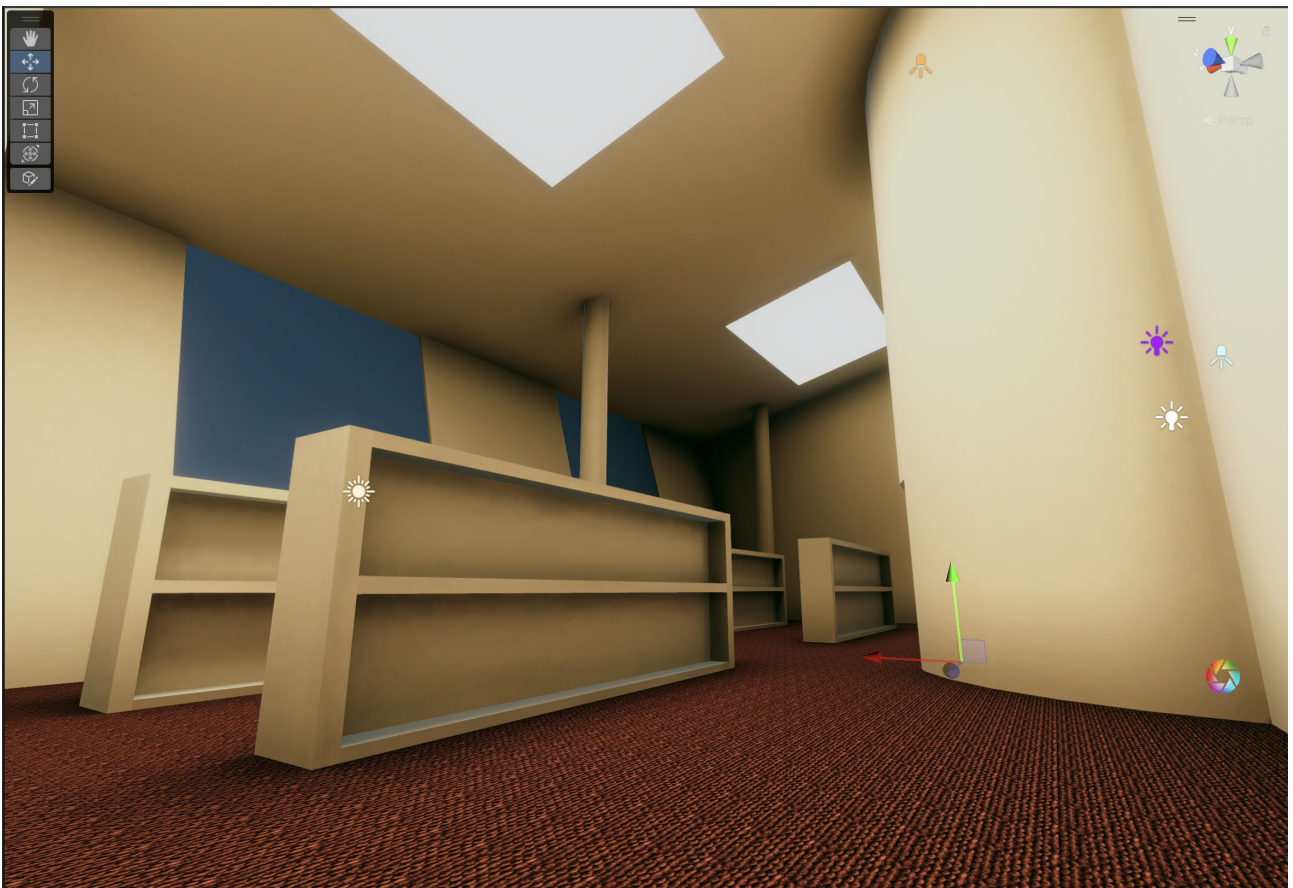
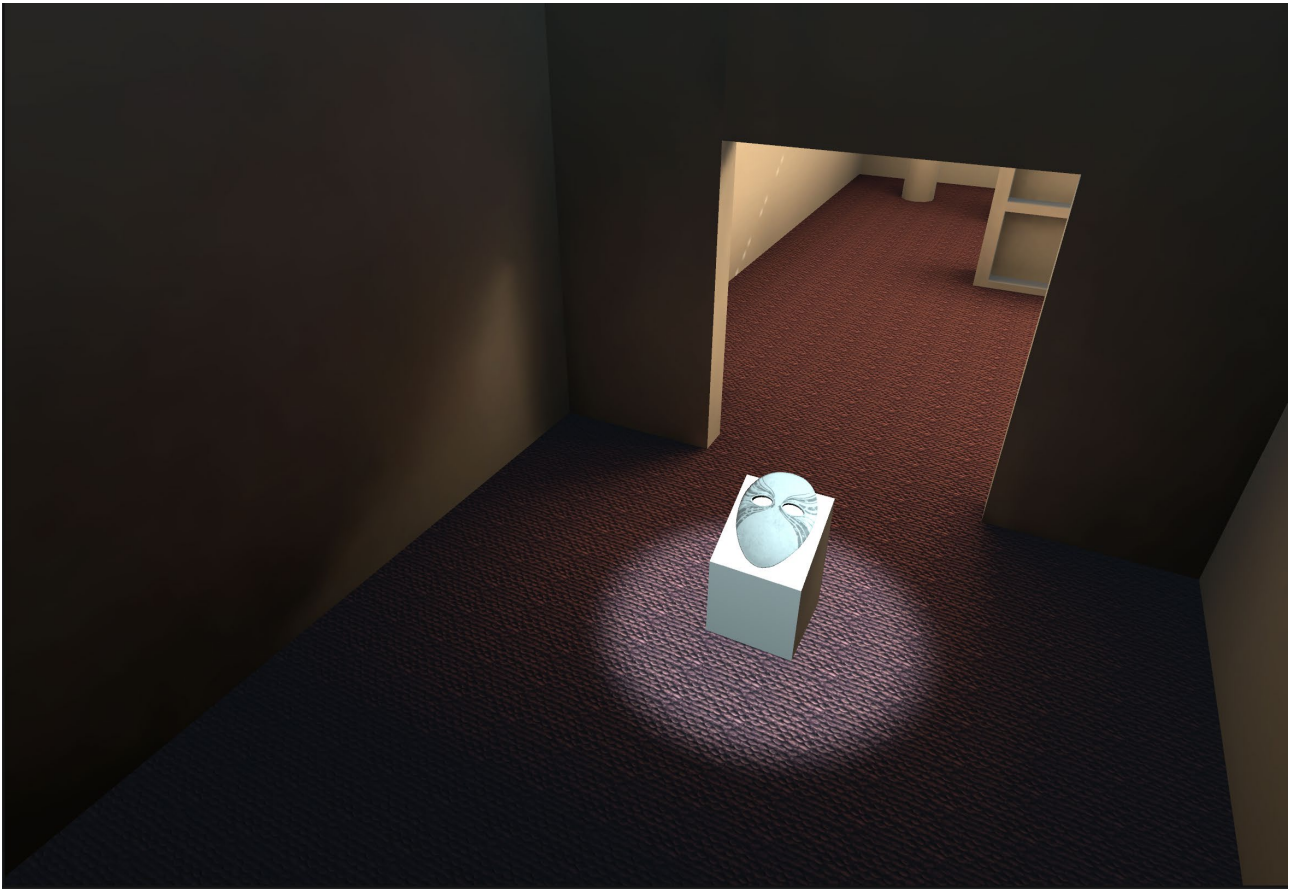
Scene 7 – Reflectiemoment

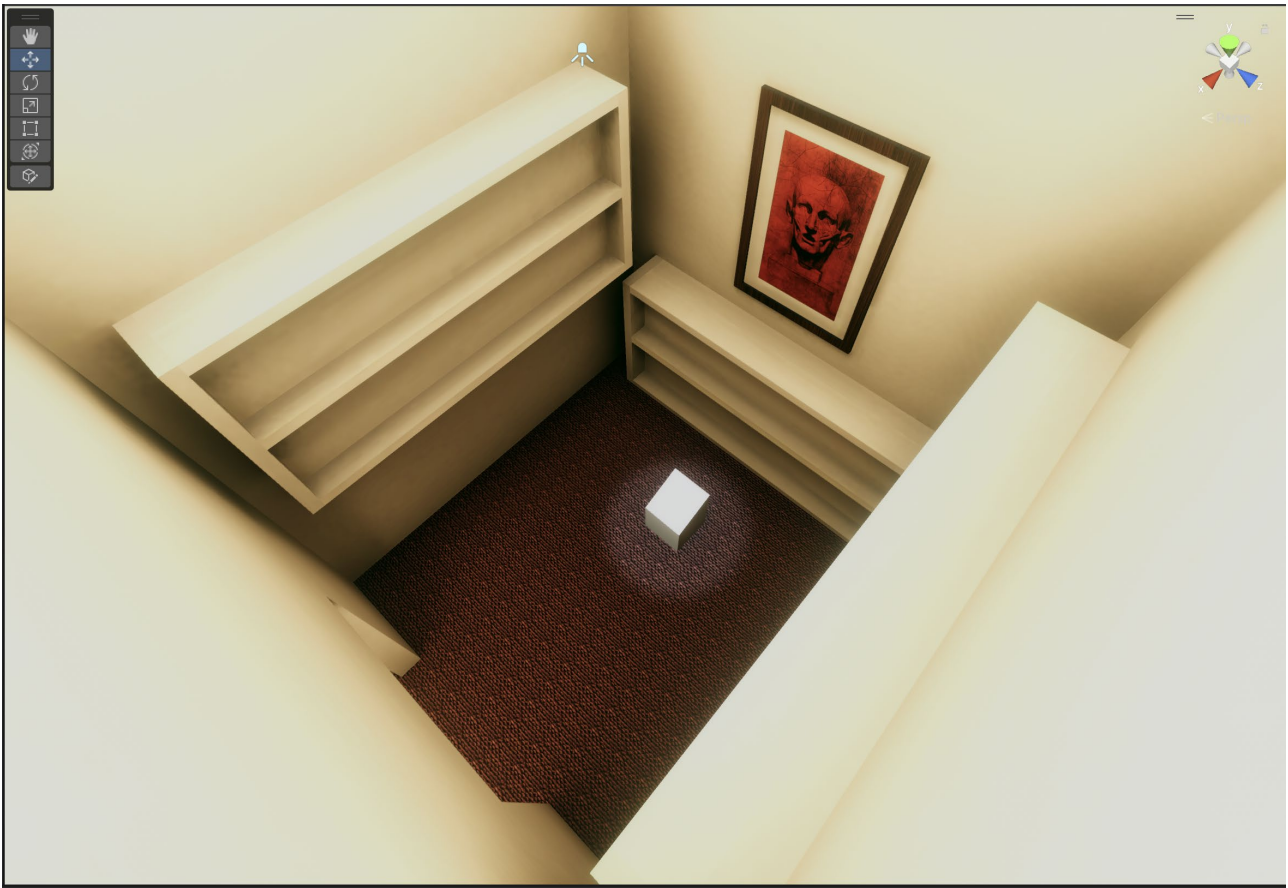
De leerkracht stapt weer in de groep.

Scene 8 – Terugkeer

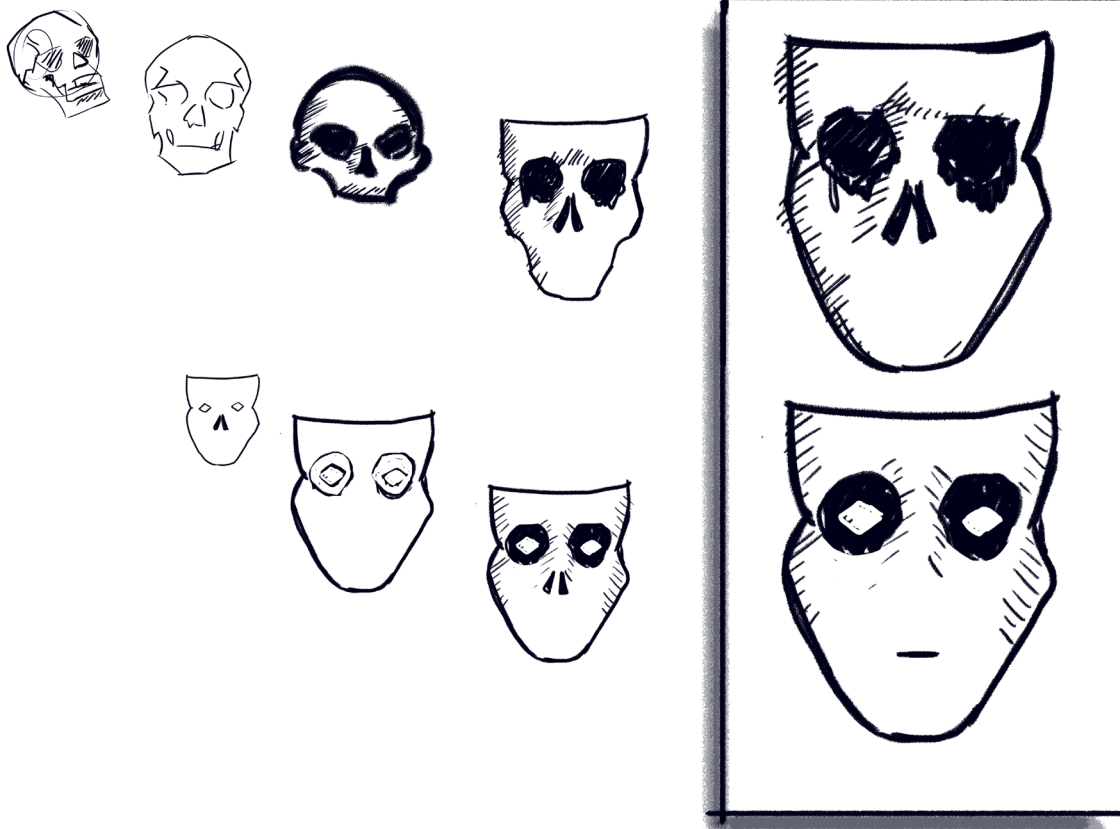
Designing the interactables.

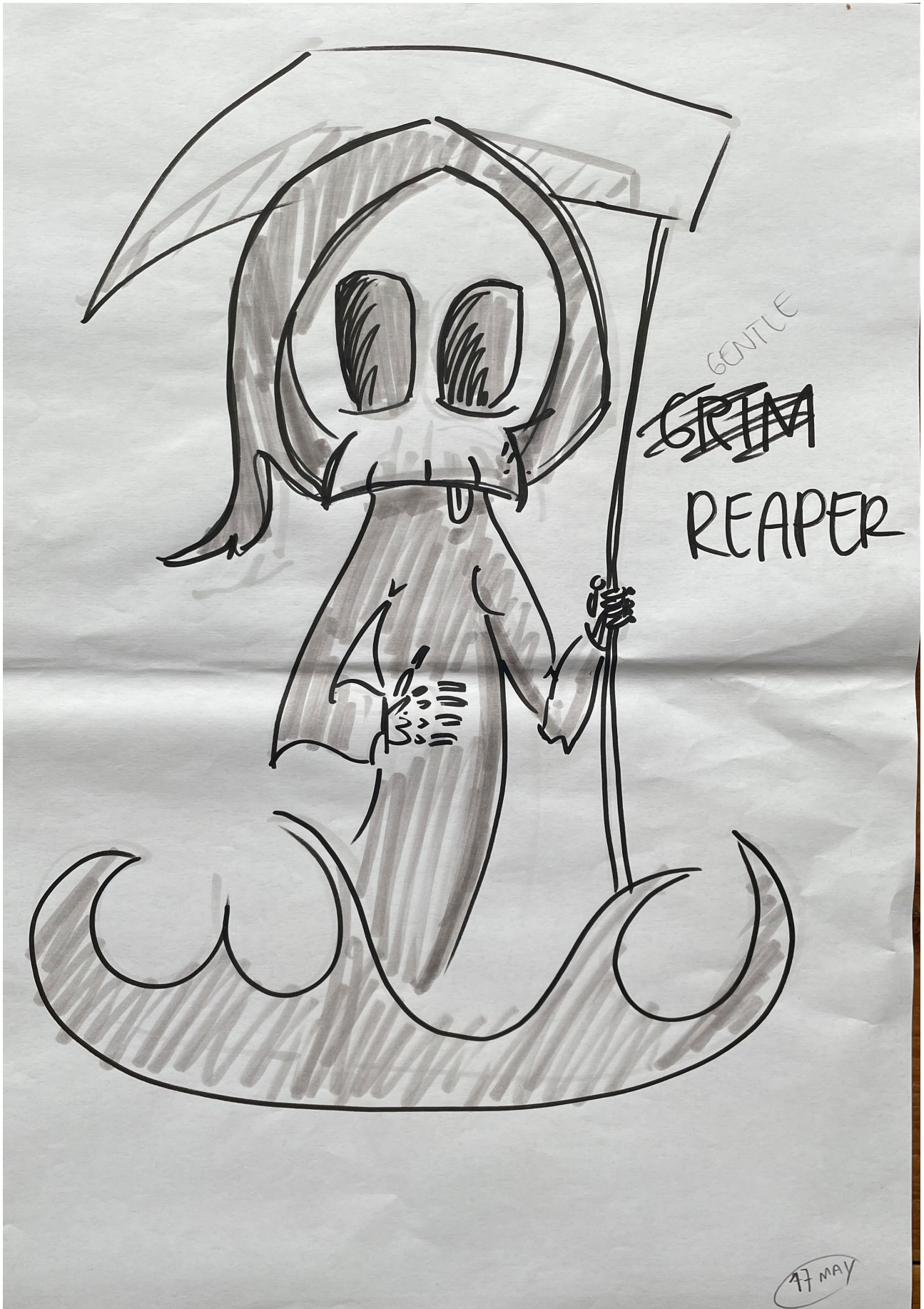
I explored and iterated on the concept narrative through many different methods. I experimented some with VR prototyping in Unity 3D.

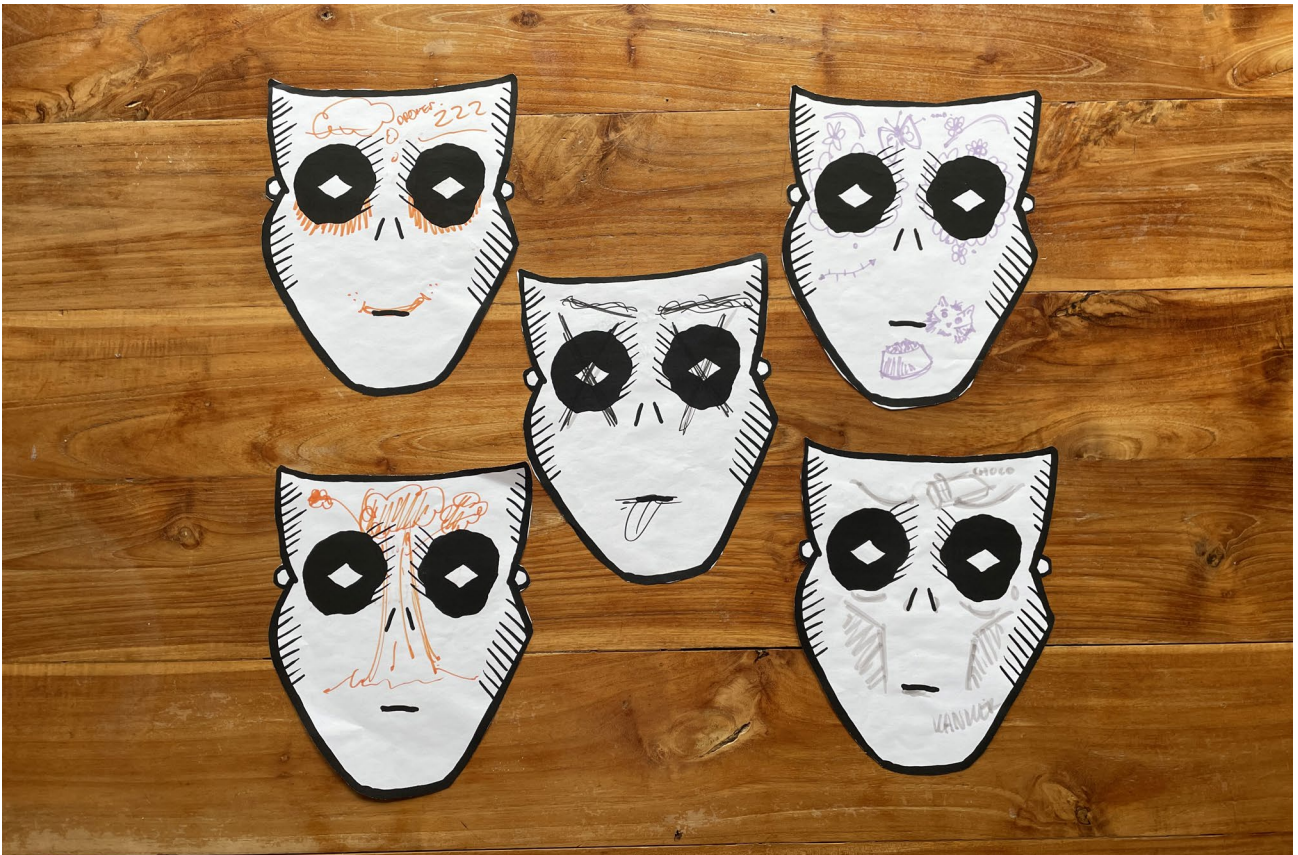

One of the most important design explorations was the Hein character. I was looking for a mix between human, skull and theater mask. On top of that, the mask had to be inviting, so I quickly opted for a cartoony style.

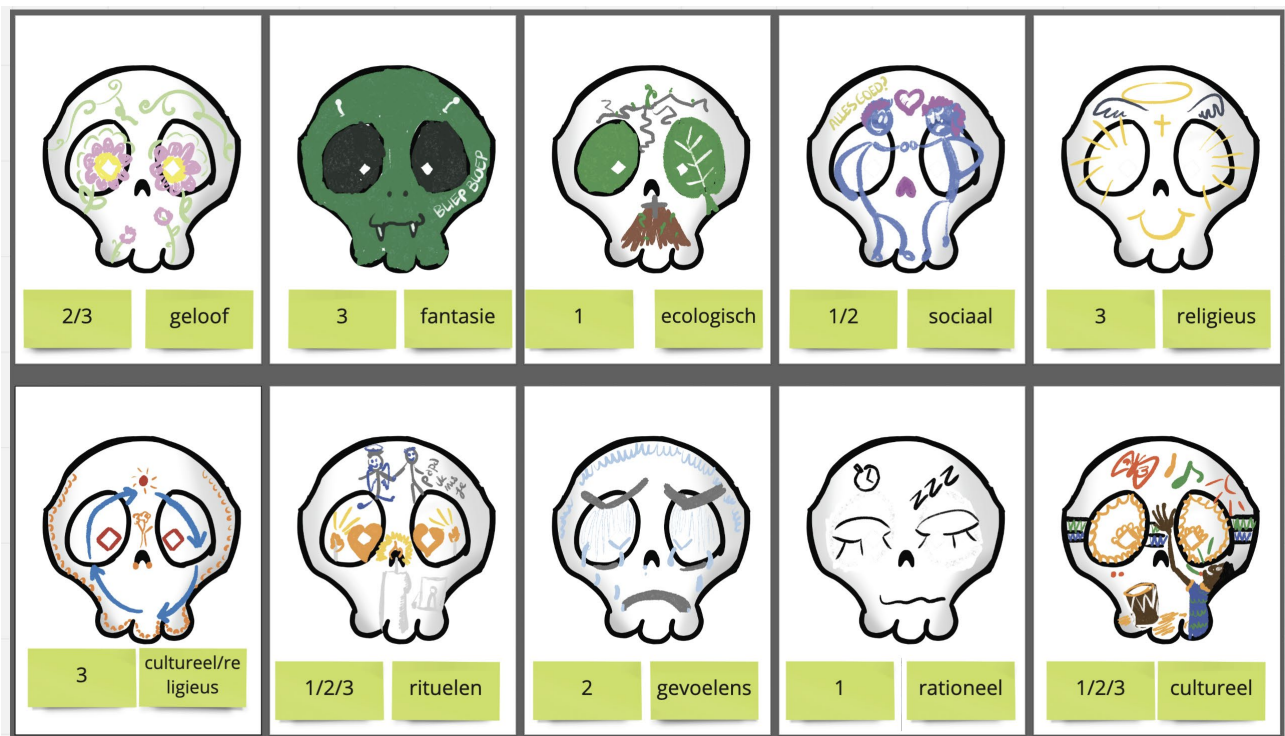

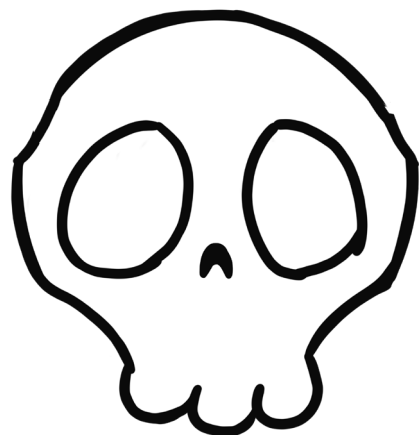

Some concept art using an earlier version of the Hein mask. At this point in the process, I evaluated this version as too creepy.

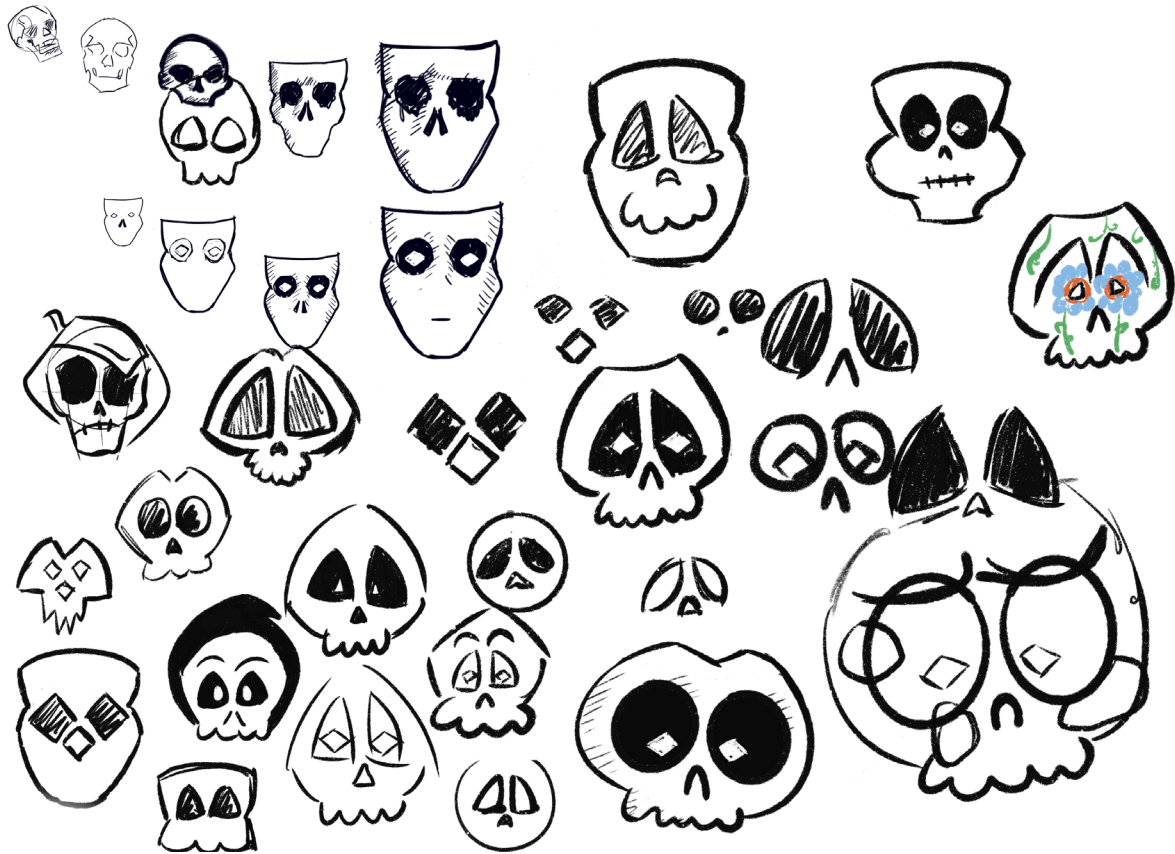

This is when I came closer to my scheduled prototype test. I cooked up the 10 Hein designs displayed above, which would later turn into the collection of 10 made through the co-creation session with friends and family.

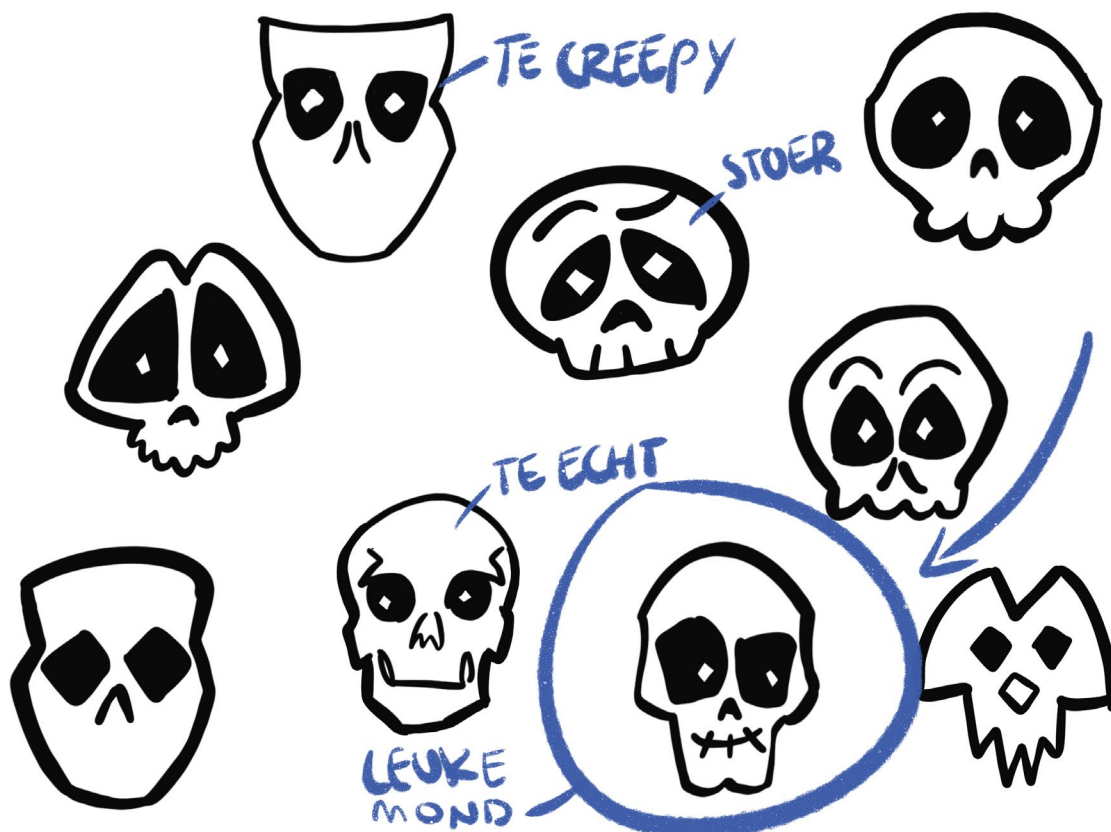

Above was the mask design used during the prototype test. This was the second to last iteration.

Even after the design on the previous page, the mask shape was extensively studied.

The final design was combined from the selection below, which was commented on by children during the prototype evaluation test.

APPENDIX I - DRAFT STORIES FOR HEIN MASKS

Groene Hein

Ik geloof niet dat er iets is na de dood. Het lichtje gaat gewoon uit. Maar dat wil niet zeggen dat je lichaam er niet meer is. Dat breekt af in piepkleine deeltjes. In de grond kunnen daar weer nieuwe dingen uit groeien, zoals plantjes. Net als de blaadjes die in de herfst van de boom vallen.

Bloemige Hein

Mama zegt dat tante Anna heel erg van bloemen hield. Ze is heel jong doodgegaan omdat ze ziek was. Laatst ging ik met mama naar de begraafplaats toe. Toen zagen we precies op het graf van tante Anna een heel mooie roos. Die was er daarvoor nog niet. Dat was tante Anna die ons hallo zegt, zei mama toen.

Helpende Hein

Ik hou me niet zo bezig met wat er na de dood komt. Ik vind het vooral belangrijk dat we er voor elkaar zijn hier op Aarde. Het gaat erom dat je elkaar kunt troosten wanneer iemand verdrietig is. Toen mijn vriendin Amy laatst verdrietig was, heb ik haar geholpen. Dat heb ik gemaakt.

Hemelse Hein

Thuis lezen wij na het eten altijd de Bijbel. En op zondag. Ik geloof dat dode mensen naar de hemel gaan. Daar zijn ze bij God en Jezus. Het is daar fijn en licht en lekker warm. En dode mensen komen elkaar daar weer tegen. Het is verdrietig dat je iemand moet missen, maar op een dag kan je elkaar weer knuffelen!

Buitenaardse Hein

Misschien is Hein wel iets heel anders dan wij ons kunnen voorstellen. Aangezien we niks kunnen bewijzen, kan het eigenlijk van alles zijn toch? Misschien is Hein wel een alien en is de hemel zijn planeet. Dat zou ook kunnen. Of iets heel anders. Ik weet het in ieder geval niet.

Huilende Hein

Als ik aan Hein denk, word ik vooral verdrietig. Misschien stom om te zeggen, maar dat is hoe ik het voel. Toen onze hond Zoef doodging, moesten we thuis allemaal huilen. Zelfs papa. Dat had ik nog nooit gezien. Dus dan was het vast heel erg. Ik denk dat Hein ook verdrietig is.

Herboren Hein

Opa en oma zijn naar Nederland gekomen vanuit India. Wij geloven dat mensen die doodgaan opnieuw worden geboren. Als baby, als koe of misschien zelfs als dennenboom! Je moet dus respect hebben voor elke plant en elke mier. Het zou zo maar eens familie van je kunnen zijn!

Herinnerende Hein

Als ik in bed lig voel ik me wel eens alleen. Dan vraag ik aan mama of ik een kaarsje aan mag steken voor papa. Ik weet niet of hij dat kan merken. Ik weet niet of hij überhaupt nog dingen kan merken. Maar toch is het voor mij fijn. Als ik een kaarsje aansteek, voelt papa toch dichtbij.

Dansende Hein

Natuurlijk zijn we in onze familie verdrietig als iemand doodgaat. Maar in plaats van alleen verdrietig zijn, kun je ook iemands leven vieren. Daarom zijn wij niet stil, maar zingen we juist op een begrafenis. En we dansen. We hopen dat degene die dood is gegaan vanuit de hemel kan horen hoeveel wij om hem geven, zodat hij zich niet eenzaam voelt.

Slapende Hein

Ik heb Hein getekend met zijn ogen dicht. Ik denk dat dood zijn is alsof je al honderd miljoen miljard jaar slaapt. Je hebt het niet door. Maar het is ook lekker rustig. (Beat.) Misschien droom je wel van alles. Het enige verschil is dat je niet meer wakker wordt.

APPENDIX J - DRAFT OF TEACHER'S GUIDE

Leswijzer

Leeftijd:	Vanaf groep 5
Vaardigheden:	Creatief denken, sociale en culturele vaardigheden, empathie.
Trefwoorden:	Dood, verlies, spiritualiteit, verbeeldingskracht, expressie.
Vakgebieden:	Wereldoriëntatie, kunstzinnige oriëntatie, levensbeschouwing.
Vorbereidende les:	0.45 uur
Bezoek:	3.00 uur (inclusief pauzes)
Afsluiting:	0.15 uur (flexibel)

Doelen:

- Kennis laten maken met de grote verscheidenheid aan perspectieven op en verhalen over het levenseinde, bijvoorbeeld van ecologisch tot emotioneel tot spiritueel.
- Het bewust worden dat deze verschillende perspectieven naast elkaar mogen bestaan, dat iedereen mag geloven wat hij/zij gelooft.
- Laten verkennen wat de dood voor het kind zelf betekent.
- Deze authentieke verhalen op een speelse manier met hun klasgenoten delen.

Samenvatting:

Magere Hein verbeeldt de universaliteit van de dood. Ieder levend wezen zal ooit sterven. Toch is er niet maar één manier om naar de dood te kijken. In tegendeel, er worden talloze verhalen verteld over de dood en zijn betekenis. Een grauwe, kale schedel vangt niet al die veelzijdigheid. In *Mijn Eigen Hein* maken kinderen hun eigen versie van de Man met de Zeis, waarin ze hun persoonlijke verhaal mogen vertellen. Er ontstaat een kleurrijke collage die de bodem vormt voor een gesprek waarin de kinderen zich vrij, veilig en erkend voelen.

Inleiding

Waarom op school aandacht besteden aan de dood?

De dood is een oneindig interessant onderwerp. De één gelooft in een hemel en de ander in helemaal niets. Maar niemand weet zeker hoe de dood eruitziet. Ja, we weten dat de dood onvermijdelijk is. En ja, we weten dat de dood het einde is van ons fysieke lichaam. Maar al het andere is geloof. Hoewel dat veel hoop biedt, is de dood ook moeilijk. Iemand verliezen doet pijn. We vinden het lastig om de juiste woorden te vinden. De dood is wreed; het pakt ook mensen op onverwachte, vroege momenten. En bovenal is de gedachte dat we zelf ook ooit afscheid van dit leven nemen soms lastig voor te stellen.

Veel ouders en leerkrachten proberen kinderen ruimte te geven om de wereld vrij te verkennen, nog niet belast door de grotemensenwereld. De dood houdt men het liefst ver bij kinderen vandaan. Die maakt toch alleen maar bang of verdrietig, denken veel leerkrachten en ouders. Maar in de belevingswereld van het kind, één van spel, mysterie en avontuur, dan roept de dood vragen op. Bovendien dringt de dood zich op verschillende manier toch wel binnen in het leven van het kind, bijvoorbeeld door één van de volgende aanleidingen:

- Het overlijden van een familielid, vriend of huisdier.
- Een nieuwsbericht over een gebeurtenis met dodelijke slachtoffers.
- Een film, serie of boek waarin een personage overlijdt.
- Een videogame of buitenspel waarin spelers elkaar zogenaamd doden.

We willen kinderen in hun jonge jaren zo veel mogelijk meegeven voor een mooi en waardevol leven. Dan hebben zij recht om stil te staan bij hun vragen en om hierbij de juiste begeleiding te krijgen.

Wat maakt Mijn Eigen Hein bijzonder?

Mijn Eigen Hein is geen traditionele lesmethode, maar een interactieve leerervaring met als hoofdonderdeel het bezoek aan een tentoonstelling. Mijn Eigen Hein laat kinderen kennismaken met een aantal perspectieven op de dood, van ecologisch tot spiritueel en van rationeel tot fantasierijk. Hier behandelt levensbeschouwelijke inhoud zonder hier een positie in aan te nemen.

Uit verschillende onderzoeken blijkt dat ouders en leerkrachten het lastig vinden om de dood met kinderen te bespreken. Kinderen maken tijdens hun ervaring met Mijn Eigen Hein hun eigen masker van de Magere Hein. De maakopdracht stimuleert hen om te reflecteren, waarbij de verborgen verhalen, vragen, emoties, enzovoorts, naar buiten komen. Het masker als fysiek eindresultaat geeft ouders en jou als leerkracht aanknopingspunten voor een gesprek met het kind.

Deze handleiding bestaat uit achtergrondinformatie en biedt jou als leerkracht de handvatten voor het voorbereiden en begeleiden van de leerervaring. De leerervaring bestaat uit drie onderdelen: een voorbereidende les in de klas, het bezoek aan de tentoonstelling en de afsluiting en nazorg in de klas. Tijdens de tentoonstelling heb je als leerkracht vooral een ondersteunende rol: de leidende rol wordt door een medewerker van het museum verzorgd.

Deel 1: Voorbereidende les in de klas

Rol van leerkracht: het gesprek leiden.
Doel: leerlingen een intentie geven voor hun bezoek aan de tentoonstelling.

0.15 uur kringgesprek I
0.15 uur opdracht 'Wat vraag jij aan Hein'
0.15 uur kringgesprek II

Afbeelding materialen

Materialen

- Lespakket opgestuurd door museum met het masker van Magere Hein (om op te hangen) en 25x werkblad 'Wat vraag jij aan Hein?' plus bijbehorende envelop.
- Voor elke leerling een potlood en gum.

Kringgesprek I

Je haalt de ronde doos uit het lespakket tevoorschijn en maakt deze voorzichtig open. Dan haal je de Hein hieruit. Je opent het gesprek: weet één van de kinderen wat dit is? Dit is de Magere Hein. Wat is dat dan? Waarom is er een Magere Hein? Leg uit dat mensen de dood moeilijk vinden om voor te stellen. Daarom hebben ze de dood een gezicht gegeven. Dat is makkelijker voor te stellen en over te praten. Maar wat is de dood dan eigenlijk? Zijn de kinderen Hein wel eens tegengekomen?

Opdracht 'Wat vraag jij aan Hein'

De kinderen worden opgedeeld in tweetallen. Het is aan te raden om de tweetallen zo in te delen dat de kinderen met een vriendje of vriendinnetje werken, zo voelen ze zich veilig en op hun gemak. Ze krijgen elk het werkblad 'Wat vraag jij aan Hein?' Dit heeft twee zijden: één met instructie en één met ruimte om ervaringen met de dood op te schrijven, te tekenen, etc.

- Vraag de kinderen om hun ervaringen met hun buddy te delen.
- Zijn ze wel eens iemand verloren? Geloven ze iets thuis? Hebben ze vragen over of aan Hein?
- Loop rond de tafels en let op de gezichtsuitdrukkingen. Hoe valt het onderwerp bij de verschillende kinderen?
- Als het werkblad is ingevuld, stoppen de kinderen hun kaartje in een envelop waar ze hun naam op schrijven. Daarna gaat de envelop terug in de doos.

Kringgesprek II

Wat hebben de kinderen nu al over zichzelf en anderen geleerd? Waarom is het belangrijk om het over de dood te hebben? Misschien willen enkele kinderen aan de klas vertellen wat voor vragen en ideeën zij hebben opgeschreven. Het is niet erg als bepaalde kinderen nog niet veel te delen hebben. Ze hebben het hele tentoonstellingsbezoek nog om het onderwerp verder te verkennen. Kondig aan dat het onderwerp verder behandeld zal worden wanneer de klas de tentoonstelling bezoekt.

Gedurende de opdracht en de kringgesprekken kunnen natuurlijk emoties ontstaan, omdat de kinderen in aanraking worden gebracht met pijnlijke herinneringen en gedachtes. Dit risico is niet te voorkomen, maar maak je geen zorgen: de meeste leerlingen kunnen op de beoogde leeftijd goed hun emotionele grens aangeven. Aan jou de verantwoordelijkheid om deze grens te respecteren.

Na afloop

Geef het masker van Magere Hein een plekje in de klas tot aan het museumbezoek. Zo kunnen de kinderen het nog bekijken en stilstaan bij hun ervaringen, noem het incubatie. Wees er wel op voorbereid dat dit ook tot emoties kan leiden op onverwachte momenten.

Variatietips

- Het kan veel moeite kosten om de juiste respectvolle en rustige sfeer te creëren. Voor sommige kinderen is het niet gebruikelijk om over dit onderwerp of over gevoelens in het algemeen te praten. Het kan een idee zijn om de sfeer wat te beïnvloeden, bijvoorbeeld met een rustig achtergrondmuziekje bij de opdracht.
- Bekijk een animatiefilm (bijv. *Life of Death* op YouTube) of lees een verhaal voor (bijv. *De Ballade van de Dood*) om het onderwerp prikkelend in te leiden.

- Museum Tot Zover heeft eerder het lesprogramma [Doodgewoon in de klas](#) ontwikkeld. Dit kan ook gebruikt worden of inspiratie bieden voor de voorbereiding, bijvoorbeeld met een les over uitvaartrituelen en -culturen.

Deel 2: Het bezoek aan de tentoonstelling

Rol van leerkracht: toekijken, leerlingen stimuleren en steunen waar nodig.
Doel: leerlingen aanzetten tot het maken van hun Eigen Hein.

0.15 uur Aankomst en instructie opdracht 'Zoek de Hein'
0.20 uur Opdracht 'Zoek de Hein' in de tentoonstelling
0.10 uur Opdracht 'Muntje' in de tentoonstelling
0.30 uur Pauze
0.10 uur Tussenbespreking en instructie opdracht 'Maak jouw Eigen Hein'
0.30 uur Opdracht 'Maak jouw Eigen Hein'
0.15 uur Afsluitend gesprek

Totale duur: 2.00 uur

Indeling tentoonstelling

De tentoonstelling is tijdelijk geplaatst op de OBA-locatie bij u in de buurt. Hier zijn een grote expositieruimte en een intieme workshopruimte ingericht.

Materialen

- Lespakket met ingevulde werkbladen 'Wat vraag jij aan Hein?' in enveloppen.
- 25x werkblad 'Zoek de Hein'.
- 25x munt.
- Voor thema relevante bibliotheekboeken, voorzien van Hein-sticker.
- 25x schedelmasker voor opdracht 'Maak je Eigen Hein'.
- Knutselpullen en -materialen.
- Elk kind potlood en gum.

2a. Aankomst en instructie opdracht 'Zoek de Hein'

De klas komt aan in de bibliotheek en de grote expositieruimte. Hier lopen de kinderen tussen de boekenkasten al langs verschillende versierde schedels die op sokkels staan tentoongesteld. De kleurrijke kunstwerken kunnen direct de aandacht trekken.

De klas wordt meegenomen in de cirkelvormige workshopruimte waar dezelfde Hein hangt die de kinderen al in de klas hebben gezien, maar dan wat groter. De kinderen nemen plaats op bankjes. Op de muren rondom wordt geprojecteerd.

De ruimte wordt donker. Een stem heet de kinderen welkom en stelt Hein nogmaals aan hen voor. De stem herinnert hen aan de voorbereidende les. Waarom is er ook alweer een Hein? Weten de kinderen nog wat voor mooie persoonlijke verhalen ze in hun envelop hebben gestopt? Is het eigenlijk niet gek dat er maar één Hein is, als alleen al deze klas met kinderen zulke verschillende verhalen heeft? Daar gaat deze tentoonstelling over.

De kinderen krijgen elk het werkblad 'Zoek de Hein'. De stem geeft instructie. Daarna mogen kinderen vrij rondlopen op de tentoonstelling.

2b. Opdracht 'Zoek de Hein' in de tentoonstelling

De tentoonstelling bestaat uit tien rijkelijk versierde schedelmaskers. Elk staat voor een ander perspectief over de dood. Door hun gezicht in het masker te plaatsen (alsof ze het opzetten) krijgen de kinderen een kort verhaaltje te horen waarin de maker van het masker uitlegt waarom zijn/haar Hein er zo uitziet.

Op het werkblad 'Zoek de Hein' zijn tien nog oningevulde Heinen afgebeeld met elk een eigen titel. Aan de kinderen de opdracht om te achterhalen welke Hein op de tentoonstelling past bij welke naam. Ze mogen de juiste Hein dan intekenen op het werkblad.

Tip: de speuopdracht zorgt voor het nodige enthousiasme. Kinderen willen de opdracht zo snel mogelijk volbrengen. Het is aan te raden om de kinderen de instructie te geven dat het om zorgvuldigheid gaat, niet om snelheid.

Tip: een foutje zit in een klein hoekje. Laat de kinderen weten dat het niet erg is als ze een gezicht verkeerd intekenen. Ze mogen desnoods de namen van twee Heinen omwisselen. Het is daarom handig als de kinderen met potlood werken.

Tip: de opdracht is ontworpen met de te beluisteren verhaaltjes bij elke Hein in gedachten. Als kinderen niet uit de opdracht komen, is er in het verhaaltje vaak een duidelijke hint te bedenken.

2c. Opdracht 'Muntje' in de tentoonstelling

Als kinderen klaar zijn met opdracht 'Zoek de Hein' worden ze uitgedaagd om zich te verhouden tot de tentoonstelling. Elk kind krijgt een muntje dat ze aan één van de Heinen mogen geven, net zoals de Oude Grieken geloofden dat mensen die doodgingen een muntje moesten geven aan de veerman.

Welke Hein spreekt het kind het meest aan? Welke Hein raakt hem/haar het meest? Welke Hein is het leukst of het meest leerzaam?

Bij elke Hein in de tentoonstelling is een koker geplaatst waar de muntjes kunnen worden ingestopt. De grootte van de stapel laat zien welke Hein meer of minder 'stemmen' heeft. De kinderen zien dus in dat meningen en interesse binnen de klas kunnen verschillen.

Tip: De tentoongestelde Heinen verbeelden verschillende doodskoncepten. De ene Hein vertegenwoordigt een rationeler doodsbild (bijv. Groene Hein of Slapende Hein), de andere is spiritueler (bijv. Hemelse Hein of Herboren Hein). Met die insteek vragen stellen kan het kind helpen om te bedenken bij welke categorie hun muntje past.

Tip: Voor sommige kinderen kan deze opdracht complex of te persoonlijk zijn. Ze worden er verlegen van. Je kunt hen natuurlijk stimuleren met extra vragen, maar als het niet lukt, mogen ze weten dat dat ook oké is. Het leerdoel ('er zijn verschillende perspectieven die allemaal mogen bestaan') kan nog steeds overkomen zonder het muntje zelf te plaatsen.

2d. Tussenbespreking en instructie opdracht 'Maak jouw Eigen Hein'

Inmiddels hebben de kinderen al een hoop gezien en ervaren. Dit kan een moment zijn om al terug te blikken op het bezoek en de opdrachten 'Zoek de Hein' en 'Muntje'. Enkele voorbeeldvragen:

- Welke Hein had het leukste verhaaltje?
- Welke Hein heb je het meest van geleerd?
- Welke Heinen hebben de meeste muntjes gekregen?
- Welke Heinen hebben de minste muntjes gekregen?

Laat de kinderen aan de klas uitleggen waarom ze hun muntjeskeuze hebben gemaakt.

De stem van eerder spreekt de kinderen weer toe. Hij geeft ze een compliment voor het vinden van de Heinen en het plaatsen van de muntjes. Knap dat de kinderen al zo open en eerlijk over het onderwerp durven praten. Wat hebben ze mooie verhalen te vertellen. Eigenlijk zou het zonde zijn om die verhalen weer mee naar huis te nemen. Zou het niet mooier zijn als de kinderen de tentoonstelling aanvullen met hun Eigen Hein? Kunnen zij de dood een eigen gezicht geven?

2e. Opdracht 'Maak jouw Eigen Hein'

De kinderen krijgen elk een schedelmasker uitgedeeld dat dient als het canvas voor hun Hein. Enkele manieren om de inspiratie op gang te brengen:

- Envelop uit de voorbereidende opdracht erbij pakken.
- Nog eens teruggaan naar de Hein die de munt heeft gekregen.
- Bekijken of bestuderen van bibliotheekboeken gemarkeerd met Hein-sticker (bijv. een prentenboek).

Sommige kinderen zullen een steuntje in de rug nodig hebben voordat ze aan de slag gaan met versieren. Ze mogen ook best een tentoongestelde Hein namaken. Hierbij kun je ze de vraag stellen om het voorbeeld een persoonlijke twist te geven.

Kinderen krijgen een grote veelzijdigheid aan materialen waar ze uit mogen kiezen. Hierdoor ervaren ze autonomie en voelen ze zich gemotiveerder. Dit versterkt bovendien het leerdoel: hoe meer variatie in materiaal, hoe meer variatie er zal ontstaan in de uiteindelijke tentoonstelling.

2e. Ritueel/presentatie Eigen Heinen

Alle kinderen worden weer uitgenodigd in de workshopruimte op de bankjes. Het is de bedoeling dat hier de sfeer ontstaat van verhalen vertellen rondom een kampvuur. Elk kind krijgt de uitnodiging om zijn of haar verhaal te delen door het gemaakte masker te presenteren. De extravertere kinderen zullen in geuren en kleuren vertellen wat ze hebben meegemaakt. De introvertere kinderen fluisteren misschien iets. Beide nog andere opties mogen worden aangemoedigd. Alles is goed.

2f. Afsluitend gesprek

Als alle kinderen zijn geweest, is het jouw beurt om het woord te nemen. Help de kinderen om te reflecteren op elkaars creaties. Wat betekent dit voor het begrip van de dood? Zijn alle kinderen het eens met elkaar? Hoe gaan we ermee om wanneer dit niet zo is? Wat hebben we nog meer geleerd?

APPENDIX K - PROTOTYPE TEST SETUP

Hoofdvragen:

- H1. Valideren: Begrijpen kinderen de logica van het verhaal dat ze doorlopen?
- H2. Valideren: Kunnen kinderen hun expressie van de dood kwijt in het masker?
- H3. Exploreren: Wat kunnen kinderen na afloop benoemen als takeaways?
- H4. Exploreren: Welke end-of-life verhalen spreken het meeste aan?
- H5. Exploreren: Welke esthetiek tussen masker en schedel spreekt het meeste aan?

Hoofdvragen + antwoorden:

- H1. Valideren: Begrijpen kinderen de logica van het verhaal dat ze doorlopen? (geheel)
 - 'Wat hebben we allemaal gedaan?'
 - 'Heb je alles begrepen?'
- H2. Valideren: Kunnen kinderen hun expressie van de dood kwijt in het masker? (express)
 - Snappen ze de opdracht?
 - Komen er persoonlijke verhalen naar boven?
 - Kun je aan ons allemaal vertellen wat je hebt getekend? Wat is jouw Hein?
- H3. Exploreren: Wat kunnen kinderen na afloop benoemen als takeaways? (embrace)
 - 'Waar denk je dat de tentoonstelling over ging?'
 - 'Wat denk je dat de tentoonstelling probeerde te zeggen?'
 - 'Wat heb je geleerd tijdens deze test?'
- H4. Exploreren: Welke end-of-life stories spreken het meeste aan? (explore > embrace)
 - Welke van de maskers vond jij het gaafst?
 - Waarom?
- H5. Exploreren: Welke esthetiek tussen masker en schedel spreekt het meeste aan?
 - Meerdere opties geven, er eentje laten uitzoeken.
 - 'Waarom heb je deze gekozen?'

Setup (2 groepen à 4 kids) – 60 minuten

Part 1. Introductie Hein en persoonlijke verhalen. (5 min)

Data collection: audio recording

De vorige keer hebben we het al over de dood gehad en over alle mooie verhalen die jullie hebben meegemaakt. Dit gebruik ik als ontwerper om een tentoonstelling te maken voor kinderen over de dood.

Vandaag zijn jullie ook onderdeel van het team. Ik kan het ontwerpen namelijk niet alleen. Dat vraagt dus veel creativiteit en concentratie van jullie. Willen jullie mij helpen?

Regels afspreken:

- We laten elkaar uitpraten. We hebben respect voor elkaar, ook als we het niet met elkaar eens zijn.
- We gaan het leuk hebben, maar dit is voor mij serieus.
- Ik ben niet op zoek naar goede of foute antwoorden. Alles wat je doet of zegt is goed.

Weet je nog iets van de vorige keer? Wat je toen hebt gezegd en gemaakt? Weet je nog aan wie je je ansichtkaartje hebt geschreven?

Ik haal Hein uit de doos. Dit is Hein. Hij wordt soms ook de Man met de Zeis genoemd. Mensen vinden het moeilijk om over de dood te praten. Ze weten het niet voor te stellen. Dus is Hein bedacht. Door de dood een gezicht te geven is het makkelijker erover te praten.

Vorige keer hebben we al gezien dat iedereen op zijn eigen manier naar het onderwerp kijkt. De ene persoon gelooft misschien iets, de ander in niets, de ander is verdrietig, de ander is bang, de ander maakt zich nergens druk om. Iedereen heeft een eigen verhaal. Is het dan niet gek dat er alleen maar deze Hein bestaat?

Jullie gaan straks de tentoonstelling bezoeken in tweetallen. Maak deze buddy-tweetallen. En vul dit papiertje in. Zijn jullie Hein wel eens tegengekomen?

Ik zal tijdens de sessie weer beeld en geluidsopnames maken. Vinden jullie dat allemaal okay?

Afhankelijk van de sfeer een icebreaker. Bijvoorbeeld mijn lievelingseten.

Part 2. Exploreren/zoeken van de Heinen en munten geven. (10 min)

Data collection: foto's

In de hal hier beneden heb ik een deel van de tentoonstelling neergezet. Misschien zijn er wel veel meer Heinen dan alleen de Magere. Dat gaan we uitzoeken.

Jullie gaan straks in tweetallen de tentoonstelling bezoeken. Daarop staan 10 Heinen. Jullie krijgen ook een werkblad mee. De opdracht is om alle Heinen te vinden en op je werkblad aan te geven welke Hein bij welke naam hoort. Als je een Hein oppakt en opzet, krijg je van mij een verhaaltje te horen alsof je dat in het masker hoort.

Jullie krijgen ook allemaal een eigen munt mee. De Grieken geloofden vroeger dat je een munt aan Hein moest geven als je met hem mee wilde. Als we de tentoonstelling hebben bezocht, mag jij je muntje geven aan de Hein die jou het meeste aanspreekt. Dan kunnen we daarna zien wat je klasgenootjes ervan vinden.

Kinderen lopen door de expo en vinden verschillende Heinen. Als ze er eentje oppakken, lees ik dat verhaaltje voor.

Part 3. Maken van de eigen Hein (15 min)

Data collection: audio opname + foto's

Je hebt nu een heleboel gezien. Maar misschien heb je nog het meeste gezien dat iedereen een eigen beeld heeft. Er zijn vast 7 miljard Heinen te bedenken. Dan is de tentoonstelling dus nog niet af.

Zou het je lukken om zelf een Eigen Hein te maken? Wil je daar misschien je kaartje van eerder voor terug hebben?

Pak een masker en bedenk wat je wilt vertellen? Welke fantasie heb jij? Welk verhaal wil jij kwijt aan andere kinderen die de tentoonstelling bezoeken?

Part 4. Bespreken alle Heinen. (5 min)

Data collection: video opname

- Alle kinderen hangen één voor één hun Hein op. Hierbij mogen ze een verhaaltje vertellen aan het masker. Net zoals ze gehoord hebben.
- Kun je uitleggen wat je hebt getekend en waarom?
- Wat vinden de andere kinderen van de creaties?

Part 5. Nagesprek (10 min)

Data collection: audio opname

- *Algemene indruk (H1, H3)*
 - Hoe vonden jullie de tentoonstelling?
 - Wat denken jullie dat de tentoonstelling probeerde te vertellen?
- *Leuk en minder leuk*
 - Wat vonden jullie het leukst?
 - Wat vonden jullie het minst leuk?
 - Hebben jullie ideeën om de tentoonstelling nog leuker te maken?
- *Begrip (H3)*
 - Waren er delen van de tentoonstelling die jullie niet begrepen?
- *Masker esthetiek (H4, H5) Toon de kinderen de verschillende maskers op de iPad.*
 - (!) Welke maskers zouden jullie het leukste vinden?
 - Welke Heinen die jullie gezien hebben vonden jullie leuker of minder leuk.
- *Nette afronding.*
 - Hebben jullie nog andere vragen of dingen die jullie met mij zouden willen delen voordat je teruggaat naar de juf?
 - Zou je het masker aan het museum willen geven zodat het onderdeel kan worden van de expositie?

De kinderen krijgen allemaal een high five.